

Σχολείο και Ζωή

9

ΜΗΝΙΑΙΑ
ΠΑΙΔΑΓΟΓΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΟΡΗΣΙΣ

ΕΤΟΣ ΙΑ'
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ
1963

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ Έκδίδεται τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Διευθυντής: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ Διαχειριστής: ΑΝΔΡ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ Γραφεῖα: Περικλέους 21 — Ἀθήναι	ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ Ἑσωτερικοῦ: Ἐτησίᾳ Δρχ. 90 Γιά τὰ Σχολεῖα » 90 Γιά τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς » 60 Τὸ τεῦχος » 8 Ἐξωτερικοῦ: Γιά Ἐκπαιδευτικοὺς: 1 λίρα Ἀγγλίας ἢ δολλάρια 2,80 (Ἐτησίᾳ). Γιά σχολεῖα: 1 λίρα Ἀγγλίας καὶ 10 σελλίνια ἢ δολλάρια 4. (Ἐτησίᾳ). Ἡ συνδρομὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Ἰανουά- ριο ἐκάστου ἔτους καὶ προπληρώνεται Συνεργασία, γράμματα, ἐπιταγὲς κλπ. στὴ διεύθυνση: Περιοδικὸ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» ὁδὸς Περικλέους 21 Ἀθή- νας (Κ). Τηλ. 27-173.
«L'ECOLE ET LA VIE» REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE Directeur: G. ZOMPANAKIS Gérant: A. ZOMPANAKIS Rue: Périclès 21 — Athènes Année 11 SEPTEMBRE 1963	
ΕΤΟΣ ΙΑ'	ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1963
ΤΕΥΧΟΣ 9	
Διευθύνσεις κατὰ νόμον: Διευθυντοῦ: Βασ. Σοφίας 8 — Νέα Σμύρνη Τυπογραφικαὶ Ἔργασίαι Γερ. Α. Γεωργιάδη Ὁδὸς Βαλτετσίου 62 — Ἀθῆναι — Τηλ. 624-692	

Ἐγγράφονται συνδρομηταὶ καὶ πωλοῦνται προηγούμενα τεύ-
 χη τοῦ περιοδικοῦ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» εἰς τὰ Γραφεῖα μας
 ΟΔΟΣ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ 21 — ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 227.173

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Γ. Ζομπανάκης: Χαρούμενο σχολικὸ κλίμα	σελ. 369
Εὐριπίδου Σούρλα: Eduard Spranger	» 373
Ι. Α. Κιτσαρά: Ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευσις εἰς τὴν Ρωσίαν	» 375
Κων. Ἀλεξάκου: Τὰ πορίσματα τῆς ἐπὶ τοῦ προσανατολισμοῦ Ἐπιτροπῆς	» 880
Δημ. Παπᾶ: Ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ	» 383
Μιχ. Δέμη: Τὸ δελτίον ἀτομικότητος καὶ ἡ συμβολὴ του εἰς τὸν σχολ. ἐπαγ- γελματικὸν προσανατολισμὸν	» 386
Ι. Δ. Ἰωαννίδη: Ἡ ἐμβάθυνση στὰ διδασκόμενα θέματα	» 390
Δημ. Λαμπάδρη: Ἡ ἐργασία στὴν Δ' τάξι τοῦ Δημοτικοῦ	» 393
Γ. Α. Βασδέκη: Ἐνας δάσκαλος στὴν ὑπηρεσίᾳ τῆς αἰσθητικῆς ἀγωγῆς	» 397
Μαρία Παπαδάκη-Χουρδάκη: Σχολές γονέων στὴν ἐποχὴ μας. Σημασία καὶ σκοπός	» 400
Φωκίωνος Ἐπ. Κοκκίνου: Ὁ φόβος στὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν	» 403
Διεθνὴς Ἐκπαιδευτικὴ Κίνησις:	» 405
Ἑλληνικὴ Ἐκπαιδευτικὴ Κίνησις:	» 407
Ι. Δ. Ἰωαννίδη κ.ἄ.: Κριτικὴ τοῦ Βιβλίου	» 415

"ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ"

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

Ἔτος ΙΑ'

Σεπτέμβριος

Τεύχος 9

Χαρούμενο σχολικὸ κλίμα

Εὐθύς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μᾶς γεννᾶται αὐθόρμητο τὸ ἐρώτημα:

Σὲ μιὰ ἐποχὴ, ὅπου οἱ καθημερινὲς ἐφημερίδες καὶ τὰ περιοδικὰ
 μιλοῦν τόσον ἐπίμονα καὶ διεξοδικὰ γιὰ τὶς σχολικὲς ἀνάγκες τῆς χώρας,
 γιὰ τὴν ἔλλειψη σχολικῶν χώρων καὶ δασκάλων, γιὰ τὴ συστέγαση δύο
 καὶ τριῶν σχολείων, γιὰ τὴν περικοπὴ τοῦ χρόνου τῆς διδασκαλίας, τὴν
 ἔλλειψη τῶν μέσων τῆς ἐργασίας, τὶς πληθωρικὲς τάξεις καὶ τὶς σχολικὲς
 ἀπεργίες, πῶς μπορούμε νὰ κάνουμε λόγο γιὰ τὸ χαρούμενο σχολικὸ
 κλίμα; Καὶ ὅμως, στὸ πείσμα ὅλων αὐτῶν τῶν ἐλλείψεων καὶ ἀναγκῶν
 ἐπιμένουμε: ὅτι ἡ χαρούμενη σχολικὴ περίοδος καὶ τὸ εὐθυμο γενικὰ
 σχολεῖο καὶ σήμερα ἀκόμη δὲν εἶναι θεωρία, ὄνειροπόλημα ἢ οὐτοπία.
 Εἶναι ἀπεναντίας ἀνάμεσα σ' ὅλες τὶς ἀνάγκες τοῦ σχολεῖου, πλούσια
 καὶ πολύμορφη πραγματικότης, γεννημένη ἀπὸ τὴ δύναμη καὶ τὴν ἀπο-
 στολὴ τοῦ δασκάλου, ποὺ ξέρεي ὅτι στὴν ἀγωγὴ δὲν μπορεῖ νὰ προκόψῃ
 τίποτε, ὅταν λείπῃ ἡ καρδιά. Μᾶς τὸ φωνάζουν πολὺ καθαρὰ καὶ σ' ὅ-
 λους τοὺς τόνους πολλοὶ παιδαγωγοί: «ὅποιος θέλει νὰ δημιουργῇ, πρέ-
 πει νὰ εἶναι χαρούμενος».

Αὐτὸ τὸ ἐλπιδοφόρο μήνυμα, τὸ φύτρωμα καὶ ἡ ἀνθήσις τῆς χα-
 ρᾶς μέσα στὰ σχολεῖα μας, παρ' ὅλα τὰ ἐμπόδια, ἀνήκει στὰ πιὸ αἰσιό-
 δοξα δείγματα τῆς ἐποχῆς μας. Καὶ ἐπειδὴ εὐρύτατοι κύκλοι τοῦ λαοῦ
 μας μένουν ἀδιάφοροι μπροστὰ στὴ χαρούμενη ἀτμόσφαιρα καὶ ἐργα-
 σία τοῦ σχολεῖου, γιὰ τὸ ἐξετάζουν σὰν γυμνὸ ὠφελιμιστικὸ ἴδρυμα,
 εἶναι ἀνάγκη νὰ γνωρίσουν τὸ σχολεῖο ἀπὸ μιὰν ἄλλη πραγματικότητα,
 ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν του ὄψιν, ἀπὸ τὸν ρυθμὸ τῆς ζωῆς του, ἀπὸ τὸ κλί-
 μα του.

Τὸ σημερινὸ σχολεῖο θέλει νὰ εἶναι γιὰ τὰ παιδιά μας ὄχι ἀπλὸ
 σχολεῖο διδασκαλίας καὶ μαθήσεως, ἀλλὰ τόπος ζωῆς με σπιτικὴ ζεστα-
 σιά, ὅπου τὸ παιδί μπορεῖ νὰ ἀναπτυχθῇ καὶ ἐξελιχθῇ μὲ πολὺ φυσικὸ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 Δ. Μ. Βασιλείου
 ΗΜΕΡΟΜ. 11-8-93
 ΑΡΙΘ. 46415

και ζωντανό τρόπο. Τό σχολείο θά είναι σπίτι τών παιδιών, κοινότης ζωής, όπου τὰ παιδιά μας από ένωρις επιζούν τό «έμεϊς» και στην εργασία και στη ζωή, στα καθημερινά βιώματα της συναναστροφής και συνευθύνης, στην αϊσιόδοξη αυτενέργεια και στην ομαδική εργασία, στο μαθητικό διάλογο και στην κοινότητα του παιγνιδιού και τών σπόρ, στη συντροφική συμβίωση και δράση δασκάλου και μαθητών, όπου ο δάσκαλος γίνεται στην καλύτερη σημασία της λέξεως βοηθός και φίλος τών παιδιών, που του εμπιστεύεται ή κοινωνία.

Μόνον έτσι μπορεί να αναπτυχθῇ ένα γνήσιο κλίμα της αγωγής με εμπιστοσύνη και αϊσιδοξία· ένα κλίμα που ικανοποιεί ολόκληρο τόν άνθρωπο· εκεί δίπλα στην εργασία έχει επίσης τη θέση του τό παιγνίδι· δίπλα στη σοβαρότητα στέκεται ή χαρά. Έκεί την αυστηρή πειθαρχία, τό δεσποτικό κύρος και την αναγκαστική υποταγή αντικαθιστούν ή εκούσια υποταγή, ή εκτίμηση και ο υγιής σεβασμός.

Τό κλίμα έχει αποφασιστική σημασία. Τό παιδί αντιλαμβάνεται στην αρχή ατμοσφαιρικά. Και αν τό σχολείο έχει εκατό πόρτες, όπως οί εκατοντάφυλες Θήβες, ας αφήνωμε τη χαρά να μπαίνει μέσα από όλες τις πόρτες. Η σχολική μας ζωή πρέπει να αναπνέη χαρά, ήλιο, ήσυχία και ευθυμία. Τὰ παιδιά μας πρέπει να νιώθουν ψυχική ευφορία μέσα στις σχολικές αίθουσες.

Παιδαγωγική της χαράς όμως δεν σημαίνει παραλυσία και άταξία, αλλά ζωντανή και χαρούμενη κοινωνική δημιουργία μέσα σε ατμόσφαιρα έγκαρδιότητος και εμπιστοσύνης. Η χαρά αφυπνίζεται με την εποπτική εργασία του κεφαλιού, τών χειρών, της καρδιάς κατά τη βαθμιαία μετάβαση τών αρχαρίων από τό παιγνίδι στην εργασία, με μιὰ πολύπλευρη σωματική αγωγή, με τη μουσική, τό χορό και τό τραγούδι, με τις κοινές εκδρομές, με τις χειροτεχνικές εργασίες και ασχολίες. Έδω συνηθίζουν τὰ παιδιά μας στη χαλαρή αυτοαπασχόληση· τό γούστο και ή αϊσθηση του ωραίου αποτυπώνονται μέσα τους ισχυρότερα. Όλα αυτά βοηθούν τό σχολικό κλίμα και έτσι γεννᾶται ή αϊσιόδοξη εκείνη διάθεση, που αποτελεί την καλύτερη εγγύηση για γόνιμη εργασία και καλές διανθρώπινες σχέσεις μεταξύ δασκάλων και μαθητών.

Η παιδαγωγική της χαράς γνωρίζει τὰ αξιώματα της εργασίας, της κοινωνίας και της ελευθερίας. Η καθαρότερη μορφή της χαράς είναι ή χαρά της δημιουργίας, όχι ή τεχνητή χαρά της ευθυμίας και τών άστειών, αλλά ή βιωμένη χαρά, που έρχεται από την έμβάθυνση στα πράγματα. Όσο περισσότερο προχωρεί ή διδασκαλία και εξελίσσεται σε ελεύθερη πνευματική δραστηριότητα και αυτενέργεια του παιδιού, όσο περισσότερο και συχνότερα συνδέει τὰ παιδιά σε μικρές και χαρούμενες ομάδες εργασίας, όσο περισσότερο χώρο δίνει τό σχολείο για την αυτενέργεια και τις ελεύθερες ασχολίες, όσο περισσότερο προχωρεί από την ατομική προς την κοινωνική παιδαγωγική, την αγωγή προς την κοι-

νωνία με την κοινωνία, την αγωγή προς την ελευθερία με την ελευθερία, τόσο γνησιότερη γίνεται ή χαρά, που καθορίζει τη σχολική ζωή και εργασία. Είναι ή ήλικακή πλευρά της ανθρώπινης υπάρξεως.

Τό σχολείο της διδακτικής λογοκοπίας βρίσκεται στο τέλος του. Σήμερα μᾶς ενδιαφέρει τό σχολείο της πράξεως, της αξιοπιστίας και τών πραγματικών πιστοποιητικών, υπό την έννοια του μεγάλου Πεσταλότσι: «Καμιά δύναμη της ζωής δεν αναπτύσσεται με τη διδασκαλία τών λόγων, αλλά πάντοτε και μόνο με την πρακτική ενέργεια και χρήση, ή αγάπη με την αγάπη, ή πίστη με την πίστη, ή σκέψη μόνο με τη σκέψη, ή πράξη με την πράξη». Έδω γεννᾶται τό ερώτημα: Ποιά είναι τὰ ουσιαστικά στοιχεία και οί βασικές απαιτήσεις μιᾶς παιδαγωγικής της χαράς;

Τό πρώτο στοιχείο θά πρεπε να είναι ή μετατροπή της σχολικής τάξεως σε κοινωνικόν οργανισμό, σε μιὰ πραγματική κοινωνία εργασίας και ζωής, όπου δεν υπάρχει καθόλου χώρος για οποιαδήποτε μορφή δεσποτισμού, σαρκασμού, ειρωνίας και μοναρχισμού της έδρας, όπου δεν υπάρχει καμιά θέση για την μονόπλευρη αγωγή της αυθεντίας, για τόν αυθεντικό εξαναγκασμό της υποταγής, που αποκλείει τη γόνιμη «σχέση του έμεϊς» και απειλεί να καταπνίξη τό μεγάλο θεϊκό δώρο της ελευθερίας ανθρωπιάς του παιδιού. Η σχέση του δασκάλου και παιδιού, του παιδιού προς τό παιδί, πρέπει να στηρίζεται σε καθαρά ανθρώπινες και ευγενικές βάσεις, στην εκτίμηση, στην κατανόηση, στην αγάπη και εμπιστοσύνη· όχι στη δουλοπρέπεια, την αγωνία και τόν φόβο. Από την αγωνία, τη φιλοδοξία και την υποτέλεια δεν αναπτύσσεται καμιά πνευματική ζωή. Τό πνεῦμα εξορίζεται και ο άνθρωπος μαζοποιείται.

Δεν θά γίνωμε ποτέ λαός ώριμος με πραγματικό αυτοσεβασμό και γνήσιο συναίσθημα ελευθερίας, αν ο παιδαγωγός δεν θέτη μπροστά του κάθε μέρα τό ερώτημα: Πώς θά οδηγήσω τὰ παιδιά μου όχι μόνο στην πειθαρχία και στην τάξη, αλλά και στην όρθή χρήση της ελευθερίας; Πώς θά αφυπνίσω μέσα τους τό πνεῦμα και τη δύναμη της αυτοευθύνης; Στο ερώτημα αυτό ενυπάρχουν οί πρώτες βάσεις κάθε δημοκρατικής αγωγής. Μόνον έτσι γίνεται ή σχολική τάξη κοινωνία εργασίας, κοινωνία άμοιβαίας βοηθείας και εξυπηρετήσεως. Στόν παιδαγωγό προ-στα προβάλλει τό καθήκον, να θεμελιώσει από την πρώτη κιόλας ήμέρα του σχολείου μιάν έσωτερική και έμψυχη σχολική τάξη και ένα νέο σχολικό φρόνημα, μιὰ χαρούμενη αναστροφή τών συμμαθητών, μιὰ κοινωνική ζωή με σταθερά ήθη και συνήθειες, με τους άπλους αυτονόητους κανόνες μιᾶς ανθρωπίνης ζωής: της υγιεινής, της αξιοπρέπειας, της έσωτερικής και εξωτερικής καθαριότητος, της έντιμότητος και του σεβασμού. Η θεμελίωση αυτή μιᾶς «στοιχειώδους ήθικότητας» θά πρεπε να έχει μεγάλη και ουσιαστική σημασία και για την όρθή κοινωνική και πολιτική αγωγή σε μιὰ εποχή, που έχουν παραμεληθῇ οί διανθρώπινες σχέσεις μεταξύ του λαού μας. Τὰ παιδιά πρέπει από ένωρις ακόμη να αϊ-

σθανθοῦν καὶ νὰ μάθουν μέσα στὴν περιοχή τοῦ σχολείου, ὅτι οἱ καλοὶ τρόποι τῆς συναναστροφῆς ἀποτελοῦν ἓνα σπουδαῖο κομμάτι πρακτικῆς ἀγάπης τοῦ πλησίον.

Τὸ σχολεῖο τῆς ἀγωγῆς δὲν στέκεται οὔτε σὲ χῶρο κενὸ ἀπὸ ὀξυγόνου, οὔτε στὴν ἀπομόνωση· ζῇ, κινεῖται καὶ ἐπιδρᾷ μὲ τὰ καθημερινὰ του ἐρεθίσματα καὶ τὶς ἀδιάκοπες του παρορμήσεις, συνειδητὰ ἢ ἀσυνειδητὰ, στὴ ζωὴ τῆς οἰκογένειας, τῆς κοινότητος, τοῦ λαοῦ. Τὸ σχολεῖο μπορεῖ ἐπίσης νὰ γίνῃ σήμερα πηγὴ νέων λαϊκῶν ἐθίμων καὶ πολιτισμοῦ, ἂν ἀφυπνίξῃ καὶ ἐξελίσσῃ προσεκτικὰ καὶ φροντισμένα τὶς λανθάνουσες δημιουργικὰς δυνάμεις τῶν παιδιῶν, ἂν διατηρῇ τὴ χαρὰ τῆς ἀνακοινώσεως τῶν παιδιῶν καὶ καλλιεργῇ τὴν ἄμεση παράδοση.

Ἐνα τέτοιο πρόγραμμα δὲν ἐκτιμᾶται βέβαια ὅσο πρέπει ἀπὸ τὴ δημόσια γνώμη. Σὲ μιὰν ἐποχὴ ὑλιστικῆς ἀναγνωρίζουν καὶ παραδέχονται μόνο τὴ γυμνὴ ὠφελιμιστικὴ ἀξία τοῦ σχολείου γιὰ τὴν οἰκονομικὴ ζωὴ. Τί βάνανση ἀντίληψη ὅμως φανερώνεται ἀπὸ μιὰ τέτοια ἄποψη γιὰ τοὺς δεσμοὺς καὶ τὶς δυνάμεις, ποὺ συγκρατοῦν ἓνα λαὸ καὶ τὸν ἀνυψώνουν πνευματικά, πρὸ πάντων σήμερα, ποὺ στειρεύουν οἱ πηγὲς καὶ οἱ λαϊκὲς μάζες ζοῦν μόνο μὲ ὑποκατάστατα!

Γι' αὐτὸ σήμερα ἀκριβῶς, ποὺ ὑπερεκτιμῶνται οἱ ἐξωτερικὲς ἀξίες καὶ οἱ ἐσωτερικὲς ἀρετὲς δὲν βρίσκονται σὲ ἀνάλογο ὕψος, διαγράφεται ὀλοκάθαρα τὸ χρέος καὶ ἡ ἀποστολὴ τοῦ σχολείου: Νὰ ἀναγνωριστῇ καὶ πάλι καὶ νὰ ἐκτιμηθῇ ἡ ἀγωγή πρὸς τὴν ἀγάπην, τὴν κοινωνίαν, ἡ ἀγωγή τῆς ζεστῆς καρδιάς καὶ τοῦ συναισθήματος.

Τὸ σχολεῖο βέβαια δὲν εἶναι μόνο γέλιο καὶ εὐθυμία. Τὸ σχολεῖο ἀπαιτεῖ καὶ σοβαρότητα καὶ ἔντονη προσπάθεια. Παιδιὰ δίχως τὴν αἰσθησὴ τῆς τάξεως, τῆς ἐργασίας καὶ τῶν σκληρῶν ἀναγκῶν τῆς ζωῆς φθείρονται καὶ ξεπέφτουν ἐξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ, γίνονται ἀνίκανα νὰ διευθύνουν τὴν κατοπινὴν τοὺς ζωὴν. Τὸ σχολεῖο μας, μακριὰ ἀπὸ κάθε «ἀποθέωση τοῦ παιδιοῦ», ἐπιβάλλεται νὰ βοηθήσῃ μὲ τὴν χαρούμενη ἐργασία καὶ τὴ δημιουργικὴ μάθησιν, ὥστε νὰ διαπλαστῇ μιὰ νέα γενεὰ ὑγιᾶς καὶ εἰλικρινῆς, αἰσιόδοξης καὶ καλῆς, δραστήρια καὶ πιστῆ. Τὴ πρῶν καὶ βασικὴ ἐγγύησιν γι' αὐτὸ ἀποτελοῦν πάντα οἱ δασκάλοι καὶ οἱ παιδαγωγοὶ μας. Αὐτοί, παρ' ὅλες τὶς σχολικὰς ἀνάγκες καὶ τὶς ἐλλείψεις ποὺ συναντοῦν, δὲν ἔχασαν ἀκόμη τὴ γνωστὴ ἀκτινοβολία καὶ δημιουργικὴ δύναμιν. Πολλοί, πάρα πολλοί, διατηροῦν ἀνεξάντλητο ἀπόθεμα ψυχικῶν καὶ πηγαίων δυνάμεων. Ἡ ὀργάνωσις ὅμως τοῦ νέου σχολείου στὸ σύνολό του θὰ ὀλοκληρωθῇ τότε μόνον, ὅταν ὅλοι οἱ ὑπεύθυνοι τῆς κοινότητος, τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κράτους, ὅταν ὅλες οἱ ἀρχὲς καὶ οἱ ἀξιωματοῦχοι, ἡ Βουλὴ καὶ οἱ ὀργανισμοί, πρὸ πάντων ὅμως οἱ γονεῖς καὶ οἱ σχολικὲς ἐφορεῖες ἀφιερῶσιν ὀλόκληρην τὴν προσοχὴν καὶ τὴν φροντίδα τοὺς στὴν ἐκτίμησιν καὶ προαγωγὴν τοῦ σχολείου τῶν παιδιῶν τοὺς. Τὸ νέο σχολεῖο πρέπει νὰ στηρίζεται στὸ ζωντανὸ διαφέρον καὶ τὴν ἐνεργὸν συμμετοχὴν ὀλοκληροῦ τοῦ λαοῦ.

Γ. Ζομπανάκης

*Επὶ τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου του

EDUARD SPRANGER

“Ὅποιος θέλει διὰ τῶν στοχασμῶν του νὰ ἐπιδράσῃ στὴν μελλοντικὴ ἐξύψωση τοῦ ἔθνους του, πρέπει νὰ γνωρίσῃ βαθειὰ τὸν κόσμον καὶ προπαντὸς πρέπει νὰ νιώσῃ βαθειὰ τὴν ψυχὴν καὶ τὰ ἰδεώδη τῆς νεολαίας.

Spranger

1. Μὲ τὸ παραπάνω λόγια τελειώνει τὸ ἔργον τοῦ ἐκεῖνο ποῦ τὸ τίτλο-φορεῖ «Πολιτισμὸς καὶ Ἀγωγή»¹.

Eduard Spranger (1882 — 1963).

Μὲ τὰ λόγια του αὐτὰ θὰ ἠθελε καὶ ἡ ταπεινότης μας—ἐπὶ τῇ ἀγγε-

1. Eduard Spranger, Kultur und Erziehung. Leipzig 1928.

λίαν τοῦ θανάτου του — νὰ προπέμψῃ στοῦ ἀγύριστο ταξίδι του ἐκεῖνον ὅστις καὶ τὸν κόσμον γνώρισε βαθειὰ καὶ τῆς ἐφηβικῆς ψυχῆς τὰ κατάβαθα καὶ τὰ ἰδεώδη ἐγνώρισε καὶ διεκήρυξε *ut bi et orbi* μὲ τὸ γνωστὸ ἔργο του περὶ τῆς ψυχολογίας τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας.

Ἡ ἀποστολὴ τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς μας — διακηρύσσει ἐν συνεχείᾳ ὁ ἐξάγγελος αὐτὸς τῶν αἰώνων ἀξίων τῆς ζωῆς — δὲν βρίσκει στὴν ἀναγέννηση τοῦ πνεύματος κάποιας παλιᾶς ἐνδόξου ἐποχῆς, ἀλλὰ εἰς τὴν ἀνακάλυψιν τῆς ψυχῆς τῆς νεολαίας, σὲ ὅλες τὰς σχέσεις μὲ τὸν τριγύρω σφύζοντα κόσμον.

Οὐχὶ λοιπὸν τὸ παλιὸ αἰώνιο, ἀλλὰ τὸ αἰώνιος νέο βρίσκεται στὰ χέρια τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων.

Ἡ νεολαία στέκεται ἐν κατανύξει μπροστὰ στὶς πύλες τῆς ζωῆς καὶ πιστεύει πὺς μαντεύει τὸ βαθύτερο νόημά της,

Καθῆκον συνεπῶς τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων τῆς ἐποχῆς μας, ὅχι ἀπλῶς νὰ φυλάξουν τὸ ἱερὸν πῦρ, ἀλλὰ νὰ τὸ μεταδώσουν καὶ εἰς τὴν ψυχὴν τῆς νεολαίας.

2. Δὲν εἶναι ἀληθὲς πὺς ἡ ἱστορία ἀποξενώνει ἀπὸ τὸ περιθώριον τῆς ἐρεύνης τῆς τὴν ζωὴν, ἀλλ' ἀντιθέτως μάλιστα ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας ὁδηγεῖ ἓνα λαὸν στὸν δρόμο τῆς Μοίρας του, τῆς ὁποίας εἶναι ἄξιος.

Ἡ κατανόησις λοιπὸ τῆς ψυχῆς τῆς νεολαίας ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος καὶ ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ὀρθοῦ δρόμου τῆς ἱστορικῆς μοίρας ἑνὸς ἔθνους, αὐτὰ τὰ δυὸ ἀποτελοῦν τὴν προφητείαν τοῦ παρόντος.

Ἡ φυσικὴ καὶ ἡ τεχνικὴ παραμένουν νεκρὸν σῶμα, ἐὰν δὲν ἀφυπνισθῇ τὸν πνεῦμα ποὺ τὰς ἐδημιούργησε¹.

3. Στὴν ἀνθρώπιν ψυχὴ καὶ δὴ στὴν ψυχὴ τῆς νεολαίας, σαλεύει ὁ ἐνδόμυχος πόθος τῆς πρὸς τὸ βασίλειον τῶν μορφῶν ἐκείνων τοῦ πνεύματος ποὺ ἐγκλείουν: τὸ ὠροῖον, τὸ ἀληθινὸν καὶ τὸ ἀγαθόν.

Σαλεύει... ναί... ὁ ἐνδόμυχος αὐτὸς πόθος γιὰ νὰ μεταπλασθῇ, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων σὲ ἓνα κόσμον σὰν ἐκεῖνον τὸν κόσμον ποὺ συνθέτει ἡ ὁλότης τῶν ἀξίων τῆς ζωῆς.

Αὐτὴ δὲ ἀκριβῶς ἡ διαπίστωσις εἶναι μιὰ ἀπόδειξη τρανταχτερῆ πὺς ἡ τάσις πρὸς τὸν ἰδεαλισμὸν ἔχει τὴν προέλευσίν της ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ἀνθρώπινης καὶ τῆς νεανικῆς ἰδίᾳ ψυχῆς.

4. Ἡ ὑπηρεσία μας διὰ τὴν ἐξύψωσιν τῆς ὁλότητος, αὐτὴ εἶναι ἐκεῖνη ποὺ δίνει στοῦ φευγαλέο Ἐγὼ μᾶς, τὸ περιεχόμενον ἐκεῖνο ποὺ μᾶς ἀνταμώνει μὲ μιὰ ἀνώτερη βαθμίδα τῆς ζωῆς.

Τὸ ἄτομον πρέπει νὰ μορφωθῇ μὲ τὸ συναίσθημα τῆς εὐθύνης καὶ ὅχι μὲ τὸ αἶσθημα τῆς ὑλικῆς ἀπολαύσεως.

Ἄς τὰ χάσει κανεὶς ὅλα, ἀρκεῖ νὰ μείνῃ ὅ,τι εἶναι, δηλαδὴ ἓνας μικρόκοσμος ἀξίων τῆς ζωῆς, ποὺ ὄνειροπολεῖ τὸν διατεταγμένον κόσμον τῆς παγκοσμίου ἁρμονίας.

Μὲ ἄλλα λόγια:

Μία ἐπιβεβλημένη ἄνοδος ἀπὸ τοῦ ὠφελίμου πρὸς τὴν σφαῖραν τοῦ ἀληθινοῦ καὶ τοῦ ὠραίου.

5. Μὲ τοὺς ὡς ἄνω σκόρπιους στοχασμοὺς Του, τερματίζει ἡ ταπεινότης μας τὰ αἰσθήματα ποὺ ἐδοκίμασε ἐπὶ τῇ ἀγγελίᾳ τοῦ θανάτου Ἐκεῖνου, ὅστις ὑπῆρξε καὶ γι' αὐτὴν ὁ ἐμψυχωτὴς ἀνωτέρων ἰδεωδῶν, κατὰ τὴν ἐποχὴν ποὺ ἐμαθήτευσε κοντὰ Του.

Εὐριπίδης Σούρλας

1. Physik und Technik selber bleiben tot, wenn nicht der Geist geweckt wird der sie schuff.
(Spranger, αὐτόθι σελ. 289)

Η ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΡΩΣΙΑΝ

(Ἀπὸ τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐντεῦθεν)

(Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο)

II

A'

Κατόπιν τῆς ἀνωτέρω συντόμου ἐπισκοπῆσεως τῶν βασικωτέρων ἰδεολογικῶν βάσεων τῆς Ρωσικῆς Ἐκπαιδεύσεως δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν ἐξέλιξιν της ἀπὸ τῆς κομμουνιστικῆς ἐπαναστάσεως μέχρι σήμερον ἐν γενικαῖς ἐπίσης γραμμαῖς.

1. Μὲ τὴν ἐπικράτησιν τοῦ Κομμουνισμοῦ εἰς τὴν Ρωσίαν συνεκροτήθη ἐπιτροπὴ τὸ 1917 μὲ κύριον ἔργον τὴν μεταρρύθμισιν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος. Βάσει τῶν πορισμάτων τῆς ἐπιτροπῆς αὐτῆς ἐψηφίσθη τὴν 16.10.1918 τὸ Διάταγμα «ὑπὲρ τοῦ Ἐνιαίου Σχολείου Ἐργασίας τῆς ΕΣΣΔ»¹, τὸ ὁποῖον καθόριζε καὶ τὰς βασικὰς ἀρχὰς τοῦ νέου ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος².

α) Διὰ τοῦ ἐν λόγῳ Διατάγματος ὠρίζετο ὡς ἑξῆς ἡ διάρθρωσις τοῦ «Ἐνιαίου Σχολείου Ἐργασίας»: Ἡ πρώτη βαθμὶς μὲ 5ετὴ ὑποχρεωτικὴν φοίτησιν ὅλων τῶν παιδιῶν ἀπὸ ἡλικίας 8—13 ἐτῶν. Καὶ ἡ δευτέρα βαθμὶς μὲ 4ετὴ ὑποχρεωτικὴν φοίτησιν ὅλων τῶν ἐφήβων ἀπὸ ἡλικίας 13—17 ἐτῶν.

β) Σχετικῶς μὲ τὴν ὕψην τῆς σχολικῆς ζωῆς τὸ Διάταγμα ὠρίζετο, ὅπως βάσις αὐτῆς εἶναι ἡ ἐργασία καὶ μάλιστα ἡ κολλεκτιβιστικὴ καὶ κοινωνικῶς ὠφέλιμος ἐργασία. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἔπρεπε τὸ σχολεῖον νὰ ὁδηγηθῇ εἰς τὸ ἐργαστάσιον μετὰ τοῦ ὁποίου θὰ εὐρίσκειται ἀρρήκτως συνδεδεμένον εἰς τὴν πρᾶξιν διὰ τῆς παραγωγικῆς ἐργασίας.

γ) Ἐξ ἄλλου διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀναγκαία αὐτῇ ἐπαφὴ Σχολείου — Ἐργασταρίου καὶ Ἐργασταρίου — Σχολείου προέβλεπε τὸ Διάταγμα ῥητῶς, ὅπως ὁ χαρακτήρ τῆς σχολικῆς διδασκαλίας εἶναι «Πολυτεχνικός». Ἡ ἀγωγή τῆς ἐργασίας δὲν ἐπετρέπετο νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὸ ἓνα ἢ εἰς τὸ ἄλλο ἐπάγγελμα, ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ μορφῶνῃ ἓνα τύπον «ἀνθρώπου ἐργασταρίου» καὶ νὰ μεταδίδῃ γνώσεις, τὰς ὁποίας τὰ παιδιὰ «θὰ χρησιμοποιοῦσιν εἰς τὴν πρᾶξιν»³, τόσον εἰς τὸ σχολεῖον, ὅσον καὶ εἰς τὸ ἐργαστάσιον.

δ) Εἰς αὐτὸ τὸ σχολεῖον οἱ μαθηταὶ ὀφείλουσαν νὰ ἀποκτήσουν καὶ τὰ ἀπαραίτητα ἐφόδια διὰ τὴν ἐπαγγελματικὴν σταδιοδρομίαν των. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν δὲν ἐλειτούργουν ἰδιαίτερα ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα. Ὅλα τὰ ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα, τὰ ὁποῖα τῇ ἐπιδράσει τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης ἐλειτούργουν ἐπὶ τσαρικῆς ἐποχῆς, κατηργήθησαν διὰ τῆς συγχωνεύσεως των εἰς τὴν δευτέραν βαθμίδα τοῦ «Ἐνιαίου Σχολείου Ἐργασίας».

ε) Μὲ σύνθημα: «Τὸ Κράτος χρειάζεται εἰδικούς» προέβλεπε τὸ Διάταγμα μίαν διαφοροποίησιν τῆς διδασκαλίας ἀπὸ τοῦ 14ου ἔτους τῆς ἡλικίας, κατὰ τὴν ὁποίαν μετεδίδοντο καὶ εἰδικαὶ γνώσεις διαφορῶν ἐπαγγελμάτων, ἐν τῷ πλαίσιῳ πάντοτε τῆς κοινῆς δι' ὅλους τοὺς μαθητὰς «Πολυτεχνικῆς μορφώσεως», στηριζομένης ἐπὶ τῆς παιδαγωγικῆς ἀρχῆς: «Συγ-

1. Anweiler — Meyer, Die Sowjetische Bildungspolitik seit 1917, 1961, σελ. 66.

2. Αὐτ. σελ. 73.

3. Αὐτ. σελ. 76.

κέντρωσις τῶν γνώσεων κατὰ βαθμίδας καὶ προσήλωσις τοῦ ἐνδιαφέροντος ἐπὶ εἰδικῶς ἐκλεγέντων ἀντικειμένων»⁴

2. Τὸ Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα ἦτο ἄνευ προηγουμένου ριζοσπαστικόν. Οἱ διδάσκαλοι κατὰ κανόνα, μυημένοι εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς εὐρωπαϊκῆς καὶ τῆς ἀμερικανικῆς Παιδαγωγικῆς τοῦ καιροῦ ἐκείνου, ἦσαν ξένοι πρὸς τὰς ἰδεολογικὰς ἀρχὰς τοῦ νέου ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος. Οἱ πλείστοι ἐξ αὐτῶν ἤκουον διὰ πρώτην φοράν τὸν ὄρον «Πολυτεχνικὴ ἀγωγή» καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἰδέαν δὲν εἶχον περὶ τῆς σημασίας του. Ἐξ ἄλλου αἱ ἰδέαι τοῦ Μάρξ καὶ τοῦ Ἐνγκελς ἦσαν ἐλάχιστα γνωσταὶ καὶ οἱ διδάσκοντες αὐτὰς δὲν ἐγνώριζον πῶς πρέπει νὰ τὰς μεταφέρουν εἰς τὴν πράξιν. «Ἐγνώριζον πολὺ καλὰ, ὅτι πρέπει νὰ ἐφαρμόζωνται τὰ θεωρητικῶς διδασκόμενα εἰς τὴν πράξιν, ἀλλὰ διὰ τὸ πῶς καὶ ἀπὸ ποῦ ἔπρεπε νὰ ἀρχίσουν ἦσαν ἄπειροι»⁵. Καὶ ἐκτὸς αὐτῶν ἔλειπον τὰ στοιχειώδη μέσα διδασκαλίας καὶ αἱ ἀπαραίτητοι διὰ τὴν ἐφαρμογὴν ἑνὸς τοιούτου Προγράμματος Οἰκονομικαὶ Προϋποθέσεις, διότι ἡ Ρωσία κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἦτο μία πτωχοτάτη χώρα καὶ διότι ἦτο βιομηχανικῶς ὑπανάπτυκτος καὶ διότι τὸ ἐμφύλιος πόλεμος, ἐπιδημία καὶ ἡ πείνα τὴν εἶχον παραλύσει οἰκονομικῶς.

3. Πειραματισμός από το ένα μέρος και όχι ευνούικαι συνθηκαι δι' ένα πρωτοφανους μεγέθους εις την Ιστορίαν της Παιδαγωγικής, πειραματισμόν από το άλλο μέρος είναι αι δύο ὀψεις της ἐκπαιδεύσεως εις την Ρωσίαν κατά τὰ πρῶτα ἔτη της ἐπαναστάσεως.

Κατὰ ταῦτα : α) Ἡ «Πολυτεχνικὴ ἑκπαίδευσις» ἀντικαθιστᾷ τὴν Γενικὴν καὶ Ἑπαγγελματικὴν ἑκπαίδευσιν. β) Ἡ Ἐπιστὴμὴ τῆς Παιδαγωγικῆς στηρίζεται ἐπὶ ὑλικῶν ἀρχῶν καὶ ἐπιδιώκει τὴν πραγμάτων καθαρῶς ὑλικῶν σκοπῶν. γ) Τὸ σχολεῖον δοκιμάζεται πολὺ ἕως τὴν ἀνοιξὶν τοῦ 1921, ποὺ μὲ τὸν ἐγκαινισμὸν ὑπὸ τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος τῆς Νέας Οἰκονομικῆς Πολιτικῆς (ΝΟΠ) τὰ πράγματα θὰ πάρουν ἄλλην τροπὴν.

 B'

1. Σκοπὸς τῆς ἰδρύσεως τῆς ΝΟΠ ἦτο ἡ ἀνόρθωσις τῆς Οἰκονομίας. Ἐν συνδυασμῷ ὅμως μὲ τὰ μέτρα ποῦ ἐλήφθησαν πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ἐπεδείχθη ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀνόρθωσιν τῆς ἐκπαίδευσως. Ἀπὸ τὸν Μάρτιον τοῦ 1920 κατόπιν ἐισηγήσεως τοῦ Λαΐκου Ἐπιτρόπου Γ. Γριν'κο εἰς τὴν Οὐκρανίαν ἡ δευτέρα βαθμὶς τοῦ «Ἐνιαίου Σχολείου Ἑργασίας» ἔθεωρεῖτο ὡς «βαθμὶς ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως». Ἐκτοτε ἐδιδάσκοντο εἰς τὰς τελευταίας τάξεις εἰδικὰ ἐπαγγέλματα καὶ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἰδρῦθησαν ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα ὅλως ἀνεξάρτητα τοῦ «Ἐνιαίου Σχολείου Ἑργασίας»^α.

2. Είς άλλας ρωσικάς περιοχάς δὲν ἠκολουθήθη τὸ οὐκρανικὸν παράδειγμα, ἀλλὰ κατεβλήθη προσπάθεια ἀρτιωτέρας ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως παραλλήλως ἢ ἐπαλλήλως πρὸς τὸ Ἑνιαῖον Σχολεῖον. Διὰ Διατάγματος τῆς Κ.Ε.Κ.Κ.Ρ. ἀρχάς τοῦ 1920 ἰδρύθη εἰδικὴ κεντρικὴ ἐπιτροπὴ διὰ τὴν προώθησιν καὶ ἐπίλυσιν τοῦ προβλήματος τῆς Ἑπαγγελματικοῦ - Πολυτεχνικῆς Ἑκπαίδευσεως. Αἱ σημειωθείσαι ἐξελίξεις κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν συνοψίζονται :

4. Αὐτ. σελ. 75.

5. K. Krupskaja: Der Zurückgelegte Weg, in: Krupskaja, Ausgewählte pädagogische Schriften, Berlin, 1955, σελ. 214.

6. Anweiler—Meyer, ἐνθ' ἄνωτ. σελ. 103.

α) 'Ως πρώτον μέτρον της συντονιστικής αυτής επιτροπής ήτο η ὀργάνωσις ἐπαγγελματικῶν φροντιστηρίων. Εἰς αὐτὰ τὰ φροντιστήρια ὑπεχρεοῦντο διὰ τοῦ ἀπὸ 25.7.1920 Διατάγματος νὰ φοιτήσουν ὅλοι οἱ διάγοντες μεταξύ 18–40 ἐτῶν ἡλικίαν «διὰ νὰ ἐξαλειφθῇ ἔτσι ὁ ἐπαγγελματικὸς ἀναλφαβητισμὸς»⁷.

Κατὰ τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον, ἱδρύθησαν ἐπίσης τὰ «Ἑργοστασιακὰ καὶ Ἑργαστηριακὰ Σχολεῖα» διὰ τοὺς μαθητευομένους. Εἰς αὐτὰ τὰ 2-3ετοῦς φοιτήσεως σχολεῖα, τὰ ὁποῖα ἐξηρτῶντο ἀμέσως ἀπὸ τὰ ἐργοστάσια, προσήρχοντο μαθηταὶ ἀπὸ τὴν τετάρτην τάξιν τοῦ Ἑνιαίου Σχολείου, ὅπου ἐδιδάσκοντο θεωρητικῶς καὶ ἡσκοῦντο πρακτικῶς ἐπὶ ἐπαγγελματικῶν γνώσεων καὶ ἰδιοτήτων. Κατὰ τὸ ἔτος 1925 ἐλειτούργουν 43 σχολεῖα τοῦ τύπου αὐτοῦ μὲ 2.000 μαθητάς. Κατὰ τὸ 1963 ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἀνῆλθεν εἰς 50.000.

γ) Παραλλήλως ιδρύθησαν τὰ «Σχολεῖα Ἀγροτοπαίδων», τὰ ὁποῖα ἀπέβλεπον εἰς τὴν μόρφωσιν ἱκανῶν πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ ἐκπολιτιστικοῦ καὶ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν ἀγροτικῶν περιοχῶν γεωργῶν. Πρόκειται περὶ τῶν ἐπονομασθέντων ἀργότερον «Σχολείων διὰ τὴν νεολαίαν τῶν Κολχίδς»⁸.

δ) Ἐπίσης ἀπὸ τοῦ 1920 ἐτέθησαν αἱ βάσεις τῆς «Μέσης Ἑπαγγελματικῆς Ἐκπαιδεύσεως», τῆς ὁποίας ἀποστολὴ ἦτο ἡ μόρφωσις ἐπὶ εἰδικῶν ἐπαγγελμάτων. Τὰ σχολεῖα αὐτὰ προσελάμβανον μαθητὰς διὰ 3-4 ἔτη φοίτησιν, οἱ ὅποιοι ἐπεσκεφθῆσαν ἐπὶ 7 ἔτη τὸ «Ἐνιαῖον Σχολεῖον Ἑργασίας». Τὰ Σχολεῖα αὐτὰ εἶναι γνωστὰ ὡς «Τεχνικὰ» ἀργότερον. Τὸ 1928 ἐλειτούργουν περὶ τὰ 1037 σχολεῖα τοῦ εἴδους αὐτοῦ μὲ 190.000 μαθητὰς⁹.

3. "Όπως γίνεται φανερόν, με την εξέλιξιν, την οποίαν ἔλαβεν ἐν τῇ διαμορφώσει του τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα: α) διεσπάσθη ἡ ἐννοία γενικο-πολυτεχνικῆς μόρφωσης μέχρι τοῦ 17 ἔτους τῆς ἡλικίας καὶ β) ἡ ἀντιδικία μεταξύ τῶν «Ἐπαγγελματικῶν» καὶ τῶν «Πολυτεχνικῶν» ἔλαβε διαστάσεις. Εἰς τὸ «1ον Συνέδριον τοῦ Κόμματος διὰ τὰ προβλήματα τῆς Λαϊκῆς Μορφώσεως» τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1920 καὶ τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1921 ἐδόθη ἡ μεταξύ τῶν ἀνειδικεύτων μάχη ἐπισήμως καὶ ἀπεφασίσθη, ὅπως: ἡ «Πολυτεχνικὴ μόρφωσις» περιορισθῇ μέχρι τοῦ 15ου ἔτους τῆς ἡλικίας, ἰδρυθοῦν αὐτοτελῆ 7ετοῦς καὶ 9ετοῦς φοιτήσεως σχολεῖα καὶ ἐνισχυθῇ ἡ πολυτεχνικὴ διὰ μιᾶς ἐπαγγελματικῆς μορφώσεως¹⁰.

Ἔτσι ὠδηγήθη ἡ ἐκπαίδευσις νὰ διακρίνεται σὺν τῷ χρόνῳ εἰς σχολεῖα Γενικῆς καὶ Ἑπαγγελματικῆς Μορφώσεως, παρὰ τὰς ἀντιδράσεις Προσωπικοτήτων, ὅπως ἦσαν ὁ Lunacarkij, ὁ Kuřpaskaja καὶ παρὰ τὴν ὑπὲρ τῆς ἐνιαίας πολυτεχνικῆς μορφώσεως προσωπικὴν ἄμυναν τοῦ Λένιν. Ὁ χεῖμαρρος τῆς «Περιόδου τῆς ἐπιταχύνσεως τῆς ἐκβιομηχανοποιήσεως» ἠύ- νόησε τοὺς «Ἑπαγγελματικούς», οἱ ὁποῖοι διέβλεπον, ὅτι μόνον διὰ τῆς ὀρ- γανώσεως μιᾶς εἰδικῆς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδευσεως, ἡ ὁποία θὰ τεθῇ εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Κράτους, θὰ δυνηθῇ ἡ ὑπανάπτукτος Ρωσία νὰ φθάσῃ κα- νὰ προπορευθῇ τῶν ἀπὸ δύο αἰῶνας ἐκβιομηχανοποιηθεισῶν Δυτικῶν χω- ρῶν. Ὑπ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὁμιλεῖ καὶ χαράσσει τὸν δρόμον τῆς πορείας τῆς ρωσικῆς ἐκπαιδεύσεως ὁ Στάλιν εἰς τὸ 8ον Συνέδριον τῆς Κομμουνιστικῆς

7. Αὐτ. σελ. 102, 104.

8. Αὐτ. σελ. 151.

9. Αὐτ. σελ. 115.

10. Lenin, Über Kultur und Kunst, Berlin 1960, σελ. 391.

Νεολαίας τὸν Μάϊον τοῦ 1928¹¹. «Ἐρασιτεχνία καὶ Πανδαημοσύνη εἶναι πλέον δεσμὰ δι' ἡμᾶς. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον τώρα χρειαζόμεθα, εἶναι μπολσεβίκοι εἰδικοί διὰ τὴν βιομηχανίαν μετάλλων καὶ καυσίμων ὑλῶν, διὰ τὴν χημείαν, τὴν ἀγροτικὴν οἰκονομίαν, τὰς μεταφοράς, τὸ ἐμπόριον, τυπογραφίαν κ.λ.π... Χωρὶς αὐτοὺς δὲν δυνάμεθα νὰ ὁμιλῶμεν περὶ μιᾶς κοινωνικῆς ἀνοικοδομήσεως τῆς χώρας μας μὲ ταχὺν ρυθμὸν».

4. Κατόπιν τούτων τὸ ἐπιτακτικώτερον πρόβλημα τῆς ρωσικῆς ἡγεσίας εἶναι ἡ ἐπιτάχυνσις τῆς μορφώσεως εἰδικῶν «ἀνωτέρων καὶ μέσων ἱκανοτήτων». Πρὸς τούτοις ἐρρίφθη τὸ κέντρον τοῦ βάρους ἐπὶ τῆς Ὁργανώσεως καὶ τῆς ἐντατικῆς λειτουργίας τῶν Ἀνωτάτων καὶ Μέσων Ἐπαγγελματικῶν Σχολῶν. Πανεπιστήμια, Πολυτεχνεῖα καὶ Ἀνώτατα Ἐπαγγελματικά Σχολαῖ ἐπιδίδονται εἰς τὴν μόρφωσιν εἰδικῶν ὄλων τῶν κλάδων τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας. Παραλλήλως ἀναζητοῦνται μέσα καὶ τρόποι συξήσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φοιτητῶν εἰς τὰ ἐν λόγω Ἰδρύματα. Ἀπὸ 169.000, ποῦ ἦτο ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτητῶν κατὰ τὸ 1927/28, ἀνῆλθεν ἐντὸς 4ετίας εἰς 504.000. Κατὰ τὸ αὐτὸ χρονικὸν διάστημα ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτῶντων εἰς τὰ Πολυτεχνεῖα καὶ τὰς Μέσας Τεχνικὰς Σχολὰς ἀνῆλθεν ἀπὸ 189.000 εἰς 784.000¹². Πρόκειται περὶ «μιᾶς μαζικῆς ἀποφάσεως τῆς ἐπαναστατικῆς νεολαίας πρὸς κατάκτησιν τῆς ἐπιστήμης», ὅπως χαρακτηριστικὰ ἐτόνισεν ὁ Στάλιν εἰς τὴν προαναφερθεῖσαν ὁμιλίαν τοῦ¹³.

5. Αὐτὴ ἡ συγκέντρωσις τῆς προσοχῆς τοῦ Κράτους εἰς τὴν Ἀνωτάτην Ἐκπαίδευσιν εἶχεν ὡς συνέπειαν νὰ καταστή τὸ Ἐνιαῖον Σχολεῖον Ἐργασίας σὺν τῷ χρόνῳ ἓνα εἶδος προπαρασκευῆς καὶ ἐπαγγελματικοῦ προσανατολισμοῦ τῶν μαθητῶν διὰ τὰς ἀνωτέρας καὶ ἀνωτάτας σχολὰς, ἀπομακρυνόμενον ἔτσι τοῦ ἰδρυτικοῦ σκοποῦ τοῦ. Ἡ ἀποφασιστικὴ δὲ πρὸς τούτοις μεταβολὴ ἐπῆλθε μὲ τὴν ἀπόφασιν τῆς Κ.Ε.Κ.Κ.Ρ. τῆς 5.9.1931¹⁴: «Ὑπὲρ τοῦ στοιχειώδους καὶ μέσου σχολείου». Διὰ τῆς ἀποφάσεως αὐτῆς προβλέπετο κατάργησις πάσης πειραματικῆς «ἀστικῆς» μεθόδου διδασκαλίας, ὅπως εἶναι «ἡ σχεδιασμένη», ἡ ἐρβαρτιανὴ μέθοδος, ὑπαιτιότητι τῆς ὁποίας οἱ μαθηταὶ εὕρισκοντο εἰς ἀθλίαν κατάστασιν ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμητικῆς, ἀναγνωστικῆς καὶ γραφικῆς ἱκανότητος καὶ ἡ «συνθετικὴ» μέθοδος, ἡ ὁποία ἐφηρμόζετο κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ Σχολεῖον Ἐργασίας καὶ ἀπὸ τοῦ 1927 ἤδη ἔχει ἀποβληθῇ αὐτοῦ. Ἡ νοσηριανὴ ψυχολογία καὶ οἱ περὶ κληρονομικότητος νόμοι τοῦ Μέντελ, ἡ ἀντίληψις, ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρὸ πάντων εἶναι ἄτομον καὶ ἡ ἀρχή, ὅτι κέντρον τῆς ὅλης παιδαγωγικῆς πράξεως εἶναι τὸ παιδί θεωροῦνται ὅτι εἶναι ἀπὸ τὰ καπιταλιστικὰ ἐκεῖνα κατάλοιπα, τὰ ὁποία πρέπει νὰ ἐκριζωθοῦν ἀπὸ τὸ σοβιετικὸν σχολεῖον. Τὸ νέον στοιχειῶδες καὶ μόνον σχολεῖον ὀφείλει νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὸν ἐφοδιασμὸν τῶν μαθητῶν μὲ συστηματικὰς γνώσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἀποτελέσουν τὴν βάσιν ἐπὶ τῆς ὁποίας θὰ οἰκοδομήσουν αἱ Ἀνωτάται Σχολαῖ. Εἰς τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ πρέπει νὰ ἀποβλέπῃ καὶ ὁ συνδυασμὸς τῆς διδασκαλίας μὲ τὴν παραγωγικὴν ἔργασίαν. Πρὸς τούτοις ἐφηρμόσθη αὐστηρὸν σύστημα ἐξετάσεων καὶ «οἱ σπουδασταὶ ἔλαβον ὁδηγίαν νὰ βασίζωνται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις των, ὅσον αὐτὸ ἦτο δυνατόν, ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων τοῦ Εἰκοστοῦ Συνεδρίου»¹⁵ ὅπως θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

11. Anweiler — Meyer, ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 160.

12. «Allgemeine Statistik des Auslandes, Sowjetunion 1960, ἐκδ. ὑπὸ Statistisches Bundesamt, 1960 σελ. 39.

13. Anweiler — Meyer, σελ. 161.

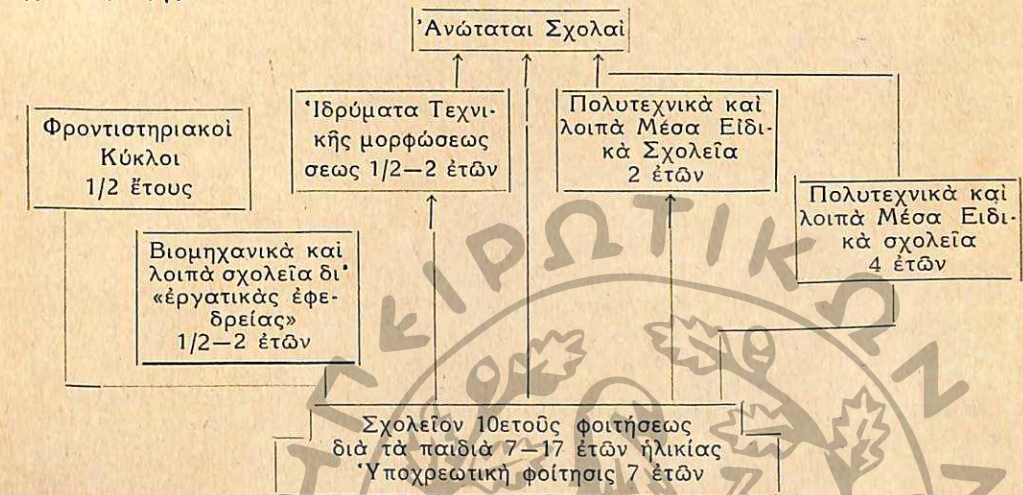
14. Αὐτ. σελ. 178 κ.έ.

15. R. Cazew Hunt, Ἡ ὁρολογία τοῦ κομμουνισμοῦ, μεταφρ. Δ. Νέου, Ἀθῆναι 1957, σελ. 7.

Ἀπὸ τὸ 1932 ἐφηρμόσθη ἤδη ἓνα σύστημα μετεκπαιδεύσεως 30-40 ὥρας τεχνικῆς φύσεως, τὸ ὁποῖον εἶναι γνωστὸν ὡς σύστημα ἐπικρατήσεως τοῦ «τεχνικοῦ ἐλαχίστου» καὶ τὸ ὁποῖον τὸ 1935 ἦτο ὑποχρεωτικὸν δι' ὅλους τοὺς ἐργαζομένους¹⁶.

6. Παρὰ ταῦτα ἡ ἔλλειψις εἰδικῶν ἦτο αἰσθητὴ ἐπὶ πολλὰ ἔτη. Τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1940 ἐξεδόθη Διάταγμα τοῦ Ἀνωτάτου Σοβιέτ βάσει τοῦ ὁποῦ παραίχετο εἰς τὰς κρατικὰς ἀρχὰς τὸ δικαίωμα ἐπιστρατεύσεως 800.000—1.000.000 ἐφήβων πρὸς προπαρασκευὴν των εἰς εἰδικὰ ἐπαγγελματικά σχολεῖα. Πρὸς ἐφαρμογὴν τοῦ ἐν λόγω Διατάγματος συνεκροτήθη εἰδικὴ ἀνωτάτη ἐπιτροπὴ εἰς τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, ἡ ὁποία κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1946-53 ἀπέκτησε τὸν χαρακτήρα ἐνὸς Ὑπουργείου Συντονισμοῦ καὶ ἀπὸ τὸ 1953 εἶναι γνωστὴ ὡς «Κρατικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Ὑπουργικοῦ Συμβουλίου τῶν Σοβιέτ διὰ τεχνικὴν ἐπαγγελματικὴν ἐκπαίδευσιν». Χάρις εἰς τὴν ἀναπτυχθεῖσαν ὑπὸ τῆς ἐν λόγω ἐπιτροπῆς δραστηριότητος ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ συστήματος «Κρατικαὶ ἐργατικαὶ ἐφεδρεῖαι» ἀπεφοίτησαν ἀπὸ τὰς τεχνικὰς καὶ τὰς ἐπαγγελματικὰς σχολὰς εἰς διάστημα 18 ἐτῶν, περὶ τὰ 10,2 ἑκατομ. μαθηταί. Μόνον κατὰ τὸ ἔτος 1959 ἐλειτούργουν 2.200 σχολεῖα διὰ «ἐργατικὰς ἐφεδρείας», εἰς τὰ ὁποῖα ἐφοίτων περίπου 1,4 ἑκατομ. μαθηταί.

7. Ἡ διάρθρωσις τῆς ἐκπαίδευσως τῆς Ρωσίας κατὰ τὸ 1956/57 εἶχεν ὡς ἐξῆς:

Ὅπως γίνεται φανερόν ἀπὸ τὸ ἀνωτέρω διάγραμμα, ἡ ἐξέλιξις τοῦ ρωσικοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος ὡδήγησεν:

α) Εἰς τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὰς ἀρχὰς ποῦ ἐτέθησαν κατὰ τὴν πρώτην περίοδον τῆς ἐπαναστάσεως καὶ κατὰ συνέπειαν,

β) εἰς τὴν διάσπασιν τῆς «Γενικο-Πολυτεχνικῆς» καὶ «Ἐπαγγελματικῆς» Ἐκπαίδευσως. Ἐκεῖνο ποῦ ἀπέμεινεν ἀπὸ τὸ «Ἐνιαῖον Σχολεῖον Ἐργασίας» εἶναι τὸ «Γενικῆς Μορφώσεως Μέσον Σχολεῖον», τοῦ ὁποῦ σκοπὸς εἶναι ἡ προετοιμασία τῶν μαθητῶν διὰ σπουδὰς εἰς Ἀνωτάτας Σχολὰς διὰ τῆς παροχῆς εἰς αὐτοὺς βασικῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων¹⁷. Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ ἐν λόγω Σχολείου, ὅπως ἦτο φυσικόν, δὲν γίνεται πλέον σοβαρὸς λόγος περὶ «συνδυασμοῦ τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς παραγωγῆς».

(Συνεχίζεται)

Ἰ. Λ. Κιτσαρᾶς

16. M. Sonin, Die betriebliche Ausbildung von Facharbeitern, μεταφρ. εἰς τὰ Γερμανικά, Berlin 1960, σελ. 20, 70.

17. Anweiler — Meyer, ἔνθ' ἀνωτ. σελ. 179.

ΤΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

(Επί των σχέσεων Ψυχοθεραπευτικής και Προσανατολισμού)

Μελέτη παρουσιασθείσα υπό του Κου William G. Perry, Jr.,¹ Διευθυντού
του Συμβουλευτικού Γραφείου Σπουδών του Παν/μίου Harvard.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αί κινήσεις, αἱ ὁποῖαι συνήνωσαν πέντε διαφορετικὰς ἐπιστήμας διὰ νὰ εἰσφέρουν εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς μονογραφῆς ταύτης, ἤρχισαν σχεδὸν ταυτοχρόνως κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν τοῦ σιῶνος, ὃν διανύομεν. Κατὰ τὸ ἔτος 1908 ἔλαβε χώραν εἰς Salzburg τῆς Γερμανίας ἡ Πρώτη Διεθνὴς Ψυχαναλυτικὴ Συγκέντρωσις. Ἐκεῖ ὁ καθηγητὴς G. Stanley Hall ἀπηύθυνε προσκλήσεις πρὸς τοὺς Freud καὶ Jung, ἵνα ἔλθουν καὶ ἀναπτύξουν σειρὰν μαθημάτων (διαλέξεων) εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Clark τῶν Η.Π.Α. Τὴν ἰδίαν ἐποχὴν ὁ C. W. Beers ἐξάπέλευεν ἐκστρατείας διὰ τὴν ὑγιεινὴν τοῦ Πνεύματος μετὰ τὴν ἐκδοσιν τοῦ βιβλίου του: «The Mind that found Itself» = Τὸ Πνεῦμα ποὺ βρῆκε τὸν ἑαυτό του. «Ταυτοχρόνως ὁ ἱερεὺς Elwood Worcester ἐδημοσίευσεν τὸ βιβλίον:» Religion and Medicine: The moral control of Nervous Disorders = Ὁρησκεία καὶ Ἱατρικὴ Ἐπιστήμη: Ὁ Ἡθικὸς ἔλεγχος τῶν Νευρικῶν Παθήσεων, ἐν στενῇ συνεργασίᾳ μετὰ τῆς κινήσεως Ἐμμανουήλ (Emmanuel Movement), καθ' ἣν ἐγένετο ἡ πρώτη ἀνεπηρέαστος καὶ εὐρεῖα χρῆσις ψυχολογικῶν θεωριῶν εἰς ἐκκλησιαστικὰς συμβουλευτικὰς ἐνεργείας. Τὴν αὐτὴν ὥς ἄνω ἐποχὴν ὁ Σαμουήλ Parsons εἰς Βοστώνην καὶ ὁ Eli Weaver εἰς Brooklyn ἐκκίνησαν ἀπορρόβως καὶ ἔθετον τὰς βάσεις τοῦ τοπικοῦ Ἐπαγγελματικοῦ Προσανατολισμοῦ. Ταυτοχρόνως ὁ Προσανατολισμὸς εἰσῆλγετο εἰς τὰ Σχολεῖα διὰ τῶν ἐργασιῶν τῶν Wheatley καὶ Boyden εἰς τὸ Westport τῆς Κοννεκτικούτης καὶ τοῦ Jesse Davis εἰς τὸ Detroit, ἐνῶ τὰ test νοημοσύνης τοῦ Binet ὑφίσταντο τὰς πρώτας μεταφράσεις καὶ ἀναθεωρήσεις εἰς Ἀμερικὴν. Δύο ἔτη βραδύτερον, τὸ 1910, ὁ John Dewey ἐδημιούργει Προοδευτικὴν Ἐκπαιδευτικὴν Κίνησιν εἰς τὰ Γυμνάσια μετὰ τὸ βιβλίον του: «How we think» = Πῶς σκεπτόμεθα». Ἐν τῷ μεταξύ, κατὰ τὸ ἔτος 1906, ἀπεφοίτων ἀπὸ τὰς Σχολὰς Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ τοῦ Σίμμονς αἱ πρῶται τάξεις, αἱ ὁποῖαι ἐπρόκειτο νὰ εἰσέλθουν εἰς ἕνα κλάδον, τὸν ὁποῖον εἶχε δημιουργήσει μόλις δύο ἔτη ἐνωρίτερον ἡ Κα Adolf Meyer. Ὁ κλάδος οὗτος ἀπετέλεσε τὴν πρώτην προσέγγισιν τοῦ ἔργου τῆς παροχῆς συμβουλῶν καὶ

1. Ἡ μελέτη αὕτη, παρουσιασθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κου William G. Perry, Jr. εἰς συγκέντρωσιν Ψυχολόγων, ἐγράφη ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τῶν ἄλλων μελῶν τῆς ἐπὶ τοῦ Προσανατολισμοῦ Ἐπιτροπῆς. Τὰ λοιπὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ἦσαν:

1) Frances M. Milton, Διευθυντὴς Γραφείου Προσανατολισμοῦ τῆς Πόλεως Νέας Ὑόρκης

2) Ruth Andrus, Διευθύντρια τοῦ Cold Institute τοῦ Walt Foundation Inc, εἰς Cold Spring on Hudson, New York.

3) Morris Krugman, Βοηθὸς Ἐπιθεωρητοῦ τῶν Σχολείων τῆς πόλεως τῆς Νέας Ὑόρκης.

4) Isabel Mason, Καθηγήτρια εἰς τὸ William Cullen Boyant High school, Long Island City, N.Y.

5) Janet Fowler Nelson, τῆς Ἀμερικανικῆς Ἐταιρίας Προσανατολισμοῦ Γάμου, Νέα Ὑόρκη καὶ

6) Leonard W. Rockower, Ἐπιθεωρητὴς Ψυχιατρικῶν Ὑπηρεσιῶν, τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης, Brooklyn, N.Y.

βοηθειῶν εἰς περιπτώσεις πνευματικῶν διαταραχῶν μετὰ τοῦ ἔργου τῆς ψυχιατρικῆς. Θεωρούμενα ὡς ἀντίδρασις εἰς τὰ ἐπακόλουθα μιᾶς εὐρείας βιομηχανικῆς καὶ ἐκπαιδευτικῆς ἀναπτύξεως, ἡ ὁποία ἐξυμῶντο ἀπὸ τὰς νέας θεωρίας τῆς σχετικότητος εἰς ἀμφοτέρας τὰς περιοχάς, ἐπιστημονικὴν καὶ πολιτικὴν, τὰ γεγονότα καθ' ἑαυτὰ καὶ αἱ κινήσεις, τὰς ὁποίας ἐν εὐρυτάτῃ κλίμακι ἐδημιούργησαν, ἐμφανίζονται ὡς προσπάθειαι τείνουσαι νὰ ἀναπτύξουν νέας ἐπιστημονικὰς γνώσεις καὶ νέας ὑπηρεσίας διὰ νὰ δυνηθοῦν οὕτω νὰ βοηθήσουν τὰ ἄτομα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἄλλως θὰ ἔχάνοντο ἢ θὰ ἐναυάγουν εἰς μίαν νέαν καὶ πολυτάραχον ἐποχὴν.

Κατὰ τὰ ἐπακολουθήσαντα ἔτη, αἱ κινήσεις αὗται ἔτεινον νὰ συμπέσουν, ἀπὸ μίαν τούλάχιστον ἄποψιν. Προσανατολισμὸς, ἐφηρμοσμένη ψυχολογία, ἐκπαίδευσις, Κοινωνικὰ ἰδρύματα, Πνευματικὴ ὑγιεινὴ καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Συμβουλευτικὴ ἔστρεψαν ὅλαι τὴν προσοχὴν τῶν, ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον, πρὸς μίαν Δυναμικὴν Ψυχολογίαν² διὰ τὴν θεωρητικὴν θεμελίωσιν πολλῶν ἐκ τῶν δοξασιῶν τῶν καὶ τῶν μεθόδων τῶν, ἐνῶ ἡ ψυχιατρικὴ ἐπιστήμη, χρησιμοποιοῦσα τὰ ἴδια σχεδὸν θεωρητικὰ συστήματα, μετεπήδησεν ἀπὸ τὰς περιοχὰς τῆς καθαρᾶς παθολογίας εἰς τὰ πεδία τῆς προλήψεως καὶ τῆς ἐν γένει κοινωνικῆς προσαρμογῆς, τὰ ὁποῖα δέον νὰ θεωροῦνται ὡς ἀνήκοντα κατὰ κύριον λόγον εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἐπ' αὐτοῦ ἀκριβῶς τοῦ σημείου συνηνώθησαν αἱ πέντε ἐπιστῆμαι διὰ νὰ συνεισφέρουν εἰς τὴν παροῦσαν μονογραφίαν. Ἡ δὲ ἐρώτησις, ἡ τιθεμένη ἐνώπιον αὐτῶν δύναται νὰ ἐκφρασθῇ οὕτως: «Προσπαθοῦμεν ὅλοι ἡμεῖς νὰ κάνωμε τὴν ἴδια ἐργασία: Ναι ἢ ὄχι;»

Ὁ Προσανατολισμὸς θὰ πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς μία μεθοδικὴ Πορεία, ἡ ὁποία λαμβάνει χώραν εἰς πάρα πολλὰς περιπτώσεις καὶ ἀπὸ ποικιλωτάτας κατηγορίας ἀνθρώπων. Ἡ ἐπὶ τῆς ψυχαναλύσεως ἐπιτροπὴ ὠμίλησε συχνάκις εἰς τὴν συγκέντρωσιν αὐτὴν περὶ Προσανατολισμοῦ ὑπὸ τοῦ σπουδαστοῦ βοηθοῦ ἱατροῦ, ὑπὸ τοῦ Κοινωνικοῦ ἐργάτου, ὑπὸ τοῦ ψυχολόγου καὶ ὑπὸ τοῦ ἱερέως. Ἡ παρούσα ἐπιτροπὴ θὰ ἠδύνατο νὰ κάμῃ τὰς ἰδίας παρατηρήσεις ἀναφερομένη εἰς τοὺς ἐκπαιδευτικούς ἢ εἰς τοὺς εἰδικευμένους προσανατολιστάς, ὅπως, π.χ., Προσανατολιστάς γάμου, ἐπαγγελματικούς προσανατολιστάς, προσανατολιστάς προσωπικοῦ τῶν διαφόρων ἐργασιασίων ἢ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων κ.λ.π. Ἐντεῦθεν θὰ ἠδυνάμεθα νὰ καταβάλωμεν μίαν προσπάθειαν διὰ τὴν μελέτην τῶν ἐπαγγελματικῶν προβλημάτων τῶν ἀνωτέρω ομάδων, ἔχοντες ὡς ὁδηγούς τὰς γενικὰς κατευθύνσεις, τὰς ὁποίας ἐχαραξάμεν ἀνωτέρω εἰς τὴν μονογραφίαν ταύτην. Παρ' ὅλα ταῦτα, ἀντιπροσωπεύομεν ἀνθρώπους μετὰ κοινὰ ἐνδιαφέροντα, ἀλλὰ χωρὶς κοινὸν ἐπαγγελματικὸν σύνδεσμον. Αἱ διάφοροι ομάδες ἔχουν διάφορα προβλήματα καὶ τὰ ἐπαγγελματικὰ κριτήρια τίθενται τόσον ἀπὸ τὰ καταστατικά τῶν ἰδρυμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ προσανατολιστὴς ἐργάζεται, ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν ἐπαγγελματικὴν ὁμάδα, εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος ἀνήκει. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν θὰ ἐξετάσωμεν ὅλα τὰ προβλήματα αὐτὰ εὐθέως, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν ἕνα μόνον πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἀντιμετωπίζει ὁ προσανατολιστὴς κάθε ὁμάδος, ἕνα πρόβλημα, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸν πυρῆνα πολυαρίθμων ἐπαγγελματικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν προβλημάτων. Συγκεκριμένως θὰ ἀσχοληθῶμεν μετὰ τὸ ἐρώτημα:

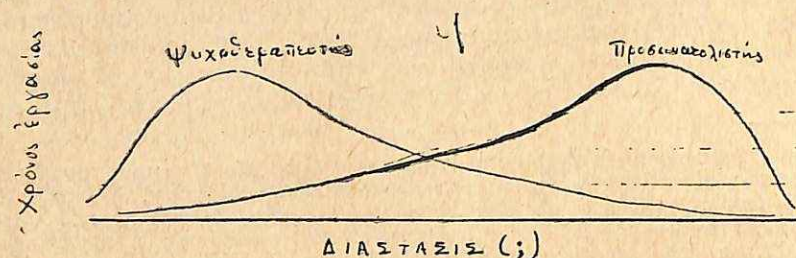
2) Ὁ ὅρος «Δυναμικὴ Ψυχολογία» χρησιμοποιεῖται εἰς τὴν μονογραφίαν ταύτην, ἀναφερόμενος εἰς ἀμφοτέρας: 1) τὴν ψυχαναλυτικὴν θεωρίαν, ἡ ὁποία ἔλκει τὴν καταγωγὴν ἀπὸ τὴν μελέτην τῆς Παθολογίας καὶ 2) τὴν ἐξελικτικὴν καὶ λειτουργικὴν ὁρολογίαν, ἡ ὁποία ἐξήχθη ἀπὸ παρατηρήσεις τῆς φυσιολογικῆς συμπεριφορᾶς τοῦ ὁμαλοῦ ἀτόμου ὑπὸ ψυχολόγων, ὡς ὁ Mc Dougall, ὁ Wilhelm Stern, ὁ Harold Jones, ἡ Caroline Zarachary, ὁ Piaget, ὁ Wermer, ὁ Lewin, ὁ Murphy, κ. ἄ.

Είναι δυνατόν πλέον να κάμωμεν διάκρισιν, θεωρητικήν εἴτε πρακτικήν, μεταξύ προσανατολισμοῦ καὶ ψυχοθεραπευτικῆς; Ἐχομεν τὴν γνώμην, ὅτι καὶ ἡ ἐλαχίστη διευκρίνισις τοῦ ζητήματος τούτου θὰ προσφέρῃ ἄρκετά εἰς τὴν λύσιν πολλῶν ἐκπαιδευτικῶν, πρακτικῆς ἀσκήσεως καὶ γενικώτερας κοινωνικῆς πολιτικῆς προβλημάτων εἰς τὰ πολλαπλὰ πεδία καὶ εἰδικότη-
τας, εἰς τὰς ὁποίας ὁ προσανατολισμὸς καὶ ἡ ψυχοθεραπευτικὴ λαμβάνουν χώραν.

ΜΕΡΟΣ Ι

Μέχρι σήμερον, τουλάχιστον, οὐδεὶς ἐπέτυχε νὰ ὀρίσῃ τὴν ψυχοθερα-
πευτικὴν ἐπιστήμην κατὰ τρόπον ἱκανοποιούντα τοὺς ἄλλους. Ἀλλ' οὔτε καὶ τοῦ προσανατολισμοῦ γνωρίζομεν ἕναν ἐπαρκῆ ὀρισμὸν. Αἱ περισσό-
τεροι τῶν προσπαθειῶν, προσέτι, αἱ ὁποῖαι κατεβλήθησαν διὰ τὴν σύγκρι-
σιν τῆς ψυχοθεραπευτικῆς μετὰ τοῦ προσανατολισμοῦ ὑπῆρξαν καταφώρως
βεβιασμέναι εἴτε ἀπὸ ὑπερβολικὸν ἐνδιαφέρον νὰ διαχωρίσουν τὴν μίαν
ἐπιστήμην ἀπὸ τὴν ἄλλην, εἴτε ἀπὸ ὑπερβολικὸν ζήλον νὰ ταυτίσουν ἐντε-
λῶς ταύτας. Ἀκόμη καὶ αἱ ὀλιγώτερον βεβιασμέναι συγκρίσεις δὲν ἐπέτυ-
χον νὰ διευκρινίσουν ἀρκούντως τὸ ζήτημα, διότι κυρίως ἀνεφέροντο εἰς
τὰ ἐπιφανειακά ζητήματα τῶν ἰδρυτικῶν παράγοντων καὶ λειτουργικῶν μάλ-
λον παρὰ εἰς ζητήματα ἐκπαιδεύσεως καὶ πολὺ ὀλιγώτερον εἰς ζητήματα
μεθόδου. Ἐν τούτοις, αἱ διαφοραὶ ἀποχρώσεων καὶ ἡ παρατηρουμένη ἔμ-
φασις εἰς τὴν καθημερινὴν ἐργασίαν ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ὀνομάζομεν ψυ-
χοθεραπευτάς, καὶ ἐκείνων, τοὺς ὁποίους ἀποκαλοῦμεν προσανατολιστάς,
ὡδήγησαν ὀλίγους συγγραφεῖς εἰς τὴν ἀνάληψιν προσπαθειῶν διὰ τὴν δια-
φοροποίησιν τῶν μεθόδων καθ' ἑαυτῶν διὰ τῆς προσφυγῆς εἰς διαφόρους
ψυχολογικὰς θεωρίας. Ἡ μονογραφὴ αὕτη πηγάζει κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον
ἀπὸ τὰς ἐργασίας τῶν συγγραφέων τούτων.

Ἄς ἀρχίσωμεν τὴν συζήτησιν μὲ ἕναν ὑποθετικὸν ψυχοθεραπευτὴν
καὶ ἕναν ὑποθετικὸν προσανατολιστὴν, τοὺς ὁποίους ὑποθέτομεν καλῶς
ἐκπαιδευμένους, πεπειραμένους καὶ ἀντιπροσωπεύοντας τὸν κλάδον τοῦ
ἑκαστος κατὰ ἰδανικὸν ἢ ἰδεώδη τρόπον. Ἄς λάβωμεν, περαιτέρω, ὡς
ἀξίωμα, ὅτι μία συστηματικὴ μελέτη τοῦ ἔργου τῶν θὰ ἡδύνατο ν' ἀποκα-
λύψῃ τὰ ἀκόλουθα: 1) Ἐνῶ ὁ ψυχοθεραπευτὴς ἐνίστε κάμνει τὰ εἶδη τῆς
ἐργασίας, τὰ ὁποῖα ὁ προσανατολιστὴς κάμνει σχεδὸν πάντοτε καὶ 2) ἐνῶ
ὁ προσανατολιστὴς ἐνίστε ἀναλαμβάνει ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι ἀνήκουν εἰς
τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ ψυχοθεραπευτοῦ κατὰ κύριον λόγον, ἐν τούτοις, 3)
ὀφίσταται, κατὰ μεγάλον ποσοστὸν χρόνου, μίαν σημαντικὴν διαφορὰ εἰς
τὸν χαρακτήρα τοῦ ἔργου, τὸ ὁποῖον ἑκαστος ἀναλαμβάνει καὶ ἐκτελεῖ.
Ἄς ὑποθέσωμεν τώρα, ὅτι ἡ διαφορὰ αὕτη ὀφείλεται κατὰ κάποιον τρό-
πον εἰς τὴν Διεύθυνσιν προσπαθειῶν, ὡς ἐάν ὁ προσανατολιστὴς καὶ ὁ
ψυχοθεραπευτὴς ἔτεινον κατὰ τὰς πλέον χαρακτηριστικὰς στιγμὰς τοῦ ἔρ-
γου τῶν πρὸς ζητήματα κείμενα πλησίον τῶν δύο ἀντιθέτων πόλων μιᾶς
συνεχοῦς διαστάσεως εἰς τὴν λειτουργικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἀτόμου. Ἡ πρό-
τασίς μας αὕτη παρίσταται γραφικῶς κατωτέρω ἐν σχήματι ὑπ' ἀριθ. 1.

Σχῆμα 1. Συμπίπτοντα τμήματα τῶν καμπυλῶν κατανομῆς τοῦ χρόνου
ἐργασίας Ψυχοθεραπευτοῦ καὶ Προσανατολιστοῦ εἰς μίαν συνεχή εὐθύ-
γραμμον «(;)» Διάστασιν.

(Συνεχίζεται)

Μετάφρ. Κων. Ἀλεξάκου

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Ἡ χώρα μας, ὡς κατ' ἐξοχὴν ἀγροτικὴ χώρα καὶ ἀνέκαθεν στηριζό-
μενη στὴν παραγωγικότητα τῆς ὑπαίθρου, στὴν ἀπαιτητικὴ ἐποχὴ μας, ὑπο-
στηρίζεται, ὅτι πρέπει ν' ἀντιμετωπίσῃ θετικὰ τὸ πρόβλημα τῆς ἀξιοποιή-
σεως τῆς γῆς μας καὶ τοῦ ἀνθρώπινου ἀγροτικοῦ δυναμικοῦ, γιατί ἡ ἀξιο-
ποίηση αὕτη εἶναι τὸ πιὸ βασικὸ στοιχεῖο, τόσο γιὰ τὴν προκοπὴ τοῦ λαοῦ
μας μέσα στὸν ἀνταγωνισμὸ τῶν ἄλλων προηγμένων λαῶν, ὅσο καὶ γιὰ
δημιουργίαν στὸν τόπο μας ἀνώτερης μορφῆς ζωῆς καὶ πολιτισμοῦ.

Στὸ μεγάλο αὐτὸ πρόβλημα, ποῦ εἰς τὴν γενικότητά του καὶ στὴν καί-
ρια σημασία του, περικλείνει τὸ πρῶτο οἷτημα τοῦ παρόντος μας καὶ τὸ
ἄμεσο ἐρωτηματικὸ τοῦ καιροῦ μας, νομίζω ὅτι ἔχει θέση καὶ ὁ λόγος μας
καὶ μάλιστα πρωτεύουσα θέση, καταξιωμένη ἀπὸ τὸ μόχθο μας στὸ ἀγρο-
τικὸ σχολεῖο καὶ ἀπὸ τὴν προσωπικὴ μας ἐμπειρία πάνω στὰ προβλήματα
τοῦ σύγχρονου χωριοῦ.

Ἔτσι ἀπὸ τὴ θέση μας, ἡ συμβολὴ τοῦ δασκάλου, στὴ λύση τοῦ ζω-
τικοῦ αὐτοῦ προβλήματος, εἶναι μεγάλη. Χρειάζονται σήμερα στὸ χωριὸ
καὶ ἄνθρωποι ποὺ θὰ πρέπει νὰ ὀδηγήσουν, νὰ φροντίσουν καὶ νὰ θεωρή-
σουν σὰν ὑπέρτατο προορισμὸ καὶ σὰν ἀποστολὴ τὴν ἐργασία τους, ὑπο-
στηρίζουν ἀξιόλογοι πνευματικοὶ ἄνθρωποι τοῦ τόπου μας καὶ τῆς ἐποχῆς
μας. Καὶ ὁ δάσκαλος, εἶναι γεγονός, ὅτι σὰν ὑπάλληλος δὲν ἀντικρύζει τὸ
χωριὸ σὰν τόπο ἐξορίας, ἀλλὰ ὀπλισμένος μὲ ὅση ἐγκαρτέρηση διαθέτει,
ἀπὸ τὴν πρώτη ἡμέρα τοῦ διορισμοῦ του ἔχει τραβήξῃ τὸν τόσο τραχὺ
αὐτὸ δρόμο, διώχνοντας τὰ ὄνειρα καὶ τὴν δίψα τῆς μεγάλης ζωῆς καὶ ἐργά-
ζεται ἐκεῖ στὸ χωριὸ 10 20 30-35 χρόνια, ὅλη τὴν ὑπαλληλικὴν ζωὴν,
γιὰ νὰ ἀλλάξῃ καὶ στὴν ἀνήσυχη καὶ βιαστικὴ ἐποχὴ μας, τὸ ἀνθρώπινο
περιβάλλον τοῦ χωριοῦ καὶ νὰ κατευθύνῃ τὴν πνευματικὴ, ἠθικὴ καὶ ὕλική
ζωὴ τῶν ἀνθρώπων ποὺ ζοῦν στὴν ὑπαίθρο χώρα μας, ἐκεῖ ποῦ πρέπει.

Τὸ δημιουργικὸ τοῦ ἔργο, στίς μέρες μας, ἀποβλέπει, στὸ πῶς θὰ
προφυλάξῃ τὸ χωριὸ ἀπὸ τὸν πιὸ μεγάλο κίνδυνον ποὺ διατρέχει, «τὴν ἐρή-
μωση», γιατί οἱ ἄνθρωποι τοῦ χωριοῦ μας, εἶναι οἱ ἀναντικατάστατοι ἐθνι-
κοὶ μας ἄνθρωποι καὶ οἱ συνέπειες θὰ εἶναι δυσμενεῖς στὴν πορεία τοῦ
ἔθνους μας, ἂν κάθε ἱκανὸς ἄνθρωπος τοῦ χωριοῦ ἐγκαταλείπῃ τὸν τόπο
του, τὸ χωριὸ του.

Κατὰ συνέπειαν, εἶναι τεράστιο τὸ χρέος του.

Ἡ προσπάθεια καὶ ἡ δραστηριότητά του δὲν περιορίζεται μόνο στὴν
σχολικὴ ἀγωγή τοῦ ἀγροτόπαιδου, ἀλλὰ φροντίζει νὰ ἐπιδράσῃ εὐεργετικά
καὶ ὠφέλιμα ὡς πνευματικὸς ἄνθρωπος στὸ κοινωνικὸ περιβάλλον τοῦ χω-
ριοῦ καὶ νὰ ἀμβλύνη (ὅσο βέβαια ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτόν) τὴν ζηλοτυπία τοῦ
χωρικοῦ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς πόλεως, ποῦ τοῦ καλλιεργεῖ ἔμμονα τὴν
ἰδέαν καθόδου στὴν πόλιν γιὰ ἀπόλαυση τῶν δώρων τοῦ τεχνικοῦ καὶ πνευ-
ματικοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐποχῆς μας.

Ὡστόσο, ὅμως, πρέπει ἐδῶ νὰ τονιστῇ, ὅτι οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ μας
θὰ ἀποκτήσουν συνείδηση τοῦ καθήκοντός τους καὶ θὰ βελτιώσουν τὴν
ζωὴν τους, μόνο μὲ τὴν ὀρθὴ εἰδικὴ ἀγωγή. Τὴν βελτίωση, ὑποστηρίζει
παιδαγωγὸς μας, φέρνει τὸ πνεῦμα, ποὺ δημιουργεῖ νέες μέθοδοι καὶ τρό-
πους ἐργασίας, ὥστε νὰ μὴ χάνεται τίποτε ἀπὸ τὸν ἀνθρώπινο δυναμι-
σμὸ. Ἔτσι, στὸ δάσκαλο τοῦ χωριοῦ, δημιουργεῖται ἀμείλιχτα ἡ ὑποχρέω-
σή του, ἀπὸ τὰ τρία βασικὰ στοιχεῖα τῆς δημιουργίας τοῦ ἔργου του, δη-
λαδὴ τὸ ὕλικο, τὰ μέσα καὶ τὴ μέθοδο κατεργασίας τοῦ ὕλικου, νὰ γνωρί-

ση κυρίως τὸ ὕλικό τοῦ μορφωτικοῦ ἔργου του, πὺ εἶναι οἱ μικροὶ μαθη-
τὲς τοῦ σχολείου του, τὰ ἀγροτόπαιδα. Πρέπει, δηλαδή, μὲ τὴν ἀρτιωμένη
τοῦ ὄντοῦ νὰ ἀντικρύσῃ τὸ ἀγροτόπαιδο, σὰν μιὰ ξεχωριστὴ ἀτομικότη-
τητα πὺ πορεύεται γιὰ νὰ διαμορφώσῃ τὴν προσωπικότητά του καὶ τὸν
χαρακτήρα τοῦ μέσα στὸ φυσικό, κοινωνικό καὶ πολιτιστικό περιβάλλον
τοῦ σύγχρονου χωριοῦ μας. Νὰ ἀντικρύσῃ τὸ παιδί τοῦ χωριοῦ, σὰν μιὰ
«πολυδύναμη δέσμη ἀπὸ σπερματικές ἱκανότητες, πὺ ἐπιβάλλεται νὰ τίς
προωθήσῃ καὶ ν' ἀναπτύξῃ σὲ δημιουργικές δυνάμεις», γιὰ νὰ γίνῃ ἕνας
ἀρτιωμένος ἄνθρωπος. Τότε, ὑποστηρίζεται, ὅτι ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ,
ὅταν διδάσκῃ καὶ ὁδηγῇ ἔτσι κι ὅταν ἐπιλέγῃ μὲ προσοχὴ τὰ παιδευτικά
τοῦ μέσα, ὑψώνεται σὲ ἀνθρωποπλάστη. Ἀλλά, γιὰ νὰ ἐπιτελέσῃ σωστὰ
τὸ ἔργο του πρέπει νὰ γνωρίζῃ τὸ ἀγροτόπαιδο, πρέπει νὰ ξέρῃ πὺς δια-
μορφώνεται ἡ ἀνθρώπινη προσωπικότητά του, δηλαδή πρὶν γίνῃ ἀνθρωπο-
πλάστης, νὰ γίνῃ ἀνθρωπογνώστης, γιὰ νὰ ἐπιδράσῃ κατὰ τὸν ἀποτελε-
σματικώτερο, οὐσιαστικώτερο καὶ θετικώτερο τρόπο στὴν ψυχοσωματική
τοῦ ἐξέλιξη καὶ νὰ τὸ καταστήσῃ ἱκανὸ σὰν ἄτομο καὶ σὰν μέλος τοῦ κοι-
νωνικοῦ συνόλου καὶ τοῦ προορισμοῦ τῆς ζωῆς του.

Ἀλλὰ ἡ προσπάθεια αὐτὴ τῆς ἀνθρωπογνώσεως δὲν εἶναι εὐκόλῃ γιὰ
τὸ δάσκαλο τοῦ χωριοῦ, γιατί πρέπει νὰ ἐπικρατήσῃ «τὸ αὐστηρο ἐπιστη-
μονικὸ πνεῦμα» καὶ τὸ θέμα τῆς ψυχολογίας τοῦ ἀγροτόπαιδου ἐλάχιστα
ἔχει ἐρευνηθῇ ἀκόμη καὶ στὸν τόπο μας, πὺ παρ' ὅ,τι τὰ $\frac{2}{3}$ τῶν παιδιῶν
τῆς σχολικῆς ἡλικίας ἀγροτόπαιδα, καὶ στὴν ψυχοσωματική τους ἐξέλιξη
ἀναμφισβήτητα σοβαρὲς εἶναι οἱ ἐπιδράσεις τῶν ἐπικτήτων παραγόντων
(φυσικὸ περιβάλλον πὺ γενιέται καὶ ζεῖ τὸ ἄτομο, κοινωνικὸ περιβάλλον
καὶ τὰ συμβάντα τῆς ἀτομικῆς του ζωῆς) καὶ τῶν εἰδικῶν συνθηκῶν τοῦ
περιβάλλοντός τους, ὥστε νὰ ἐμφανίζουσιν διαφορὰ ἀπὸ τὰ παιδιά τῆς πό-
λεως στὰ ἰδιαίτερα ψυχοπνευματικά τους γνωρίσματα.

Εἶναι λοιπὸν τὸ ἔργο του, βαθειὰ πνευματικό, πολὺπλευρο καὶ ἀπαι-
τεῖ ὅχι μόνον τὴν ἐμφυτὴ δημιουργικὴ του δύναμη, ἀλλὰ ἀπαιτεῖ προπαντὸς
σήμερα, μιὰ πλούσια καλλιεργημένη καὶ σὲ πολὺ ἀνοικτὸ ὀρίζοντα προσα-
νατολισμένη ψυχὴ, ὥστε ὁ ἀτομικὸς παράγοντας τοῦ γιγνομένου ἀνθρώπου
τοῦ χωριοῦ μας νὰ ἐνισχυθῇ καὶ νὰ δημιουργηθῇ ἡ ὁλοκλήρωση καὶ ἡ ὠρί-
μανσή του, γιὰ νὰ καταστή καὶ στὴν ἐποχὴ μας ὑπεύθυνος ὅχι μόνον γιὰ
τὴν αὐτοσυντήρησή του, ἀλλὰ καὶ γιὰ ζωὴ ἀρμόζουσα στὸν ἄνθρωπο τοῦ
καιροῦ μας καὶ τοῦ τόπου μας.

Γι' αὐτό, ἐπιβάλλεται, νὰ βοηθηθῇ ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ, γιὰ νὰ
μὴ μείνῃ μ' ἐκεῖνα πὺ διδάχτηκε, ἀλλὰ νὰ κατορθώσῃ νὰ παρακολουθήσῃ
τὴν ἐξελεκτικὴ πορεία τῶν Παιδολογικῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς ἀνθρώπινης
σκέψης, τῶν ἀναζητήσεων τῆς ψυχῆς καὶ τῶν κατακτήσεων τοῦ πολιτισμοῦ,
γιὰ νὰ ἐπιτελέσῃ σωστὰ τὸ πολὺπλοκο καὶ πολὺμορφο ἔργο του.

Ἐκεῖνο πὺ παρατηρεῖται ἀκόμη στὴν ἐποχὴ μας καὶ ἐνδιαφέρει ἄ-
μεσα, εἶναι, τὸ πὺς θὰ γίνῃ ὁ χωρικός μας ἱκανὸς νὰ κυριαρχήσῃ ἐπὶ τῆς
σημερινῆς καταστάσεως. Γιατί, μὲ τὸ τεράστιο ξάπλωμα τῆς μηχανῆς καὶ
τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, οἱ χωρικοὶ μας πὺ ἦταν ἡσυχὰ ἀγκυροβολημένοι
στὸν τόπο τους καὶ χωροῦσαν ἄνετα μέσα στίς ἰδέες τους, στοὺς θεσμοὺς
καὶ στ' ἀγαθὰ τους, ἔξω καὶ μέσα τους σήμερα ὁ κόσμος μεταβάλλεται
πολὺ βαθύτερα καὶ πολὺ ταχύτερα ἀπὸ ἄλλοτε, καὶ ἡ ἰδιόρρυθμη αὐτὴ κα-
τάσταση, γίνεται ὁλοένα καὶ πιὸ δυσκολώτερη, πιὸ προβληματική καὶ πιὸ
ὀδυνηρὴ γιὰ τοὺς χωρικούς μας.

Ἐδῶ, ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ, μὲ τὸ περίσσευμα τῆς ἀνθρωπιδῆς του
πρὸς τὸν ἄνθρωπο τοῦ χωριοῦ, μὲ τὸν πολιτισμένο τρόπο τῆς συμπεριφο-

ρᾶς του καὶ τὸν ἡρεμὸ τόνο τῆς συζητήσεώς του, πρέπει ν' ἀγωνισθῇ, ὅπως
οἱ χωρικοὶ μας, ὅχι μόνον νὰ αἰσθανθοῦν τὴν ἀξία τοῦ τόπου τους, ἀλλὰ
καὶ οἱ ἀνησυχίες καὶ τὰ προβλήματά τους νὰ ἀκολουθήσουν τὴν πορεία
τῆς ὀρθῆς ἀντιμετωπίσεως.

Ἀλλά, γιὰ ν' ἀποτελῇ ὁ δάσκαλος τοῦ χωριοῦ, ὅχι μόνον τὸν ἡθικὸ
ἐμπνευστὴ τῶν ἀνηλίκων, ἀλλὰ καὶ τὸν φυσικὸ σύμβουλο καὶ ἡγέτη τῶν ὠ-
ρίμων, πρέπει ν' ἀντισταθῇ στὸν κίνδυνο πὺ τὸν περιζώνει. Ὁ κίνδυνος
αὐτός, προέρχεται ἀπὸ τὴν πολὺχρονη ζωὴ του σ' ἕνα περιβάλλον ἀποστε-
ρημένο ὁλοκληρωτικὰ ἀπὸ κάθε ζωντανὴ ἐκδήλωση πολιτισμοῦ καὶ πνευ-
ματικότητας. Καὶ εἶναι ἀνάγκη ἄμεση, ν' ἀντισταθῇ τόσο στὴν μεγάλη ἀφο-
μοιωτικὴ ἐπίδραση πὺ ἀσκεῖ πάνω του τὸ περιβάλλον, ὅσο καὶ νὰ τὸ δια-
μορφώσῃ ἀνάλογα μὲ τίς ἀνάγκες του, τίς ἀπαιτήσεις του, τὴν σύνθεσή
του καὶ τὴν ἰδιομορφία του πὺ ἐμφανίζει στὴν ἐποχὴ μας. Ἔτσι, μέσα
στὶς τόσες καὶ γνωστὲς στὸν καθένα μας ἀντιξοότητες πὺ τὸν βασανίζουν
ἐπιβάλλεται, ν' ἀγωνισθῇ σὰν πνευματικὸς ἄνθρωπος μέσα σ' ἕνα κλίμα
πὺ δὲν ἔλκει τὸν ἄνθρωπο πὺ ἔχει ἐφεση γιὰ αὐτομόρφωση, νὰ ἀπολυ-
τρωθῇ ἀπὸ τὴ ρουτίνα καὶ νὰ εὐρύνῃ τοὺς πνευματικούς του ὀρίζοντες
γιὰ νὰ βοηθήσῃ ἀποτελεσματικὰ στὰ προβλήματα τοῦ συγχρόνου χωριοῦ.

Κατὰ συνέπεια, εἶναι καθήκον πατριωτισμοῦ μὲ τὴν νέα πρόοδο τῆς
τεχνικῆς καὶ τῆς ἐπιστήμης νὰ βοηθήσουμε γιὰ τὴν ἀνύψωση τοῦ βιοτικοῦ
ἐπιπέδου τῶν χωρικῶν μας. Σὰν αἴτημα ὅμως τοῦ παρόντος μας, ἐμφανί-
ζεται καὶ ἡ ἀναγνώριση πὺ ἀπὸ τὴν Πολιτεία καὶ Κοινωνία μας τοῦ μό-
χθου τοῦ δασκάλου τοῦ χωριοῦ μας, ὅπου τόσο πολλὰ τοῦ ὀφείλει ἡ ὑπαι-
θρος καὶ περιμένει ἀκόμη περισσότερα, ἐνῶ τὸ ἔργο του εἶναι πολὺμοχθο
καὶ πολὺμορφο. Γιατί, πρέπει, ὅπως περιγράψαμε, νὰ ἔχῃ γυμνάσει τὸ ψυ-
χολογικὸ βλέμμα, γιὰ νὰ ἐρευνήσῃ λεπτομερῶς τὴν πορεία ἐξελίξεως καὶ
ἀναπτύξεως τοῦ ἀναπτυσσομένου ἀνθρώπου τῆς ὑπαίθρου μας, ὥστε νὰ
γεννηθῇ στοὺς νέους τῆς ἐποχῆς μας ἡ χαρὰ τῆς δημιουργίας καὶ νὰ κατα-
νοήσουν τίς ἀνάγκες τοῦ χωριοῦ τους. Καὶ πρέπει ἀκόμη νὰ ἐργασθῇ, ὅπως
οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ κατανοήσουν ὅτι εἶναι ὑπεύθυνοι γιὰ τὴν ζωὴ τους
καὶ νὰ ἀξιοποιήσουν ὅ,τι τοὺς παρέχει ὁ τόπος τους μὲ τὴν ἐργασία τους
καὶ μὲ τὴν ὀργάνωση τῆς παραγωγῆς τους.

Ἔτσι, ἡ ἐξωσχολικὴ του δραστηριότητα καὶ ἡ ἄρτια σχολικὴ του
ἐργασία, ἀναμφισβήτητα, θὰ βοηθήσουν ἀποτελεσματικὰ στὴν ἀξιοποίηση
τῆς γῆς μας καὶ τοῦ ἀνθρώπινου ἀγροτικοῦ δυναμικοῦ μας. Εἶναι λοιπὸν
ὁ ρόλος του κεφαλαιώδης καὶ ἡ θέση του ζωτικὴ ἀνάμεσα στὰ προβλή-
ματα τοῦ σημερινοῦ χωριοῦ μας.

Τὸ βασικὸ αὐτὸ γεγονὸς, εἶναι ἀνάγκη ἄμεση καὶ ζωντανὴ νὰ τὸ
ἐκτιμήσῃ ὅσο μπορεῖ περισσότερο ἡ Πολιτεία μας, σήμερα, πὺ χωρὶς τὴν
ἀνάπτυξη τῆς ὑπαίθρου μας εἶναι ἀδύνατη ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη τῆς χῶ-
ρας μας καὶ νὰ καθιερώσῃ εἰδικὴ ἀξιολόγηση τῆς μακροχρονίου ὑπηρεσίας
τοῦ στο χωριό, γιὰ νὰ ἐπιδράσῃ εὐεργετικά, ὡς ἀνθρωποπλάστης στὸ σύγ-
χρονο χωριό μας.

Ἡ «ἀναμόχλευση» αὐτὴ τοῦ θέματος, πηγάζει ἀπὸ τὴ μεγάλη ἀνη-
συχία πὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ὡς τώρα ἐγκατάλειψη τοῦ δασκάλου γενι-
κὰ καὶ μάλιστα τοῦ δασκάλου τοῦ χωριοῦ, σὲ μιὰ ἐποχὴ — στὴν ἐποχὴ
μας — πὺ ἀξιώνει ἀπαιτητικά μέσα στὸν τόνο τῆς σημερινῆς πραγματικό-
τητας, τὴν ἀξιοποίηση τοῦ ἀνθρώπινου ὕλικου τῆς ὑπαίθρου Χώρας μας,
πρὸς ἀποφυγὴν, ἐξ αἰτίας τοῦ νέου «οἰκονομικοῦ προσανατολισμοῦ», μοι-
ραίων συνεπειῶν γιὰ τὸν τόπο μας.

Δημ. Παππάς

ΤΟ ΔΕΛΤΙΟΝ ΑΤΟΜΙΚΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΣΧΟΛ. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΝ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΝ

Α. Ὁ Ε.Π. ὡς ἰδέα, δὲν εἶναι τί διὰ τὸ ὅποιον δύναται νὰ καυχήθῃ οἱ ἐποχὴ μας. Πολὺ πρὸ ὑμῶν καὶ κυρίως εἰς τὸν Ἀριστοτέλην καὶ Πλάτωνα δυνάμεθα ν' ἀνεύρωμεν στοιχεῖα Ε.Π. καὶ κυρίως τοιαῦτα τονίζοντα τὴν σπουδαιότητα τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἐπαγγέλματος διὰ τὸ ἄτομον καὶ τὴν κοινωνίαν.

Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἡ πρώτη σοβαρὰ ἐργασία πρὸς τὴν κατεύθυνσιν αὐτὴν εἶναι τοῦ ἰσπανοῦ ἱατροῦ Juan Huarte ὁ ὁποῖος εἰς βιβλίον του ἐκδοθὲν τὸ 1575 ὁμιλεῖ περὶ προδιαθέσεων διαφόρων εἰδῶν εὐφυΐας καὶ διὰ τὴν ἀνάγκην ἐξακριβώσεως τῶν προσόντων τῶν εἰσερχομένων εἰς τὰ πανεπιστήμια.

Τοῦτο ἠκολούθησεν ὁ Γάλλος Cuidelet τὸ ἔτος 1631 κ.α. Παρὰλλήλως καὶ ὁ Rousseau ὅταν ὁ Αἰμίλιος του φθάσῃ εἰς ὠρισμένην ἡλικίαν, προσπαθεῖ μὲν ἐν εἶδος τέστ νὰ διακρίνῃ τὰς κλίσεις του καὶ τὰς προτιμήσεις του.

Ἡ ἐποχὴ μας ὅμως, διὰ τὴν ὁποῖαν ἡ ζωὴ ἐγίνετο πλέον σύνθετος εἰς ὅλας αὐτὰς τὰς ἐκδηλώσεις καὶ κυρίως εἰς τὸν τομέα τῶν ἐπαγγελμάτων, μὲ τὴν χαρακτηριστικὴν τάσιν πρὸς μηχανοποίησιν πάσης δημιουργικῆς τοῦ ἀτόμου πρωτοβουλίας, μετέτρεψε τὸ μέχρι τοῦδε ἀπὸ ἀκαδημαϊκῆς μόνον σκοπιᾶς ἐξετασθὲν θέμα τοῦ Ε.Π. τῶν νέων, ὡς τοιοῦτον σοβαρώτερας ἐξετάσεως καὶ ἐπιλύσεως.

Εἶναι τὸ θέμα ἐκεῖνο τοῦ ὁποῖου ὁ σκοπὸς εἶναι ἡ κατάλληλος τοποθέτησις τοῦ ἀτόμου εἰς τὴν ἀρμόζουσαν πρὸς τὴν ψυχοφυσικὴν του πραγματικότητα θέσιν· εἶναι τὸ διεθνὲς σύνθημα: the right man in the right place. Περὶ τοῦ σοβαρωτάτου τούτου θέματος ὁ Pascal μὲ ἐκδηλὸν τὴν πικρίαν εἶχε πρὸ πολλοῦ διακηρύξει: «Τὸ σπουδαιότερον μέλημα διὰ τὴν ζωὴν εἶναι ἡ ἐκλογὴ μιᾶς τέχνης ἢ ἐπαγγέλματος· δυστυχῶς ἡ τύχη ἀποφασίζει συχνὰ περὶ αὐτοῦ». Καὶ ἂν τοῦτο διὰ τὸ παρελθόν ἦτο φοβερόν, διὰ τὴν ἐποχὴν μας δὲν διαφέρει τοῦ ἐγκλήματος. Σήμερον μὲ τὸ πλῆθος τῶν ἐπαγγελμάτων καὶ τῆς τάσεως πρὸς ἐξειδικεύσιν τῆς ἐργασίας, ὁ παράγων ἄνθρωπος δὲν λαμβάνεται ὑπ' ὅψιν διὰ τὴν διάγνωσιν τῆς ἀτομικότητος ἐκάστου καὶ τὴν κατάλληλον αὐτοῦ χρησιμοποίησιν ἐν τῇ ζωῇ. Τοῦτο εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ, διότι διὰ τοῦ μέτρου αὐτοῦ:

α) Θ' αὐξηθῇ τὸ ἐργατικὸν δυναμικὸν εἰς ποσὸν καὶ ποιόν.

β) Θὰ ἐκλείψουν διαμαρτυρίαι, στάσεις κ.λ.π., δημιουργήματα ἐλλείψεως ἐνδιαφέροντος πρὸς τὴν ἐκτελουμένην ἐργασίαν, καί:

γ) Θὰ μειωθοῦν αἱ ψυχασθένειαι τῶν ὁποίων ἡ αὐξήσις ἴσως ὀφείλεται καὶ εἰς τὴν κακὴν ἐκλογὴν τῶν ἐπαγγελμάτων.

Εἶναι ὅθεν κοινωνικὴ, οἰκονομικὴ καὶ ἐθνικὴ ὑπόθεσις, ἡ κατάλληλος ἐκλογὴ τοῦ ἐπαγγέλματος.

Ὁ Claparède τὸ θέμα τοῦ Ε.Π. τῶν νέων τὸ χαρακτηρίζει ὡς «ζήτημα τῆς ἡμέρας» περὶ τὴν λύσιν τοῦ ὁποῖου δέον νὰ στραφοῦν ὅλοι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι πονοῦν τὸν ἄνθρωπον καὶ διὰ τὸ μέλλον τοῦ ὁποῖου ἐργάζονται. Ἐπὶ τῆς διαπιστώσεως αὐτῆς στηρίζεται μία μεγαλειώδης προσπάθεια εἰς τὰ ἄλλα κράτη καὶ μία σχετικὴ τοιαύτη εἰς τὴν χώραν μας, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ 1953 εἰσήγαγε τὸν Ε.Π. ὡς μάθημα εἰς τὸ Πανεπιστήμιον καὶ τὰς Ἀκα-

δημίας, ἐνῶ παρὰλλήλως τὸ Πρ. Κέντρον Ε.Π. Προσανατολισμοῦ, ἐν τῷ Ὑπουργεῖῳ Παιδείας, ἀθροῦρως καὶ μετὰ πάσης προσοχῆς ἐργάζεται, διὰ νὰ ἐκπλήξῃ ὅλους ἡμᾶς, ὅτε πέρυσιν, κατὰ πρῶτον, ἐλάβομεν γνώσιν τοῦ ὅγκου τῆς ἐργασίας, διακρινομένης διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν τῆς πληρότητα καὶ τὴν εὐχέρειαν τῆς ἐφαρμογῆς.

Ὅπως δὲ ὅποτε ὅμως, πολλὰ ἐναπόκεινται νὰ γίνουν.

Β. Μέσα ἐρεῦνης τοῦ Ἐπ. Προσανατολισμοῦ.

Τὰ ὑπὸ τοῦ Ε.Π. χρησιμοποιούμενα μέσα διὰ τὴν συλλογὴν τῶν ἀπαιτήτων στοιχείων διακρίνονται εἰς δύο κατηγορίας: Τὴν παρατήρησιν καὶ τὸ πείραμα.

Εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν, τὴν παρατήρησιν διδεται τὸ βάρος, παρ' ὅ,τι διὰ τὴν ἐφαρμογὴν του ἀπαιτεῖται διδάσκαλος μὲ πλήρη ἐπιστημονικὴν καὶ κυρίως ψυχολογικὴν κατάρτισιν: δὲν παραβλέπεται ὅμως καὶ τὸ πείραμα τοῦ ὁποῖου ἡ σημασία εἶναι μεγάλη. Εἰς αὐτὸ περιλαμβάνονται καὶ τὰ τέστ. Καὶ τὸ πείραμα κοσμεῖται διὰ πλείστων ὧν πλεονεκτημάτων καὶ ἀρκετῶν ὅμως μειονεκτημάτων, ὅπως ὁ περιορισμὸς τῆς ἐρεῦνης κυρίως εἰς τὰς νοητικὰς δεξιότητας ἐν μικρῷ ἢ μεγάλῳ βαθμῷ, ἡ μικρὰ ἀπόδοσις εἰς τὴν ἐρευναν τῶν συναισθηματικῶν, βουλευτικῶν καὶ ἠθικῶν ἰδιοτήτων καὶ τοῦ ἐν γένει χαρακτήρος τοῦ ἀτόμου. Οὐδὲν τέλος λέγουν περὶ τῶν αὐθόρμητων ἐκδηλώσεων τοῦ ἀτόμου.

Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν ἀνωτέρω μέσων προήλθον τὰ Δ.Α. τὰ ὁποῖα περιλαμβάνουν στοιχεῖα παρερχόμενα ἐκ τοῦ πειράματος (τέστ) καὶ τῆς συστηματικῆς παρατηρήσεως.

Ὡς πρὸς τὸν τύπον τῶν ἐν ταῖς διαφόραις χώραις χρησιμοποιούμενων σήμερον Δελτίων, δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἐπικρατεῖ μία ἀσυνήθης ποικιλία, προδίδουσα ἀνησυχίας τῆς ἐπιστήμης δι' ἐν ὀριστικόν σχῆμα καὶ μορφήν τούτων, δεδομένου ὅτι παρουσιάζονται σήμερον τὰ μόνὰ μέσα τὰ συνδυάζοντα τὴν Ἐπιστήμην καὶ τὴν πράξιν ἐν πλήρει ἐφαρμογῇ.

Ἐξ ὧν τῶν ἐν χρήσει Δ.Α., τὸ ὑπὸ τοῦ Πρωτ. Κέντρου Ἐπ. Προσανατολισμοῦ διασκευασθὲν ἐκ τοῦ Ἀμερικανικοῦ προτύπου, διακρίνεται πλέον τῶν ἄλλων καὶ χαρακτηρίζεται σήμερον, ὡς τὸ τελειότερον, μεταφρασθὲν εἰς πολλὰς γλώσσας καὶ ἐφαρμοσθὲν παρὰλλήλως ἐπιτυχῶς. Τὰ ἐν αὐτῷ διαλαμβανόμενα στοιχεῖα ἀναφέρονται εἰς τὰς κληρονομικὰς καταβολὰς τοῦ μαθητοῦ καὶ τὸ περιβάλλον του· ἐξετάζουν δὲ τὴν παρούσαν πραγματικότητα, στηριζόμενα εἰς τὰ δεδομένα τοῦ σχολείου, τῆς οἰκογενείας, τῶν τέστ καὶ τῆς παρατηρήσεως. Τὸ ἀνωτέρω Δ.Α. ἀτομικότητος δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ δι' ἐπιστημονικὴν, συγκριτικὴν ἐρευναν τῶν ψυχ. λειτουργιῶν τοῦ ἀτόμου ὡς καὶ ἀτόμων. Προσέτι δὲ διὰ τὴν:

1) Ἐπιλογὴν τῶν καταλλήλων πρὸς φοίτησιν εἰς ἀνωτ. σχολάς.

2) Ρύθμισιν τῆς παιδικῆς ἐνεργείας τοῦ σχολείου, καί:

3) Ἐκλογὴν τοῦ καταλλήλου ἐπαγγέλματος.

Δικαίως ὅθεν θεωρεῖται καὶ τὸ τελειότερον, χωρὶς ὅμως νὰ παύῃ νὰ εἶναι ἐπιδεκτικὸν τελειοποιήσεων.

Γενικῶς τὰ Δ.Α. θεωροῦνται σήμερον ὡς μέσα ψυχ. διαγνώσεως ὀφίστης σημασίας, καλύπτοντα τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἐπιστημονικῆς ψυχολογίας καὶ τὸ ὑπόβαθρον τῆς ψυχοτεχνικῆς, τοῦτέστιν τῆς Ἐπιστήμης ἡ ὁποία ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν δεδομένων τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας, μὲ σκοπὸν τὴν κοινωνικὴν ἀπόδοσιν, συνοδευομένην καὶ μὲ παρὰλληλον κοινωνικὴν εὐημερίαν.

Γ. Τὸ Δ.Α. καὶ τὸ σχολεῖον.

Τὸ σχολεῖον ἀνήκει εἰς τοὺς πρωταρχικοὺς παράγοντας τῆς ἀγωγῆς.

Κατά συνέπειαν έχει ευθύνην απόλυτον διὰ τὴν ὀρθὴν τῶν μαθητῶν καθοδήγησιν, διὰ τῆς λήψεως μέτρων τὰ ὁποῖα ὁπωσδήποτε πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὴν ἀτομικότητα ἐνὸς ἐκάστου μαθητοῦ. Ἐχοντες ὅμως ὑπ' ὄψιν καὶ τὴν βασικὴν Παιδικὴν Ἀρχὴν τοῦ Roger Gal: «Κάθε ἄνθρωπος εἶναι μία ἐξαίρεσις εἰς τὸν κανόνα· κάθε ἄνθρωπος εἶναι συγχρόνως ὅμοιος πρὸς ὅλους καὶ μοναδικὸς εἰς τὸ εἶδος του», θεωροῦμεν ἀπαραίτητον νὰ τονίσωμεν ὅτι πρὸ τῆς λήψεως οἰουδήποτε μέτρου, δεόν ὁ διδάσκαλος νὰ γνωρίσῃ τοὺς μαθητὰς του, νὰ διαγνώσῃ τὰς ψυχικὰς καὶ πνευματικὰς αἰχμὰς τῶν, ν' ἀξιολογήσῃ τὴν πραγματικότητα τῶν ἐν γένει λειτουργιῶν καὶ ἀναλόγως νὰ ἐνεργήσῃ. Τὴν διάγνωσιν αὐτὴν τῆς ψυχολογικῆς πραγματικότητος τῶν μαθητῶν του, θὰ τὴν ἐπιτύχῃ ὁ διδάσκαλος διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν Δ.Α. Ἐκ τῶν δεδομένων τούτων θὰ δυνηθῇ:

1) Νὰ ἐκτιμήσῃ τὰς πνευματικὰς ἰκανότητας ἐνὸς ἐκάστου, αἱ ὁποῖαι καὶ καθορίζουν τὴν ἐπίδοσιν ἐν τῷ σχολείῳ καὶ νὰ καθορίσῃ τὸ δυνατόν τῆς ἀποδόσεως ἐνὸς μαθητοῦ.

2) Νὰ κατατάξῃ τοὺς μαθητὰς του εἰς πνευματικὰς τάξεις καὶ νὰ προσαρμόσῃ τὴν σχολ. προσπάθειαν πρὸς τὰς δυνατότητας ἐκάστης.

3) Νὰ καθορίσῃ τὴν πνευματικὴν πραγματικότητα μιᾶς τάξεως ἐνὸς σχολείου ἢ μιᾶς περιφερείας.

4) Νὰ συμβάλῃ εἰς τὴν Ἑκπαίδ. καὶ Ἑπαγγελματικὴν καθοδήγησιν τῶν νέων. Πάντα ταῦτα ἀνήκουν εἰς τὴν σφαῖραν τῆς ἀρμοδιότητος τοῦ διδασκάλου καὶ δεόν νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὰ φέρῃ εἰς πέρας. Διὰ νὰ γίνῃ ὅμως αὐτὸ ὁ διδάσκαλος δεόν νὰ ἔχῃ εὐρείαν ψυχολογικὴν μόρφωσιν καὶ εἰδικὴν τοιαύτην εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν Δ.Α. ἐπεκτεινομένην καὶ εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν δεδομένων κατὰ τρόπον μὴ ἐπιδεχόμενον ἀμφισβήτησιν.

Ἄλλαις λέξεσι δεόν νὰ καλύπτῃ τὸ τρίπτυχον ἱατρὸς — διδάσκαλος — ψυχοτεχνίτης, τὸ ὁποῖον θεωρεῖται ὡς βάσις τῆς Ἑπ. Προσανατολισμοῦ. Ὡς ἐκ τούτου βαρεῖα ἡ εὐθύνη τοῦ διδασκάλου, ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζει τὰ Δ.Α. Πᾶσα προχειρολογία εἶναι ἐγκληματικὴ καὶ ὁδηγεῖ εἰς ἐσφαλμένα συμπεράσματα καὶ κατὰ συνέπειαν κακὴν ἀγωγὴν.

Δ. Συμπεράσματα ἐκ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν Δ.Α. κατὰ τὸ παρελθὸν σχολ. ἔτος.

Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ Δ.Α. κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος εἰς τὸ Δημ. σχολεῖον Στυλίων — Σικυῶνος, εἴχομεν ὑπ' ὄψιν μας: 1) Τοὺς λόγους τοῦ Porring: «Μόνον τὸ ἐπανειλημμένως παρατηρηθὲν καὶ πλήρως διακριθὲν ἐπιτρέπεται νὰ καταχωρίζηται ἐν τῷ Δ.Α. Προτιμότερον τὸ χάσμα ἢ ἡ ἀνακριβὴς παρατήρησις». 2) Τὴν ἔννοιαν τῆς ψυχολογικῆς παρατηρήσεως «ὡς τὸ συστηματικὸς παρατηρεῖν, ἐρμηνεύειν τὰ παρατηρηθέντα καὶ καταγράφειν αὐτά». 3) Συναφεῖς ὁδηγίας τοῦ προϊσταμένου μου Ἐπιθεωρητοῦ, κυρίως ἐπὶ τοῦ τρόπου χορηγήσεως τῶν τέστ, τῆς ὑποδειγματικῆς αὐτῶν βαθμολογίας ὡς καὶ γενικὰς ἐρμηνείας πολλῶν ἐκ τῶν ἐν τῷ Δ.Α. περιλαμβανομένων ὄρων, ἀναγομένων περισσώσεων εἰς τὴν σφαῖραν τῆς πειραματικῆς ψυχολογίας καὶ ἐλάχιστα γνωστών. 4) Τὴν εὐθύνην τὴν ὁποῖαν φέρει αὐτὸς ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζει τὰ Δ.Α. ὁμοιάζων πολὺ πρὸς τὸν ἀξιωματικόν, ὁ ὁποῖος ἐν ὥρᾳ μάχης δίδει ἐσφαλμένα στοιχεῖα βολῆς.

Ἐφηρμόσθη τὸ Δ.Α. α' βαθμίδος εἰς τὰς Α' — Β' τάξεις μὲ ἀριθμὸν μαθητῶν 19, ἐξ ὧν 10 Θήλειαι καὶ 9 Ἄρρενες. Τὸ χωρίον Στύλια εἶναι ὁρεινὸν μὲ πολιτιστικὸν ἐπίπεδον καλὸν καὶ εὐγενικοὺς κατοίκους. Τὸ σχολεῖον λειτουργεῖ κανονικῶς καὶ στεγάζεται εἰς νεόδμητον διδακτήριον.

Πρὸ τῆς χορηγήσεως τῶν τέστ, κατεβλήθη προσπάθεια διὰ τὴν δημι-

ουργίαν μιᾶς εὐχαρίστου ἀτμοσφαίρας καὶ ἐν συνεχείᾳ ὡς ἐν παιγνίῳ ἐδόθη τοῦτο ἐντὸς τῶν διαγραφόμενων πλαισίων.

Ἡ ἐργασία αὕτη ἐγένετο ἀπόγευμα καὶ καθ' ὃν χρόνον αἱ λοιπαὶ τάξεις ἡσυχολοῦντο μὲ τὸν σχολ. κήπον καὶ μὲ τὴν εἰδικὴν ἐντολὴν οὐδεὶς νὰ εἰσέλθῃ ἐντὸς τῆς αἰθούσης.

Ἡ προσπάθεια δημιουργίας εὐχαρίστου ἀτμοσφαίρας ἐγένετο μὲ σκοπὸν νὰ μειωθοῦν αἱ ψυχ. διαταραχαὶ καὶ οἱ λοιποὶ ἀστάθμητοι παράγοντες, οἱ ὁποῖοι εἶναι δυνατόν νὰ ἐπηρεάσουν τὴν ἐπίδοσιν τῶν μαθητῶν εἰς τὰ τέστ.

Τὸ προτέστ ἀπέδειξεν ὅτι οἱ μαθηταὶ μου ἠδύναντο νὰ ἐπεκταθοῦν καὶ εἰς τὸ τέστ πνευματικῆς ὀριμότητος, ἥτοι εἶχον ἀνεπτυγμένας ἀρκούντως τὰς οἰσθήσεις.

Μετὰ μίαν ἐβδομάδα καὶ πάλιν ἀπογευματινὴν ὥραν ἐγένετο ἡ χορήγησις τοῦ τέστ πνευματικῆς ὀριμότητος, ἀφοῦ κατὰ πρῶτον ἔλαβον ὅλα τὰ ἐνδεικνύμενα μέτρα, ὥστε οἱ μαθηταὶ νὰ μὴ ὑποπτευθοῦν τὴν ἐργασίαν, θεωροῦντες ταύτην σὺνηθες παίγνιον.

Μετὰ ταῦτα προέβην εἰς τὰς σχετικὰς συνεντεύξεις μετὰ τῶν γονέων τῶν μαθητῶν, ὅσον ἀφορᾷ τὴν προσχολικὴν ἡλικίαν καὶ τὰς κληρονομικὰς τῶν ἐπιβουρύνσεις. Πάντα ταῦτα κατεχωρίσθησαν μὲ πᾶσαν προσοχήν. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις ὑποπτευόμενος ψευδεῖς πληροφορίας, προέβην εἰς διασταύρωσιν τούτων καὶ τὴν μετὰ ταῦτα καταχώρισιν. Ἐπηκολούθησαν αἱ μετρήσεις ὕψους καὶ βάρους μὲ πᾶσαν δυνατὴν ἀκρίβειαν καὶ σχολαστικότητα.

Εἰς τὴν συμπλήρωσιν τῶν λοιπῶν σωματικῶν δεδομένων, ἐζήτησα τὴν βοήθειαν τοῦ κοινοτικοῦ ἱατροῦ, ἡ ὁποία εὐχαρίστως μοῦ παρεσχέθη. Τὰ ὑπόλοιπα στοιχεῖα δὲν μᾶς ἀπασχόλησαν σοβαρῶς.

Ἐπεδιώχθη γενικῶς νὰ διατηρηθῇ ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἡ φυσικότης τῆς ψυχολογικῆς τῶν πραγματικότητος, οὕτως ὥστε τὰ δεδομένα τοῦ τέστ νὰ εἶναι ἀδιάβλητα ὡς πρὸς αὐτὸ τὸ σημεῖον. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἐπροτάχθησαν ταῦτα πάσης ἄλλης ἐνεργείας.

Ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐφαρμογῆς εἰς τὸ α' αὐτὸ στάδιον τῶν Δ.Α. ἐξήχθησαν τὰ κάτωθι συμπεράσματα:

α) Εἶναι δυνατόν ἡ ἐφαρμογὴ τῶν Δ.Α. ὑφ' ἀπάντων τῶν εὐσυνειδήτων διδασκάλων τῆς χώρας. Ἐφ' ὅσον φυσικὰ οὗτοι ἀνατρέξουν εἰς τὴν σχετικὴν βιβλιογραφίαν καὶ τυχόν εἰδικὴς ἐνημερώσεως.

β) Τὰ σημεῖα ἐπὶ τῶν ὁποίων δεόν νὰ ἐπιστηθῇ ἡ προσοχὴ τῶν διὰ πρῶτην φορὰν ἐφαρμοζόντων τὰ Δ.Α. εἶναι κυρίως ἡ σχολαστικότης μεθ' ἧς δεόν νὰ τηρηθῇ ἡ διαδικασία τῆς παροχῆς τοῦ τέστ καὶ ἡ τοιαύτη κατὰ τὴν συγκέντρωσιν καὶ καταχώρισιν τῶν λοιπῶν στοιχείων· αἱ λεπτομέρειαι πολλάκις ἔχουν τοιαύτην σημασίαν καὶ ὁδηγοῦν εἰς τοιοῦτα συμπεράσματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἠδυνάμεθα νὰ ὑποπτευθῶμεν.

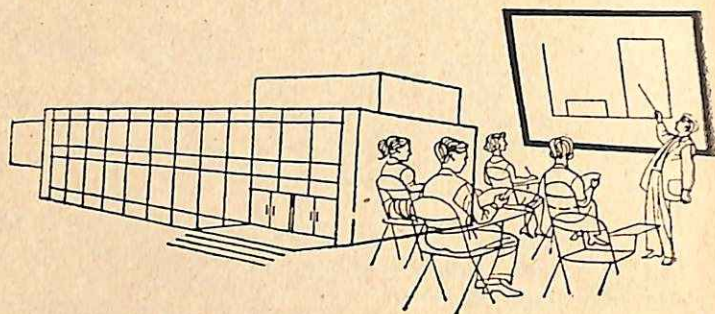
γ) Εἰς τοὺς γονεῖς δεόν πρὸ τῆς συνεντεύξεως νὰ τονισθῇ ἰδιαιτέρως ἡ ἐπιστημονικότης τῶν Δ.Α. καὶ τὸ σκόπιμον τῆς τηρήσεώς τῶν διὰ τὰ τέκνα τῶν, οὕτως ὥστε νὰ παρουσιάσῃ καὶ τὰς τυχόν ἀσθενεῖς πλευρὰς τῶν τέκνων τῶν, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι ἐξασφαλίζεται ἀπολύτως τὸ ἀπόρητον τῶν δεδομένων στοιχείων.

δ) Ἡ ἔλλειψις σχολιάτρου πολλάκις μᾶς ὑποχρεώνει νὰ εἴμεθα ἐπιφυλακτικοὶ εἰς πολλὰ ἐκ τῶν σωματικῶν δεδομένων.

Ε. Προτάσεις.

Ἐκ τῆς μελέτης τοῦ ἐφαρμοσθέντος Δ.Α. καὶ τῶν παρουσιασθεισῶν δυσχερειῶν κατὰ τὴν ἐφαρμογὴν, θεωροῦμεν ἀπαραίτητον τὴν λήψιν τῶν

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

Η ΕΜΒΑΘΥΝΣΗ ΣΤΑ ΔΙΔΑΣΚΟΜΕΝΑ ΘΕΜΑΤΑ

Δεν είναι πολλά χρόνια από τότε που έγινε η στροφή κι' ας φαίνεται τώρα απίστευτο, κι' ας φαίνεται ακατανόητο πώς μπορούσε να υπάρχει ένας τρόπος που δεν εξέταζε σαν μια απαραίτητη προϋπόθεση την έμβάθυνση, δεν απαιτούσε την κατανόηση. Γιατί πρέπει να το πούμε, όσο κι' αν είναι στους πάντες γνωστό, ότι έμβάθυνση σημαίνει κατανόηση μια και κατανόηση χωρίς έμβάθυνση δεν μπορεί να υπάρξει.

Δεν έχουμε να γυρίσουμε πολλά χρόνια πίσω για να δούμε πώς η έμβάθυνση ήταν ένα στοιχείο άγνωστο. Φυσικά όταν λέμε ένα στοιχείο άγνωστο δεν αναφερόμαστε παρά στον τομέα της Παιδείας. Στον τομέα της επιστήμης ανέκαθεν υπήρξε η τάση των ανθρώπων με το ανήσυχο πνεύμα και την ερευνητική ματιά, να ψάξουν για κάτι περισσότερο από τα μέχρι τότε γνωστά, να ανακαλύψουν κάτι το καινούρι-

κάτωhi μέτρων, δια των οποίων θα προσαρμοσθούν τα Δ.Α. περισσότερο εις την Ελλην. πραγματικότητα, αλλά και η εφαρμογή τούτων θα καταστήσει ευχερεστέρα, προσέτι και ο σκοπός τούτων πληρέστερον θα ικανοποιηθεί.

1. Αντικατάστασις πολλών εικόνων, δια τοιούτων εκ της Ελλην. πραγματικότητος.

2. Πλήρης συνεργασία διδασκάλου και σχολιάτρου και έν έλλείψει τούτου, υπό ειδικού παιδίατρου.

3. Έκδοσις βιβλίου αναφερομένου εις την όλην θεωρητικήν τεκμηρίωσιν των Δ.Α., την έπεξήγησιν και την έρμηνείαν έπιστημονικών όρων και την δυνατότητα, ήν παρέχει δια τόν σχολ. και επαγγελματικών προσανατολισμόν.

4. Ειδικήν εκπαίδευσιν διδασκάλων εις την ψυχοτεχνικήν πρὸς ασφαλή έρμηνείαν και εφαρμογήν των δεδομένων του Δ.Α.

5. Εις τόν φάκελλον εκάστου μαθητοῦ να τοποθετηθῇ και ἴδιος υποφάκελλος, ένθα θα καταχωρίζωνται χαρακτηριστικά έκδηλώσεις των μαθητών, έν τῷ παιγνίῳ, τὰς έκδρομάς, τὰ γραπτά των μαθητών, έκθέσεις, λχνογραφήματα, ως και καταγραφή ανωτέρων έκφραστικών κινήσεων (βάδισμα - όμιλία - χειρονομία - γραφή - φυσιογνωμικά κινήσεις). Πάντα ταῦτα θεωρούμεν στοιχεία υποβοηθητικά του σκοπού του Δ.Α.

Μιχ. Δέμης

γιο σὲν κόσμο τῆς έπιστήμης. Καί κάθε ανακάλυψη ξέρουμε ότι είναι αποτέλεσμα του μόχθου και τῆς έρευνας, μιάς έρευνας συστηματικῆς πρὸς όλο τὸ πλάτος και τὸ βάθος του εκάστοτε θέματος. Στὸν τομέα τῆς παιδείας τί γινόνταν; Φθάνει νὰ σκεφθούμε ότι υπήρξε εποχή που ὁ θερμιπαλισμός έφθασε νὰ θεωρεῖται προσὸν και ἡ άπλή έκφραστική ώραιολογία αξιοζήλευτο ιδεώδες, και δὲν θὰ δυσκολευθούμε νὰ καταλάβουμε πὼς ἡ άπαίτηση για έμβάθυνση στα διδασκόμενα θέματα, ήταν κάτι τὸ ύπότονο αν όχι και τὸ άγνωστο. Ὁ «παπαγαλισμός» ήταν σ' όλη του τῆ δόξα, ἡ άπλή ευχέρεια του έκφράζεσθαι οτιδήποτε τὸ ύψηλό, τὸ θαυμαστό—έστω κι' ακατανόητο—μιά μεγάλη αξία.

Θὰ μπορούσε νὰ ῥῆ κανείς πολλά στοιχεία, αν έρευνούσε τὸ θέμα με πολλή προσοχή και άνέτρεχε ακόμα και στις διηγῆσεις παλαιῶν που θὰ 'ταν τουλάχιστο ειλικρινεῖς τόσο ὥστε νὰ μὴ διαστρέφουν τὴν αλήθεια, στοιχεία που θὰ μαρτυρούσαν ποιά επιπόλαια εξέταση υπήρχε.

Σαν παράδειγμα θὰ 'χαμε νὰ αναφέρουμε τὴ μαρτυρία του Γκίλμπερτ Χάιγκετ, Ὁ Αμερικανὸ Παιδαγωγὸ, που υπάρχει στὸ βιβλίο του «Μεγάλοι διδάσκαλοι». Ὁ Χάιγκετ κατέγραφε γεγονότα, ανέλυσε παρατηρήσεις και κατέληξε σὲ συμπεράσματα γύρω από φυσιογνωμίες διδασκάλων που στὴν εποχή που έζησαν, δημιούργησαν, καθένας με τὸν τρόπο του, επιδράσεις καλές ἢ κακές ακόμα. Τὸ μεγαλύτερο προτέρημα που ὀρίζει ὁ Χάιγκετ σ' αὐτὲς τις διδακτικὲς μορφές είναι ἡ διάθεση για έμβάθυνση που δημιουργούσαν αὐτὲς μαθητὲς τους. Παράδειγμα περισσότερο έκφραστικό ανάμεσα σ' άλλα ἡ περίπτωση του Ὁγκασίτς. Ἐδινε ένα κομμάτι ψαριὸ σὲν καθένα και χωρίς νὰ πεῖ τίποτε επέμενε ὁ κάθε φοιτητῆς νὰ τὸ παρατηρήσει. Κι' όταν έπαιρνε τὴν απάντηση ότι δὲν υπήρχε τίποτα άλλο για παρατήρηση, τότε ζητούσε νὰ τὸ παρατηρήσουν ακόμα μιά φορά. Κι' ὕστερα επέβαλλε κάτι έρωτήσεις που έκαναν τοὺς μαθητὰς του νὰ ξαφνιάζονται για τὸ πὼς δὲν είχαν προσέξει καλύτερα τὸ θέμα και νὰ βρίσκουν σὰ μόνη διέξοδο τὴν εκ νέου παρατήρηση έτσι που σὲ τέλος ήταν τόσο καλοὶ κάτοχοι του θέματος που μπορούσαν νὰ κάνουν και συσχετισμούς και συγκρίσεις.

Κι' αντίθετα τὸ παράδειγμα κάποιου άλλου καθηγητοῦ, του Gawett τῆς Ὁξφόρδης, που όταν κάποτε κάποιος φοιτητῆς του εῖπε ότι δυσκολευόταν νὰ νοιώσει τὴν παρουσία του Θεοῦ, τοῦ έδωσε τὴν σχεδὸν άπίστευτη διαταγή: «Νὰ τὴ νοιώσης ὡς αὐριο, άλλοις θὰ επηρεασθῇ ἡ θαυματολογία σου.» Πολὺ επιπόλαια τακτική φυσικά για νὰ δημιουργήσει τὸ βάθος που ανταποκρίνεται και στὴν πιὸ άπλή μορφή πειστικότητας.

Εὐτυχῶς που τὸ αίτημα για έμβάθυνση στα διδασκόμενα θέματα δὲν άργησε νὰ πάρη τόση έκταση ὥστε νὰ ἐδραιωθῇ σὰ διδακτικὴ αρχή πιὰ. Ἐκείνη ἡ άπαίτηση για ένα σύστημα διδασχῆς που είναι νὰ ξεκινᾷ από τὸ πιὸ άπλό και νὰ προχωρῇ πρὸς τὸ πιὸ σύνθετο, είναι ακριβῶς μιά απόδειξη τῆς αναγνώρισεως τῆς σπουδαιότητας που υπάρχει σὲν θέμα αὐτὸ που λέγεται έμβάθυνση. Χωρίς έμβάθυνση θὰ δαιότητας που υπάρχει σὲν θέμα αὐτὸ που λέγεται έμβάθυνση. Χωρίς έμβάθυνση θὰ πρέπει νὰ πούμε ότι δὲν υπάρχει σκοπὸς μιά και σκοπὸς χωρίς ενδιαφέρον δὲν νοεῖται. Καί τί ενδιαφέρον μπορεί νὰ υπάρξῃ όταν δὲν υπάρξῃ κατανόηση; Τὸ ενδιαφέρον ξεκινᾷ από τὴ γνωριμία κι' ἡ γνωριμία από τὴν έμβάθυνση. Καί ξέρουμε πολὺ καλά πόση μεγάλη σημασία δίνει τὸ Νέο Σχολεῖο σὲν ενδιαφέρον. Ἡ προσφορὰ από γνώση ποτὲ δὲν μπορεί νὰ πάρη τὸ βάθος και τὴν έκταση που παίρνει σὰ γνώση όταν υπάρχει τὸ ενδιαφέρον. Ἐτσι τὸ ενδιαφέρον είναι περισσότερο σκοπὸς κι' όχι μέσον. Πέτυχε τὸ ενδιαφέρον, πέτυχε ὁ διδάσκων που κατάφερε νὰ δημιουργήσει πάνω σὲν ένα από τὰ τὸ σχολεῖο, πέτυχε ὁ διδάσκων που κατάφερε νὰ δημιουργήσει πάνω σὲν ένα από τὰ θέματά του ἡ και σὲ περισσότερα από ένα, τὸ ενδιαφέρον. Τότε κι' ἡ γνώση αφομοιώνεται και ἡ αναζήτηση για πληρέστερη γνώση που θὰ σχετίζεται με τὴν πρώτη γνώση, γίνεται επιτακτικὸς σκοπὸς.

Ἡ έμβάθυνση λοιπὸν είναι εκείνη που γεννᾷ τὸ ενδιαφέρον—μιά και δημιουργεῖ τὴν κατανόηση και ἡ κατανόηση τὴ γνωριμία κι' ἡ γνωριμία τὸ ενδιαφέρον. Εἶναι φυσικό όταν γνωρίσει και εκτιμῆσει κανείς κάτι ἢ κάποιον, νὰ θέλῃ μετὰ νὰ

ξέρη ότι σχετίζεται μ' αυτό το πρόσωπο ή το πράγμα. Και για να το πούμε πιο απλά, το γνώριμο αυτό κάτι θα προκαλή το ενδιαφέρον του.

Η έμβάθυνση όσο κι' αν σαν προτέρημα και στα θέματα διδασκαλίας είναι κάτι τώρα πιο το αναμφισβήτητο, προϋποθέτει και έναν απαραίτητο όρο· έναν όρο που εϋθύς εξ αρχής προδικάζει την επιτυχία ή την αποτυχία εκείνου που χρησιμοποιεί την έμβάθυνση. Ο όρος αυτός αναφέρεται στην έκταση που μπορεί και πρέπει να έχει αυτή την έμβάθυνση. Κατά τον όρο αυτό ή έκτασή της δεν πρέπει να είναι μεγάλη, μια και έκταση και βάθος βρίσκονται σε σχέση αντιστρόφως ανάλογη. Εκεί που υπάρχει μεγάλη έκταση δεν υπάρχει μεγάλο βάθος κι' εκεί που υπάρχει μεγάλο βάθος δεν υπάρχει μεγάλη έκταση. Βέβαια υπάρχουν κατά καιρούς παραδείγματα ως πούμε σαν του Λεονάρντο Ντά Βίντσι, τα όποια ωστόσο δεν είναι να καταργήσουν τον κανόνα μια και κατά τη γνωστή πολυειπωμένη ρήση, ο κάθε κανόνας έχει και τις εξαιρέσεις του.

Έτσι λοιπόν εκείνο που πρέπει να δούμε σαν απαραίτητη προϋπόθεση στο θέμα αυτό που μας απασχολεί, στην έμβάθυνση, είναι ή έκτασή της να μη ξεπερνά τα κανονικά όρια. Η πολυμέρεια είναι ένας εύκολος τρόπος για να οδηγήσει στην επιπολαιότητα. Γι' αυτό και ή εποχή μας περισσότερο από κάθε άλλη εποχή τάσσεται υπέρ της ειδικότητας.

Έτσι και στο σχολείο δεν μπορούμε να περιμένουμε τα ίδια καλά αποτελέσματα, την ίδια καλή κατανόηση σ' όλα τα μαθήματα. Εκείνο που θα προσεχθί ιδιαίτερα είναι να δοθί μια στέρα δόση σ' όλα τα απαραίτητα μαθήματα με την απαραίτητη ωστόσο γνώση τους—γιατί πρέπει να το επισημάνουμε ότι υπάρχουν και σήμερα ακόμη απαραίτητα μαθήματα με μη απαραίτητη, κατά πολύ, γνώση. Κι' ύστερα αφού δημιουργηθί ή κατά έκταση απαραίτητη δόση, πρέπει να άφειθί στον καθένα — ανάλογα με την ιδιαίτερη κλίση του — περιθώριο για έμβάθυνση, για γνωριμία, για κατανόηση, για δημιουργικό ενδιαφέρον.

Μια υπεύθυνη και συνοπτικά διατυπωμένη αντίληψη που ρίχνει περισσότερο φως σχετικά με το θέμα αυτό που λέγεται έμβάθυνση, είναι κι' ένα μέρος της μελέτης του κ. Γ. Ζομπανάνκη «Η ψυχosύνθεση της σημερινής νεολαίας». Θα πήγαινε πολύ αν αναφέραμε τις παρατηρήσεις που σχετίζονται με το όλο ζήτημα και που το διβλίο του Κάρολου Μίρκε «Η Ικανότης και ή αδυναμία της συγκεντρώσεως» έδωσε στον μελετητή την αφορμή να τις αναφέρει. Εκείνο που είναι καλύτερα σ' αντιγραφή να παραθέσουμε, είναι όχι το σημείο του κειμένου που αναφέρεται στη διαπίστωση του φαινομένου της αδυναμίας για συκέντρωση, αλλά στη θέση που πρέπει να πάρουμε. «...Κι' έπειδή ή έλλειψη συγκεντρώσεως, γράφει ο κ. Ζομπανάνκης, και ή διάσπαση της νεολαίας προέρχεται κυρίως από την πλήμμουρα των έρεθισμών του τεχνικού κόσμου, το σχολείο πρέπει να φροντίσει να δημιουργήσι έναν αντίπολο, τον αντίπολο της ήσυχίας, το αντίρροπο της συγκεντρώσεως και της περισυλλογής. Τουτό είναι δυνατό με ένα σφοδρό περιορισμό της ύλης. Ο περιορισμός αυτός θα επιτρέψει να επεξεργάζεται τη διδασκτέα ύλη όχι με το κνηγνγτό, αλλά με την άνεση. Και έπειδή ή άφηρημένη θεωρητική σκέψη στενάζει κάτω από τον ζυγό της κυρίαρχης πλήμμουρας των έντυπώσεων των αισθήσεων, το σχολείο πρέπει να καλλιεργή το στάδιο της επεξεργασίας και έμβάθυνσεως.

Θα ήταν ασυγχώρητο σφάλμα, αν ο δάσκαλος χρησιμοποιούσε μόνο πληθος έποπτικών μέσων, χωρίς να φροντίσει για τη λογική διεργασία του διδασκθέντος. Πρέπει να έξευρεθούν όχι μόνο κανόνες και νόμοι, αλλά να διασαφηνισθούν έννοιες, για να οδηγηθί ή νεολαία σήμερα, την εποχή των συνθημάτων και των συντηήσεων των λέξεων και των φράσεων με τα διαφορότατα συμπλέγματα των γραμμάτων του αλφαβήτου, να οδηγηθί από την επιπόλαια χρήση σε μια χρησιμοποίηση των έννοιων και των όρων με πλήρες νόημα. Εκτός τούτου ο διδάσκαλος όφείλει να αντιδρά στην ταχεία λήθη των περιοχομένων, όταν καλλιεργή όπως πρέπει την επανάληψη, την

άσκηση και την εφαρμογή. Και έπειδή τα διαφέροντα της νεολαίας για τα μορφωτικά περιεχόμενα είναι ασθενικά, το σχολείο όφείλει να δώσι ιδιαίτερη σημασία στην άφύπνιση των διαφερόντων των μαθητών. Για να επιτύχη τουτό ο δάσκαλος δεν πρέπει να αναχωρή από το ξηρό διδακτικό διβλίο, αλλά να συνδέεται άδιάκοπα με τον κόσμο των βιωμάτων και την περιοχή της έμπειρίας των μαθητών...»

Η έμβάθυνση στα διδασκόμενα θέματα, είναι, όπως είδαμε, θέμα ζωτικό και πρωταρχικής σημασίας, γι' αυτό και θα πρέπει να του δώσουμε την ανάλογη προσοχή που απαιτεί ο όρος του. Δεν μπορούμε να ζητούμε ανάλογη έμβάθυνση σ' όλα τα θέματα μα θα 'ταν και δλοτέλα επιζήμιο αν δεν δίναμε την εύκαιρία για μια έμβάθυνση σ' ένα ή ώρισμένα από τα διδασκόμενα θέματα. Χωρίς έμβάθυνση, πρέπει να το τονίσουμε ιδιαίτερα, δεν δημιουργούνται έμπειρίες και χωρίς έμπειρίες δεν νοείται μάθηση. Άρα, σαν τελικό συμπέρασμα, θα μπορούσαμε να πούμε, έμβάθυνση ίσον μάθηση και μάθηση συνεπάγεται ενδιαφέρον για μάθηση. Και μάθηση σημαίνει πρόοδος. Άρα και ή έμβάθυνση αφού δημιουργεί τη μάθηση δημιουργεί την πρόοδο.

Ι. Δ. Ίωαννίδης

Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ Δ' ΤΑΞΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΓΕΝΙΚΑ. Η Δ' τάξι εύρίσκεται μεταξύ των δύο βαθμίδων· ως έπιτραπή ή έκφρασις· εκπαιδύσεως του δημοτικού Σχολείου, της κατωτέρας και της ανωτέρας. Ως εκ της θέσεως της εις την χρονικήν ιεραρχίαν του Σχολείου δημιουργεί εϋθύς εξ αρχής ώρισμένα ειδικά προβλήματα, εκ της όρθης άντιμετωπίσεως των όποίων έξαρτάται ή όμαλή εξέλιξις της διδακτικής έργασίας, και ή κανονική απόδοσις των μαθητών εις το μορφωτικόν των έργον. Το σοβαρώτερον εκ των έν λόγω προβλημάτων είναι ή διαφορά του τρόπου έργασίας. Μέχρι της Γ' τάξεως οι μαθηταί εργάζονται κατά το πλείστον έντός των πλαισίων της Ένιαίας Συγκεντρωτικής Διδασκαλίας, κατά την όποιαν ή προσφορά των μορφωτικών αγαθών γίνεται κατά τρόπον ένιατον και άνευ της διασπάσεως της ύλης εις επί μέρους μαθήματα. Φυσικά και εις την τάξιν αυτήν δεν ένυφαίνονται όλα άνεξαιρέτως τα μαθήματα εις την ένιαίαν διδασκαλίαν και οι μαθηταί έχουν μίαν προϊδέασιν εις τον τρόπον της έργασίας με τα χωριστά μαθήματα.

Η συστηματική όμως ένασχόλησις των μαθητών με ήμερήσιον ώρολόγιον πρόγραμμα μαθημάτων άρχίζει από την Δ' τάξιν και έξακολουθεί μέχρι της άποφοιτήσεως εκ του Δημοτικού Σχολείου. Η άλλαγή αυτή άπαιτεί μίαν ειδικώτεραν εκ μέρους του διδασκάλου προετοιμασίαν των μαθητών εις τον νέον τρόπον έργασίας και επιβάλλει την καταβολήν προσπάθειας δια την έξοικειώσιν των τροφίμων της Δ' τάξεως με τας πηγάς γνώσεως, εκ των όποιων θα άντλήσουν οϋτοι τα απαραίτητα εκείνα στοιχεία, τα όποια θα τους βοηθήσουν εις το έργον των. Έπειτα έμφανίζεται το θέμα των όμαδικών έργων, ο χρόνος της σχολικής έργασίας έν σχέσει με την ποσότητα της ύλης εκάστου μαθήματος, ή καλλιέργεια των βασικών άρχών του Σχολείου της Ζωής και άλλα περί των όποιων θα όμιλήσωμεν διεξοδικώτερον κατωτέρω.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ. Επί τη βάσει των ανωτέρω εκτεθέντων έγένητο ο προγραμματισμός της έργασίας από του θέρους ακόμη. Ο ύπολογισμός των ώρων, των προβλεπομένων υπό του Ε.Α.Π. δια την διδασκαλίαν εκάστου μαθήματος, έν συνδυασμώ προς την ποσότητα της

ὕπὸ διδασκαλίαν ὕλης καὶ τὴν χρονικὴν διάρκειαν ἐκάστου, ἐδημιούργησε ἀναπόδραστον τὴν ἀνάγκην καταρτισμοῦ τριῶν μικροτέρων προγραμμάτων, ἥτοι ἐνὸς διὰ τὸ χρονικὸν διάστημα μέχρι τῶν Χριστουγέννων, ἐτέρου διὰ τὸν χρόνον μέχρι τοῦ Πάσχα καὶ ἐνὸς τρίτου μέχρι τέλους τῶν μαθημάτων.

Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ καθίστατο ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν δυνατὸς ὁ ἔλεγχος τῆς προόδου τῆς ἐργασίας καὶ ἐρρυθμίζετο μὲ ἐλαστικότητα ὁ χρόνος προσφορᾶς τῆς ὕλης.

Ὁ καταρτισμὸς ὅμως τῶν τριῶν αὐτῶν ἐπὶ μέρους προγραμμάτων εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργίαν νέων μερικωτέρων προβλημάτων, δύο ἐκ τῶν ὁποίων κατὰ τὴν ταπεινὴν μας γνώμην εἶναι τὰ πλέον ἀξιοπρόσεκτα. Τὸ πρῶτον ἔχει σχέσιν μὲ τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν καὶ τὸ δεύτερον μὲ τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας.

Οὕτω εἰς τὸ μάθημα τῶν Θρησκευτικῶν ὁ χρόνος, ὅστις διατίθεται μέχρι τῶν Χριστουγέννων ὑπὸ τοῦ Ε.Α.Π. διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐπίσης προβλεπομένης ὕλης μέχρι τότε, πλεονάζει καὶ παρατηρεῖται πολλάκις τὸ φαινόμενον, ἐνῶ ἐγγίζομεν τὰ Χριστούγεννα νὰ εὕρισκώμεθα ἀπὸ ἀπόψεως ὕλης εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Λαζάρου, ἂν ὅχι τοῦ Χριστοῦ.

Εἰς τὸ μάθημα δὲ τῆς Γεωγραφίας, προκειμένου νὰ γίνῃ συστηματικὴ ἐργασία ἐπ' αὐτοῦ, παρατηρεῖται τὸ φαινόμενον νὰ μὴν ἐπαρκῇ ὁ προβλεπόμενος χρόνος.

Πρὸς ἄρσιν τῶν δυσκολιῶν αὐτῶν ἐδιδάχθησαν μέχρι τῶν Χριστουγέννων πολλὰ εὐκαιριακὰ θέματα, ἥτοι προσευχαί, ἑορταὶ Ἀγίων κλπ. εἰς τρόπον ὥστε νὰ συμπέσῃ ἡ ἑορτὴ τῆς γεννήσεως τοῦ Θεανθρώπου με τὰ Χριστούγεννα, τυχὸν δὲ πλεονάσασαι ὥραι διετέθησαν διὰ τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς Γεωγραφίας, διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ὁποίας ἀπαιτεῖται ἐν ἀρχῇ ἀρκετὸς χρόνος προκειμένου νὰ συνηθίσουν οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ χάρτου.

Διὰ τῆς ἐπιδειχθείσης οὕτω ἐλαστικότητος καὶ τῆς γενομένης μικρᾶς παρεκκλίσεως ἀπὸ τὰ καθιερωμένα καὶ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν δὲν ἤμεθα ἀνεπίκαιροι καὶ τὴν στενότητα τοῦ χρόνου διὰ τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας ἐθεραπεύσαμεν.

ΑΡΧΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΑΙ. 1) **Αὐτενέργεια.** Ὁρῶμενοι ἐκ τῶν βιολογικῶν ἀναγκῶν τοῦ παιδιοῦ, ὅπως εἶναι: α) Ἡ τάσις πρὸς μάθησιν, β) ἡ ὁρμὴ πρὸς ἐνέργειαν καὶ κίνησιν γ) ἡ φυσικὴ περιέργεια καὶ αἱ ἐρωτήσεις καὶ δ) ἡ ὁρμὴ πρὸς ἀνακοίνωσιν, προσεπαθήσαμεν τὰς ρίζας αὐτὰς τῆς φυσικῆς μαθήσεως, ὅχι μόνον νὰ χρησιμοποιήσωμεν ρυθμίζοντες συμφῶνως πρὸς αὐτάς τὴν ἐνέργειαν τῆς μαθήσεως εἰς τὸ σχολεῖον, ἀλλὰ καὶ νὰ καλλιεργήσωμεν αὐτάς ἀναλόγως. Οὕτως, ἀπερρίψαμεν κάθε διδασκαλίαν παθητικὴν, κρατοῦσαν τὸ παιδί καθηλωμένον εἰς τὸ θρανίον καὶ κατεβάλαμεν κάθε προσπάθειαν νὰ θέσωμεν εἰς κίνησιν ὅλας τὰς σωματικὰς καὶ ψυχικὰς λειτουργίας του ὡς κάτωθι:

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν. Εἰς ὅλα γενικῶς τὰ μαθήματα δὲν ἐδώσαμεν τίποτε ἔτοιμον εἰς τοὺς μαθητάς μας, τὸ ὅποιον ἠδύνατο νὰ κατακτήσουν καὶ νὰ ἀνακοινώσουν οἱ ἴδιοι διὰ τῶν ἰδίων τῶν δυνάμεων. Ὅσάκις ἐπρόκειτο νὰ σχηματίσουν ἐποπτείας ἐκ τῶν κατ' αἴσθησιν παρατηρήσεων, ὠδηγοῦντο καταλλήλως, ὥστε ἐλευθέρως καὶ δι' ἰδίων παρατηρήσεων, συγκρίσεων καὶ ἄλλων ἐργασιῶν νὰ μορφώσουν τὰς ἀναγκαίας ἐποπτείας, ἀκολουθῶν δὲ δι' ἐξεικονίασεως ἢ κατασκευῆς τῶν παρατηρηθέντων νὰ σταθεροποιήσουν τὰς κτηθείσας γνώσεις. Ὅταν πάλιν ἡ διδασκαλία ἀνεφέρετο εἰς γεγονότα ἱστορικὰ ἀπομακρυσμένα ἢ εἰς τὴν πρόσκτησιν γλωσσικῶν

τύπων κ.λ.π. καὶ πάλιν ἡ ἴδια ὀδηγητικὴ ὁδὸς ἠκολουθεῖτο. Ἀλλὰ καὶ εἰς περιπτώσεις σχηματισμοῦ κρίσεων καὶ συλλογισμῶν, ἐννοιῶν κ.λ.π. ἐφηρμόσθη ἡ ἴδια μέθοδος ἐργασίας.

Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ μόνον διὰ τῶν διδακτικῶν ἐρεθισμάτων τοῦ διδασκάλου, οἱ μαθηταὶ εἰς ὅλας τὰς φάσεις τῆς διδασκαλίας ἐχρησιμοποιοῦν τὰς ἰδικὰς τῶν σωματικὰς καὶ ψυχικὰς δυνάμεις, ἐκαλλιεργοῦντο καὶ ἐμορφώνοντο κατὰ τρόπον εὐχάριστον καὶ σταθερόν.

Εὐρὺς χώρος ἠκατελείπετο καὶ εἰς τὰς ἀτομικὰς καὶ ὁμαδικὰς ἐργασίας τῶν μαθητῶν διὰ τῶν ὁποίων ἐνισχύοντο οὗτοι εἰς τὸ αὐτοτελῶς ἐργάζεσθαι.

Ἐκτὸς τῆς διδασκαλίας. Ἡ ἀπαίτησις τοῦ νέου Σχολείου περὶ καλλιέργειας τῆς αὐτενεργείας δὲν ἐφηρμόσθη μόνον κατὰ τὴν διδασκαλίαν. Καὶ ἐκτὸς αὐτῆς κατεβλήθη προσπάθεια, ὥστε ἡ ἀνωτέρω ἀρχὴ νὰ περικλείσῃ ὅλοκληρον τὴν σχολικὴν ζωὴν. Οὕτω ἡ ἐργασία καθαριότητος τῆς αἵθουσας, ἀερισμοῦ αὐτῆς, τοποθετήσεως τῶν θρανίων καὶ λοιπῶν ἐπιπλῶν, προσκομίσεως ἐποπτικῶν ὀργάνων, λειτουργίας τῆς μαθητικῆς βιβλιοθήκης, συγκροτήσεως φακέλλων ἀποκομμάτων τοῦ τύπου καὶ λευκώματος φωτογραφιῶν καὶ ἄλλων συλλογῶν, διαθέσεως χρημάτων ἐκ τοῦ ταμείου τῆς τάξεως, συγκεντρώσεως χρημάτων διὰ διαφόρους ἀνάγκας κλπ. ἀνετέθη ἐξ ὁλοκλήρου εἰς τοὺς μαθητάς καὶ εἰς τὸ σύνολον σχεδὸν τούτων ἐκ περιτροπῆς, διὰ νὰ συνηθίσουν εἰς τὴν αὐτόβουλون καὶ δημιουργικὴν ἐνέργειαν καὶ νὰ ἀποκτοῦν τὴν συναίσθησιν τῆς ἰδίας εὐθύνης.

Πρέπει ἐπίσης νὰ ἀναφερθῇ ἐδῶ ὅτι αἱ ἐλεύθεραι συζητήσεις, κατόπιν γενομένων ἀνακοινώσεων ὑπὸ ὁμάδων μαθητῶν ἐπὶ θεμάτων ἀνακυπτόντων κατὰ τὴν ὥραν τῆς διδασκαλίας ἢ συνέπεια μελέτης ἀναγνωσμάτων καὶ ἡ συμμετοχὴ τέλος εἰς τὰς σχολικὰς ἑορτάς τῶν Χριστουγέννων, τῆς Μητέρας, τῆς 25ης Μαρτίου καὶ ἡ καλλιέργεια ἀνθέων διὰ τὸν στολισμὸν τῆς τάξεως καὶ διὰ τὴν ἐποπτικὴν διδασκαλίαν διαφόρων μαθημάτων, ἀπετέλεσαν ἄριστα μέσα καλλιέργειας τῆς ἀρχῆς τῆς αὐτενεργείας.

2) **Ἐποπτεία.** Γνωστοῦ ὄντος ὅτι ὁ ὅρος ἐποπτεία δὲν δηλοῖ μόνον τὰς πνευματικὰς εἰκόνας, τὰς προερχομένας ἐξ ὀπτικῶν ἀντιλήψεων, ἀλλὰ πᾶσαν πλήρη καὶ τελείαν πνευματικὴν εἰκόνα ἀντικειμένου ἢ φαινομένου, δηλαδή πᾶσαν ὀλικὴν παράστασιν αὐτοῦ σαφὴ καὶ ἀκριβῆ, περιλαμβάνουσιν πάντα τὰ στοιχεῖα αὐτοῦ καὶ προερχομένην εἴτε ἐκ τῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων γενικῶς, εἴτε ἐκ νοητικῶν καὶ πνευματικῶν καθαρῶς αἰτίων, κατεβλήθη προσπάθεια, ὥστε πᾶν ἀντικείμενον τῆς διδασκαλίας νὰ προσάγεται πρὸ τῶν μαθητῶν καὶ νὰ προσπίπτῃ ἡ εἰκὼν αὐτοῦ εἰς ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρας αἰσθήσεως διὰ νὰ ἱκανοποιηθοῦν ὅλοι οἱ τύποι τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως.

Εἰς ὅσας περιπτώσεις τὸ μορφωτικὸν αὐτὸ ὕλικόν δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παρατηρηθῇ, ὅπως ὑπάρχει εἰς τὴν φύσιν ἢ νὰ προσαχθῇ ἐνώπιον τῆς τάξεως εἰς τὴν φυσικὴν του κατάστασιν, ἐγένετο χρῆσις ἄλλων μέσων πρὸς γένεσιν ἐποπτεῶν κατ' αἴσθησιν.

3) **Ἀξιοποίησις τῶν γνώσεων.** Ἡ μουσειακὴ ὑπερφόρτωσις ξηρὴν καὶ στεῖρην γνώσεων, αἱ ὁποῖαι δὲν μετουσιώνονται εἰς δυνάμιν πρὸς δρᾶσιν, ἀλλὰ σπαράσσονται ὡς βαρὺ καὶ δυσβάστακτον φορτίον εἰς τοὺς ὧμους τῶν παιδιῶν ἀπεφεύχθη κατὰ τὸ δυνατόν. Αἱ παρεχόμεναι γνώσεις συνεδυάζοντο κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε νὰ ἀποτελοῦν πηγὴν ζωῆς.

Οὕτως, εἰς τὰ φυσιογνωστικὰ μαθήματα ἐξήρητο ὁ ρόλος τῶν ὑπὸ ἐξέτασιν θεμάτων, τὸν ὅποιον ταῦτα παίζουν εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου καὶ κατεδεικνύετο ἡ ἀνάγκη τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως ἢ καταπολεμῆ.

σεώς των ή και της προτιμήσεως του ενός ή του άλλου είδους κατά τρόπον συγκριτικών. Είς τα φρονηματιστικά μαθήματα τα συμπεράσματα είς τα όποια κατέληγον οί μαθηταί άπετέλουν άφορμήν περαιτέρω έκδηλώσεων, τόσον έντός όσον και έκτός του Σχολείου. Ούτω αί γνώσεις έγέγοντο έν τέλει άφορμή προς δρᾶσιν.

ΜΕΘΟΔΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ. Ένα σχέδιον εργασίας κατά μάθημα διευκολύνει τα μέγιστα την υπό του μαθητοῦ διευθυνομένην διδασκαλίαν κυρίως είς τα μαθήματα της Ιστορίας, των Θρησκευτικών, της Γεωγραφίας. Είς τα λοιπά μαθήματα ή έπέμβασις του διδασκάλου είναι άναγκαιοτέρα.

Έφηρμόσαμεν, μετά τας διακοπές των Χριστουγέννων, την άνωτέρω μορφήν της διδασκαλίας και δέν δυνάμεθα νά άποκρύψωμεν τόν ένθουσιασμόν μας διά τα εύεργετικά της άποτελέσματα και την πλήρη ίκανοποίησιν των μαθητών μας. Πρέπει έν τούτοις νά σημειωθῇ ότι παραλλήλως προς τα πολλά και άναμφισβήτητα πλεονεκτήματά της, ή υπό του μαθητοῦ διευθυνομένη διδασκαλία έχει και τα άδύνατά της σημεία, τα όποια είναι δυνατόν νά έξαφανισθοῦν, εάν καταπολεμηθοῦν έκ των πρώτων άκόμη ήμερών της έφαρμογής της άνωτέρω μεθόδου διδασκαλίας συστηματικώς και μέ ύπομονήν. Κυρίως ό διδάσκαλος έπιβάλλεται νά έπεμβαίνη προς άποφυγήν δυσaréστων, όπως πελαγοδρομιών, χασμάτων κλπ. ή προς συμπλήρωσιν του συζητουμένου θέματος ή όσάκις έπιθυμεί την συναισθηματικήν έξαρσιν.

Πάντως τό τρίγωνον Διδάσκαλος· Μαθητής· Διδάσκαλος αντικαθίσταται διά του άντιστοιχού Μαθητής· Μαθητής· μέ την έποπτεϊαν του διδασκάλου, δεδομένου ότι ό διδάσκαλος έκτελεῖ έποπτικήν εργασία, ό δέ μαθητής αύτενεργόν τοιαύτην.

ΕΠΟΠΤΙΚΑ ΜΕΣΑ. Βασική άρχή του συγχρόνου Σχολείου είναι ή άρχή της έποπτεϊας. Συνεπείς προς αὐτήν κατεβάλλομεν άδιακόπους προσπάθειάς διά τόν πλουτισμόν του υπάρχοντος ήδη μουσείου του Σχολείου διά διαφόρων τориχευμένων πτηνών και ζώων, τα όποια έδιδάχθησαν είς τους μαθητάς ως άντιπροσωπευτικοί τύποι διαφόρων οίκογενειών. Έπίσης τό άνωτέρω μουσεϊόν έπλουτίσθη και μέ όφιοειδή, διατηρημένα έντός καθαροῦ οίνοπνεύματος προς μεγίστην ίκανοποίησιν της περιεργείας των μαθητών. Διά τό μάθημα της Γεωγραφίας, έκτός των χαρτών, έπλουτίσαμεν τό λεύκωμα φωτογραφιών έξ όλης της Έλλάδος δι' άλληλογραφίας καθώς και τους φακέλους άποκομμάτων κλπ. Τέλος, τό μάθημα της Ιστορίας και των Θρησκευτικών είχε μεγαλυτέραν συναισθηματικήν άπήχησιν μεταξύ των μαθητών διά της έπιδείξεως ζωηρών σχετικών εικόνων μεγάλων διαστάσεων. Ούτω όλα σχεδόν τα μαθήματα έλάμβανον έποπτικήν μορφήν, ήτις είναι τόσον άπαραίτητος, προκειμένου νά έπιτύχωμεν μονιμώτερα και σταθερώτερα άποτελέσματα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τα προβλήματα, τα όποια παρουσιάζονται κατά την διδασκαλίαν είς την Δ' τάξιν του Δημοτικού Σχολείου δέν είναι μόνον αὐτά τα όποια αναφέρονται είς την παροῦσαν συνοπτικήν έκθεσιν. Υπάρχουν και άλλα — πάρα πολλά — των όποίων ή άντιμετώπισις έγένετο κατά τρόπον λυσιτελή, πλην όμως δέν αναφέρονται και διότι άρκετά έξ αὐτών είναι συνηθισμένα και έπειδή ό λόγος θά ήτο μακρός.

Τα άναφερθέντα όμως, τα όποια κατά την ταπεινήν μας γνώμην είναι βασικά, δίδουν άφορμάς διά περαιτέρω διερεύνησιν, έκ της όποιας άσφαλώς πολλά τα καλά θά προκύβουν διά την Παιδείαν των Έλληνοπαίδων.

Δημ. Λαμπαδάρης

ΕΝΑΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΣΤΗΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΤΗΣ ΑΙΣΘΗΤΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

(Συνέχεια από τό τεύχος 5-6)

Η έκφραση μέ τό έλεύθερο ίχνογράφημα και μέ την έλεύθερη ζωγραφική συμβαδίζει μέ τη γραφή. Στην άρχή, δέν υπάρχει καμιά διάκριση ανάμεσα στη γραφή και στο έλεύθερο ίχνογράφημα. Άργότερα, τό ίχνογράφημα έξελίσσεται παράλληλα μέ τη γραφή. Και τό ίχνογράφημα και ή γραφή, άν και ή τεχνική τους είναι διαφορετική, χρησιμοποιούνται από τό παιδί σαν έκφραστικά μέσα.

Έτσι, τό παιδί συμπληρώνει τις γραφτές ανακοινώσεις του μέ ίχνογραφήματα, που πολλές φορές ξεπερνούν σε έκφραστική ζωντάνια την έκφραση μέ τό γραφτό λόγο.

Στό μικρό παιδί κυριαρχεί ή έκφραση μέ τό έλεύθερο ίχνογράφημα και μέ την έλεύθερη ζωγραφική. Η έκφραση μέ τό γραφτό λόγο στην ήλικία αὐτή είναι κάτι συμπληρωματικό. Άποτελεῖ μίαν έπεξηγηματική κρυστάλλωση της άπεικονιστικής του προσπάθειας. Στην ήλικία αὐτή, όπου ή φαντασία είναι ζωηρή και ή διάθεση για παιγνίδι άκατανίκητη, τό ίχνογράφημα και ή ζωγραφική δέν είναι ένα συμβατικό μέσο άναπαράστασης του έξωτερικού κόσμου. Είναι μέσο για την έκφραση του έσωτερικού συναισθηματικού του κόσμου.

Για τό μεγαλύτερο παιδί ή γραφή — ή ή έκφραση μέ τό γραφτό λόγο — γίνεται στο σχολείο μιά από τις κύριες άπασχολήσεις· ωστόσο, τό παιδί δέν παύει νά στολίζει, νά συμπληρώνη τα κείμενά του μέ ίχνογραφήματα. Αὐτά τότε άπαρτίζουν ένα σχόλιο, που έκφράζει ό,τι δέν έκφράστηκε μέ τό γραψίμο.

Κάποτε, τό άπλό ή τό έγχρωμο ίχνογράφημα, γίνεται ίχνογράφημα που στηρίζεται στην παρατήρηση. Γίνεται μέσο για την άκριβή άναπαράσταση του έξωτερικού κόσμου. Άποτελεῖ ένα συγκεκριμένο σχολιασμό των θεαμάτων και άκροσμάτων του παιδιοῦ. Όδηγεί στην όρθή γνώση της ζωής και του κόσμου.

Τό ίχνογράφημα και ή ζωγραφική είτε σα μέσο έκφρασης του έσωτερικού κόσμου είτε σα μέσο άναπαράστασης του έξωτερικού περιόσμου είναι, όπως ή γραφή, ό προφορικός λόγος, ό χορός, τό τραγούδι, τό δραματικό παιγνίδι, σπουδαιότατο μέσο για την άρτίωση και ολοκλήρωση της παιδικής προσωπικότητας.

Όταν τό παιδί ζωγραφίζει ή ίχνογραφεί, ό κόσμος στενεύει και περιορίζεται στις διαστάσεις ενός μικροῦ χαρτιοῦ. Τό φύλλο του χαρτιοῦ δέν είναι πιά μιά άσπρη έπιφάνεια. Είναι μιά όθόνη όπου ξετυλίγεται μιά περιπέτεια. Τό παιδί άφηγείται εκεί τη ζωή του. Τα περασμένα του ζωντανεύουν, οί πόθοι του πραγματώνονται. Στο μικρό χαρτί τό παιδί συμπλέκει τό όνειρο μέ την πραγματικότητα. Μέ ό,τι άπεικονίζει πάνω στο χαρτί συμπληρώνει την έκφραση μέ τόν προφορικό ή τό γραφτό λόγο, φτάνει στην ολοκληρωτική έκφραση. Από αὐτό τό μικρό χαρτί αναδύεται ό πλαστικός κόσμος του παιδιοῦ, που είναι ένα σύνολο από σημάδια, από σύμβολα, από εικόνες, μέ τις όποιες παίζει τό παιδί άνάλογα μέ τις άνάγκες, που προκαλούν τα συναισθήματά του.

Ό πλαστικός κόσμος κάθε παιδιοῦ είναι όλοτέλα προσωπικός. Δέν

τόν δημιουργούν κατά τόν ἴδιο τρόπο ὅλα τὰ παιδιά. Τοῦτο π.χ. τὸ παιδί προτιμᾷ τὰ ἀπλά ἱχνογραφήματα. Ἐνα ἄλλο παιδί δείχνει ἰδιαίτερη κλίση γιὰ τὴν ἐγχρωμὴ ζωγραφικὴ. Ἐκεῖνο τὸ παιδί μεταχειρίζεται ἐξίσου τὸ μολύβι καὶ τὰ χρώματα προσθέτοντας καινούριες ἰδέες σὲ μιὰ πρώτη λεπτομέρεια. Ἐνα ἄλλο παιδί οἰκοδομεῖ τὸ ἔργο του πάνω σὲ μιὰ κεντρικὴ ἰδέα, πού ὕστερα τὴν ἐμπλουτίζει μὲ λεπτομέρειες.

Λένε πὼς τὰ ἱχνογραφήματα ἐκλέγονται ἀπὸ παιδιά πού ρέπουν στὸν ἐγκεφαλισμό, ἐνῶ γιὰ τὸ σχέδιο μὲ χρώματα δείχνουν ἰδιαίτερη προτίμηση τὰ παιδιά μὲ πλούσιο συναισθηματικὸ κόσμο. Ἐχουν πεῖ πὼς ὁ κόσμος τῶν χρωμάτων εἶναι ὁ κόσμος τῆς εὐαισθησίας, ἐνῶ τὸ ἱχνογράφημα εἶναι τὸ παιγνίδι τῆς νόησης.

Γιὰ τοὺς παιδαγωγοὺς τοῦ Νέου Σχολείου, ἀντίθετα πρὸς τοὺς παιδαγωγοὺς τοῦ Παλίου Σχολείου, πού προτιμοῦσαν τὸ ἀπλὸ ἱχνογράφημα — καὶ μάλιστα μὲ τὴ μορφή τῆς ἱχνογραφικῆς ἀπομίμησης ἀντικειμένων «ἀπὸ τὸ φυσικὸ» — τὸ ἱχνογράφημα καὶ ἡ ζωγραφικὴ εἶναι ἐξίσου πολυτίμημα ἐκφραστικά μέσα πού ἀλληλοσυμπληρώνονται.

Στηριγμένο στὶς διαπιστώσεις αὐτές, τὸ Νέο Σχολεῖο παραχωρεῖ εὐρύτατη θέση στὸ ἱχνογράφημα καὶ στὴ ζωγραφικὴ καὶ τὶς θεωρεῖ ἀντικατάστατες μορφές καλλιτεχνικῆς δραστηριότητας.

Ξεκινάει ἀπὸ τὰ αὐθόρμητα δημιουργήματα τοῦ παιδιοῦ μὲ τὸ μολύβι ἢ τὰ χρώματα. Ὑστερα δημιουργεῖ τὶς συνθήκες γιὰ μιὰν ὁργανωμένη καλλιτεχνικὴ δραστηριότητα. Δημιουργεῖ ἓνα πλαίσιο καὶ ἓναν περίγυρο, πού ξυπνοὺν τὴ δημιουργικὴ διάθεση, μιὰν ἀτμόσφαιρα ἐμπιστοσύνης, πού ἐκκολάπτει τὴ δημιουργικὴ πράξη. Προσφέρει τὰ μέσα ἐργασίας, πού ἐξουδετερώνουν τὶς τεχνικὲς δυσκολίες. Ἐντάζει τὸ ἄτομο μέσα στὴν ὁμάδα, πού ἐνθαρρύνει καὶ τοὺς πιὸ δειλοὺς, καὶ τοὺς πιὸ συκρατημένους. Δίπλα στὴν ὁμάδα παραστέκει ἓνας δάσκαλος γεμάτος κατανόηση, πού δίνει ἀπλόχερα τὶς συμβουλές, πού ἐνθαρρύνει, πού παρορμᾷ τοὺς δισταχτικoὺς, πού μυεῖ σιγὰ-σιγὰ στὴν ἱχνογραφικὴ καὶ ζωγραφικὴ τεχνικὴ.

Ἔτσι ἡ αἰσθητικὴ ἀγωγή, μ' αὐτὴ τὴ δημιουργικὴ μορφή, εἶναι κοινωνικὴ ἀγωγή, ἀγωγή γιὰ τὴν ἐργασία, ἐνῶ ταυτόχρονα ἀποτελεῖ σπουδαιότατο μέσο γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς παιδικῆς προσωπικότητας.

Τὸ Νέο Σχολεῖο — ἀπὸ τὸ Νηπιαγωγεῖο καὶ τὶς μικρὲς τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου — ἀρχίζει ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη ζωγραφικὴ, γιὰ νὰ καταλήξει στὶς ἀνώτερες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου στὸ ἱχνογράφημα καὶ τὴ ζωγραφικὴ πού στηρίζεται στὴν παρατήρηση, στὸ διακοσμητικὸ ἱχνογράφημα καὶ στὸ γεωμετρικὸ σχέδιο.

Δὲν ἀγνοεῖ τὴν ἀγάπη τοῦ μικροῦ παιδιοῦ γιὰ τὰ χρώματα. Τὸ ξεδιάλεγμα τῶν χρωμάτων καὶ ὁ χειρισμὸς τοῦ πινέλου καὶ τοῦ μολυβιοῦ εἶναι ἀπασχολήσεις πού ἀρέσουν πολὺ στὰ παιδιά. Τὰ παιδιά νιώθουν πὼς μὲ τὰ χρώματα καὶ τὸ μολύβι μποροῦν νὰ δημιουργήσουν ὁμορφιά.

Γι' αὐτό, τὸ Νέο Σχολεῖο ξεκινάει ἀπὸ τὴν ἀγάπη γιὰ τὰ χρώματα καὶ δημιουργεῖ ὅλες τὶς συνθήκες γιὰ τὴ δημιουργικὴ ἀπασχόληση μ' αὐτά.

Ἐξασφαλίζει πρῶτα-πρῶτα τὰ ἀναγκαῖα ἐργαλεῖα καὶ τὰ ἀναγκαῖα ὕλικά: καλὰ καὶ διάφορα πινέλα, μολύβια, ἀπλά καὶ χρωματιστά, νερομπογιές, λαδομπογιές, χαρτιά διαφόρων σχημάτων.

Μπροστὰ σ' αὐτὰ τὰ ἐργαλεῖα καὶ σ' αὐτὰ τὰ ὕλικά τὸ παιδί, εἴτε μόνον τοῦ εἴτε ἐνταγμένο σὲ κάποιαν ὁμάδα, σπρώχνεται αὐθόρμητα, γιὰ νὰ μορφοποιήσει κάποιο περιεχόμενο, πού ἔχει τὶς ρίζες του ἄλλοτε στὰ

ἐσωτερικὰ σκιρτήματα τῆς ψυχῆς του καὶ ἄλλοτε στὶς ἐντυπώσεις του ἀπὸ τὸ φυσικὸ καὶ κοινωνικὸ περίκοσμο.

Ὁ δάσκαλος στέκει δίπλα του γιὰ νὰ τὸ ἐνθαρρύνει, γιὰ νὰ τὸ συμβουλέψει καὶ νὰ τοῦ ὑποδείξει πὼς νὰ χειρίζεται τὰ ἐργαλεῖα (μολύβια καὶ πινέλα), πὼς νὰ διαλύει τὶς νερομπογιές καὶ τὰ λαδοχρώματα, πὼς νὰ διατηρεῖ τὰ πινέλα, πὼς νὰ σμίγει τὰ χρώματα γιὰ νὰ δημιουργεῖ τὶς ἀποχρώσεις, πὼς νὰ διαλέγει τὰ σχήματα τῶν χαρτιῶν (χαρτὶ κατακόρυφο ὀρθογώνιο γιὰ τὰ πορτραῖτα, χαρτὶ ὀριζόντιο ὀρθογώνιο γιὰ τὰ τοπία, χαρτὶ τετράγωνο γιὰ τὶς «νεκρὲς φύσεις»).

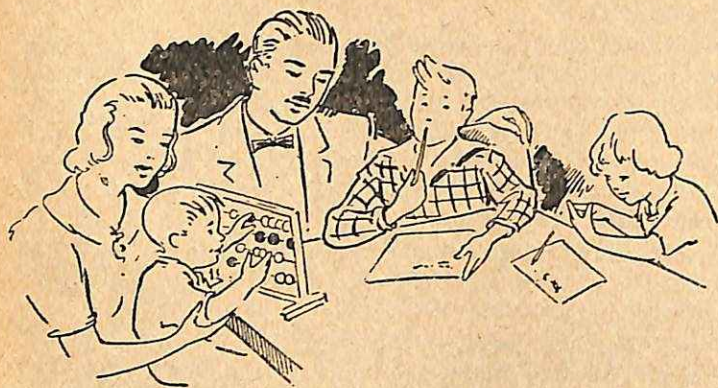
Ὅσο μεγαλώνουν τὰ παιδιά, τόσο πιὸ ἔμπειρα γίνονται στὸ χειρισμὸ τῶν ἐργαλείων καὶ τῶν ὕλικων, γιὰ τὸ ὅσο τὸ δυνατό πιὸ τέλειο φανέρωμα τοῦ πλαστικοῦ τους κόσμου.

Στὸ φανέρωμα αὐτὸ ἐπικρατεῖ μεγάλη ἐλευθερία. Τὰ παιδιά εἶναι λεύτερα νὰ ἐκλέξουν τὸ θέμα, τὰ ὕλικά, τὰ ἐργαλεῖα, τοὺς ἐκφραστικοὺς τρόπους. Μόνον ἓνας περιορισμὸς ὑπάρχει: Νὰ ἐνθαρρύνουμε τὸ παιδί καὶ νὰ τὸ ὀδηγοῦμε στὸ νὰ ἀποτελεῖ ἓνα ἱχνογράφημα ἢ μιὰ ζωγραφιά πού ἄρχισε.

Στὶς μεσαῖες καὶ στὶς ἀνώτερες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τὸ ἱχνογράφημα καὶ ἡ ζωγραφικὴ μποροῦν νὰ χρησιμοποιηθοῦν καὶ σὰ μέσα γιὰ τὴν ἀφομοίωση τῶν γνώσεων καὶ γιὰ τὴν ἐκφραση τῶν ἐντυπώσεων ἀπὸ τὰ ἄλλα μαθήματα: Στὴν ἀνάγνωση, στὴν ἐκθεση, στὴν ἱστορία, στὰ βερσιφικὰ, στὴ γεωγραφία, στὴν πατριδογνωσία, στὴν ἐρευνα τοῦ περιβάλλοντος, τὸ ἱχνογράφημα καὶ ἡ ζωγραφικὴ προσφέρουν πολυτίμη καὶ ἀποτελεσματικὴ βοήθεια. Καὶ γιὰ τὴν ἐκφραση τῶν ἐντυπώσεων καὶ τῶν συναισθημάτων πού προκαλοῦν τὰ διάφορα μαθήματα τὸ ἱχνογράφημα καὶ ἡ ζωγραφικὴ εἶναι τὰ πιὸ ζωντανά, τὰ πιὸ εὐχάριστα μέσα.

Στὶς ἀνώτερες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου δὲν παραμελοῦνται καὶ τὸ ἱχνογράφημα καὶ ἡ ζωγραφικὴ πού στηρίζονται στὴν παρατήρηση τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου. Τὸ παιδί δὲ στρέφεται αὐθόρμητα πρὸς τὴν ἱχνογράφηση «ἀπὸ τὸ φυσικὸ». Τὸ ἱχνογράφημα ὅμως ἀπὸ τὸ φυσικὸ ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὴν ὀρθὴ γνώση τῆς ἐξωτερικῆς πραγματικότητας καὶ γιὰ τὴ μύηση στὰ μυστικὰ τῆς ζωγραφικῆς τεχνικῆς. Τὸ ἱχνογράφημα καὶ τὸ ζωγράφημα «ἀπὸ τὸ φυσικὸ» συμπληρώνουν τὸ ἐλεύθερο ἱχνογράφημα καὶ ἐπιβάλλονται ἀπὸ τὸ δάσκαλο — ὅπως γινόταν στὸ παλιὸ σχολεῖο — μὰ ἐκλέγονται ἀπὸ τὸ παιδί. Στὴν περίπτωσή τούτη, εἶναι βέβαιο πὼς τὸ παιδί εὐχαριστεῖται νὰ ἱχνογραφεῖ «ἀπὸ τὸ φυσικὸ», νὰ ἀποδίνει μὲ τὸ μολύβι ἢ τὸ χρῶμα τὶς ἐντυπώσεις του, νὰ συγκρατεῖ τὶς λεπτομέρειες ὧν βλέπει γύρω του. Στὴν ἱχνογράφηση αὐτὴ γεννιέται μιὰ συναισθηματικὴ σχέση ἀνάμεσα στὸ παιδί καὶ στὸ ἀντικείμενο πού ἀπεικονίζει. Ἔτσι, τὸ ἱχνογράφημα δὲν εἶναι μιὰ πιστὴ ἀναπαραστάση τῆς πραγματικότητας, μὰ ἡ ζωγραφικὴ ἐκφραση τοῦ συναισθηματικοῦ πού γεννᾷ ἡ θέα τοῦ ἀντικειμένου μέσα στὴν ψυχὴ τοῦ παιδιοῦ. Ἀλλωστε, τὸ παιδί δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπόλυτα ρεαλιστής. Τὰ ἱχνογραφήματά του κι ὅταν ἀκόμα στηρίζονται στὴν προσεχτικὴ παρατήρηση, μποροῦν νὰ παραλληλιστοῦν μὲ τοὺς πίνακες τοῦ Πικασσό, πού λέει: «Ζωγραφίζω τοὺς ἀνθρώπους ὅπως ἐγὼ τοὺς βλέπω».

Ἐλεύθερο ἱχνογράφημα καὶ ἐλεύθερη ζωγραφικὴ, γιὰ τὴν ἐκφραση τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου καὶ τῶν βιωμάτων τοῦ παιδιοῦ, στὸ Νηπιαγωγεῖο καὶ στὶς μικρὲς τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ἐλεύθερη ἱχνογράφηση καὶ ζωγραφικὴ «ἀπὸ τὸ φυσικὸ» καὶ χρησιμοποίησις τῆς ἱχνογράφησης καὶ τῆς

ΣΧΟΛΕΙΟ & ΟΙΚΟ- ΓΕΝΕΙΑ

ΣΧΟΛΕΣ ΓΟΝΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ. ΣΗΜΑΣΙΑ ΚΑΙ ΣΚΟΠΟΣ

Ένα από τα βασικά πορίσματα που παρουσίασαν οι έρευνες των τελευταίων χρόνων γύρω από την ψυχολογία του παιδιού, είναι η μεγάλη σημασία της νηπιακής - παιδικής ηλικίας και των αντίστοιχων επιδράσεων του οικογενειακού περιβάλλοντος στη διαμόρφωση του ατόμου. Η άποψη αυτή σε συνδυασμό με την αναμφισβήτητη αύξηση των περιστατικών της αντικοινωνικής συμπεριφοράς των παιδιών - εφήβων, έστρεψε τον προβολέα της έπιστήμης προς τη μελέτη του οικογενειακού περιβάλλοντος και των φορέων της Άγωγής σ' αυτό, δηλ. των Γονέων. Έμπρακτο αποτέλεσμα της στρόφης αυτής της έπιστήμης υπήρξε η δημιουργία «Σχολών Γονέων», που ανέλαβαν να φωτίσουν τις διαπροσωπικές σχέσεις των μελών της οικογένειας (γονέων - παιδιών - συζύγων) και να βοηθήσουν ιδιαίτερα τους γονείς στην άσκηση του δύσκολου έργου της άγωγής των παιδιών τους.

Σχολές Γονέων, με μορφή «συμβουλευτικών κέντρων», άρχισαν να λειτουργούν στην Άμερική από τον περασμένο αιώνα με πρωτοβουλία και φωτεινή καθοδήγηση του ψυχολόγου Stanley Hall, και την χρηματι-

ζωγραφικής για την άφομοίωση των γνώσεων από τα άλλα μαθήματα και για την όρθη γνώση της πραγματικότητας, ακόμα και το γεωμετρικό σχέδιο και το διακοσμητικό ίχνογράφημα, να οι κύριες μορφές καλλιτεχνικής δραστηριότητας με το μολύβι και το χρώμα στο σύγχρονο Δημοτικό Σχολείο.

Το πιο εύνοϊκό κλίμα για τούτη την πολύμορφη καλλιτεχνική δραστηριότητα δημιουργείται από τη σχολική ομάδα. Μέσα στη σχολική ομάδα, στην οποία ανήκουν τα υλικά και τα εργαλεία, κάθε παιδί έκτελει και αποπερατώνει το ατομικό του έργο. Τα βλέμματα των διπλανών συμμαθητών και το ένθαρρυντικό βλέμμα του δασκάλου είναι για κάθε παιδί ή καλύτερη παρόρμηση.¹

(Συνεχίζεται)

Γ. Α. Βασιδέκης

1. α) Arno Stern: Aspects et technique de la peinture des enfants. β) Arno Stern: Comprehension de l'art enfantin. γ) Arno Stern et Pierre Duquet: Du dessin spontané aux techniques graphiques. δ) Elise Freinet: Le dessin libre. ε) A. Souché: Nouvelle pédagogie pratique.

κή έπιχορήγηση των Rockefeller. Από την Άμερική, ο θεσμός των Σχολών Γονέων πέρασε στην Εύρώπη και ιδίως στην Γαλλία, στο Παρίσι, όπου λειτουργεί από το 1928 ή γνωστή «Ecole des Parents» με έπικεφαλής τον διακεκριμένο έπιστήμονα A. Isambert.

Το 1955 ή Ούνέσκο έκυκλοφόρησε ένα έρωτηματολόγιο σ' όλες τις χώρες του κόσμου, σχετικό με την ύπαρξη ή μη Σχολών Γονέων στον τόπο τους. Παραπάνω από 45 χώρες άπάντησαν καταφατικά, ενώ οι υπόλοιπες διετύπωναν την άνάγκη για ίδρυση παρόμοιων σχολών. Στο τελευταίο συνέδριο των Σχολών Γονέων στις Sevre της Γαλλίας (Μάιος 1963) πολυάριθμες νέες σχολές προστέθηκαν στις ήδη υπάρχουσες. Άξίζει να αναφερθώ ότι Σχολές Γονέων λειτουργούν με τον ίδιο αριθμό και έπιτυχία τόσο στις Δυτικές χώρες όσο και στις Άνατολικές, πράγμα που υπογραμμίζει την έντονη άνάγκη των ανθρώπων, σ' όλες τις χώρες του κόσμου, να προετοιμαστούν καλύτερα για τη σωστή διαπαιδαγώγηση του ανθρώπου.

Πολλά Διεθνή συνέδρια άφιερώνουν έπίσης τις έργασίες τους ή μέρος των έργασιών τους στα προγράμματα και την προβολή του έργου των Σχολών Γονέων. Αναφέρουμε μερικά: 1) Συνέδριο της «Διεθνούς Ένώσεως για την προστασία της παιδικής ηλικίας» το 1954 στο Zagreb. 2) Συνέδριο της ίδιας Ένώσεως το 1958 στις Βρυξέλλες. 3) Σεμινάριο και σχετικές συζητήσεις της «Διεθνούς Όργανώσεως Προσχολικής Άγωγής» το 1955 στο Παρίσι. 4) Διεθνές συνέδριο της ίδιας Ένώσεως το 1958 στις Βρυξέλλες. 5) Έπανελλημμένα συνέδρια «Διεθνούς όργανώσεως για την ψυχική υγεία» και ιδίως του Παρισιού, το 1961. Στο τελευταίο αυτό συνέδριο ο γνωστός ψυχαναλυτής κ. Δρακουλίδης έπρότεινε σε σχετική άνακοίνωσή του την υποχρεωτική κατάρτιση των γονέων σε θέματα άγωγής του παιδιού και είσηγήθηκε σαν άπαραίτητο πιστοποιητικό γάμου, τη χορήγηση βεβαιώσεως «στοιχειώδους ψυχοπαιδαγωγικής μορφώσεως» στους μέλλοντες γονείς.

Βασικός σκοπός των Σχολών Γονέων είναι ή έξασφάλιση της ψυχικής υγείας του παιδιού με την αντίστοιχη ψυχολογική μόρφωση των γονέων. Μά ή ψυχική υγεία του παιδιού δεν είναι ένα φαινόμενο ανεξάρτητο από άλλους παράγοντες. Βρίσκεται σε άμεση σχέση με την ψυχολογική κατάσταση των γονέων, που κι' αυτή πάλι έχει τις ρίζες της στην άρμονική ή όχι άρμονική συμβίωση των γονέων, ως συζύγων. Έτσι οι Σχολές Γονέων, από ένωρίς, βρέθηκαν στην άνάγκη να στραφούν και προς τη μελέτη των προβλημάτων της Ψυχολογίας των συζύγων και να τα δοούν από την άρχή τους, την προετοιμασία δηλ. των νέων για το γάμο. Με τον τρόπο αυτό ο σκοπός των Σχολών Γονέων έγινε πλατύτερος και αναφέρεται στην έξασφάλιση της ψυχικής υγείας και των τριών παραγόντων της οικογενειακής συμβιώσεως δηλ. του παιδιού, των γονέων, των συζύγων και στην προετοιμασία των νέων για μία έπιτυχή οικογενειακή ζωή.

Στη χώρα μας οι πρώτες προσπάθειες για τη διαφώτιση των γονέων πάνω στην ψυχολογία του παιδιού έγιναν από τη Ζωή Φράγκου και άργότερα από το «Άθήναιον». Η πρώτη όργανωμένη Σχολή Γονέων άρχισε τον Ιανουάριο του 1962 στην Άθήνα (Άμερικής 9) που έργάζεται σύμφωνα με το σύστημα της Σχολής Γονέων Παρισιών και ανήκει ήδη στη Διεθνή Ένωση Σχολών Γονέων. Η Σχολή είχε άρκετά έπιτυχή άπήχηση στους κύκλους των Γονέων, εκπαιδευτικών, νηπιαγωγών, κοινωνικών λειτουργών, άφου πάνω από 700 άτομα των παραπάνω κατηγοριών παρακολούθησαν τα μαθήματα, στα δυό χρόνια της ζωής της.

Για την πραγματοποίηση του σκοπού της ή Σχολή Γονέων 'Αθηνών έχει καθιερώσει δύο κύκλους μαθημάτων και τρία συμβουλευτικά τμήματα. 'Ο πρώτος κύκλος μαθημάτων αναφέρεται στην ψυχολογία της βρεφικής, νηπιακής, σχολικής, έφηβικής ψυχολογίας καθώς και στην ψυχολογία Γονέων. Δίνονται πρώτα τὰ γενικά χαρακτηριστικά κάθε ηλικίας και ύστερα γίνονται όμιλίες πάνω στα ειδικά προβλήματά της (π.χ. στη νηπιακή ηλικία: τὸ παιδί που δὲν θέλει νὰ φάη, ἡ ἐνούρηση, ἡ ὄνυχοφαγία, ὁ φόβος, οἱ τιμωρίες, τὸ νηπιαγωγεῖο κ. ἄ., στη σχολική: ἡ προετοιμασία τοῦ παιδιοῦ γιὰ τὸ σχολεῖο, ὁ μαθητὴς που δὲν ἀποδίδει, οἱ βαθμοί, τὰ ἰδιαίτερα μαθήματα κ. ἄ., στην έφηβική: ποῖό ἐπάγγελμα ταιριάζει στοῦ παιδί, ἡ σεξουαλική ἀγωγή κ. ἄ.). 'Ο δεύτερος κύκλος μαθημάτων αναφέρεται στην ψυχολογία Γάμου· Συζύγων (π.χ. βασικές προϋποθέσεις ἀρμονικῆς συμβιώσεως, τί εἶναι ἡ συναισθηματικὴ ἀνωριμότης τῶν συζύγων, στάδια συζυγικῆς ζωῆς, διαφεύσεις, ψυχολογία διαζυγίου κ. ἄ.). Τὰ μαθήματα πλαισιώνονται ἀπὸ όμιλίες ἐπὶ ἐιδικῶν θεμάτων με όμιλητὲς ὅπως τὸν κ. Παπανοῦτσο, που ἀναπτύσσει τὸ θέμα «Προβλήματα τῶν Νέων στὴν ἐποχὴ μας», τὸν κ. Σπ. Δοξιάδη με θέμα «ὁ παιδίατρος ὡς παιδαγωγὸς στὴν οἰκογένεια», τὴν Κα Σ. Γεδεών «σχέσεις Γονέων καὶ παιδιοῦ», τὸν κ. Χρ. Οἰκονομόπουλο, Ιατρό, «τὰ ἀτυχήματα στὰ μικρὰ παιδιὰ καὶ ὁ τρόπος ἀντιμετωπίσεώς τους», τὴν Κα Χόρς «μουσικὴ ἀγωγή τοῦ παιδιοῦ» κ. ἄ. 'Υστερα ἀπὸ κάθε μάθημα· όμιλία ἐπακολουθεῖ συζήτηση.

Τὰ συμβουλευτικά τμήματα τῆς Σχολῆς, στὰ ὁποῖα συνεργάζονται, ὑπεύθυνα, γνωστοὶ ψυχολόγοι· ψυχίατροι ἔχουν σκοπὸ νὰ ἐξυπηρετήσουν τοὺς γονεῖς, τοὺς συζύγους, τοὺς νέους γιὰ τὴ συζήτηση προσωπικῶν τους προβλημάτων. Λειτουργοῦν:

1) Τμήμα Ιατροπαιδαγωγικὸ γιὰ ἐξετάσεις· συζητήσεις προβλημάτων παιδιῶν· ἐφήβων.

2) Συμβουλευτικὸ Τμήμα 'Ενηλίκων (οἰκογενειακοῦ συμβούλου) γιὰ παροχὴ βοήθειας καὶ συμβουλῶν σὲ νέους καὶ νέες, σὲ συζύγους που συναντοῦν δυσκολίες στὴ συζυγικὴ ζωὴ, γίνεται δὲ προσπάθεια προσαρμογῆς καὶ περιορισμοῦ τῶν διαζυγίων.

3) Κέντρον 'Επαγγελματικοῦ Προσανατολισμοῦ στοῦ ὁποῖο κατατοπίζονται οἱ ἔφηβοι σχετικὰ με τὶς ἱκανότητες καὶ κλίσεις του, τὸ ἐπάγγελμα που τοὺς ταιριάζει, τὸ εἶδος τῶν σπουδῶν που μποροῦν νὰ κάνουν, τὶς σχολές που ὑπάρχουν στὸν τόπο μας κ. ἄ.

'Η Σχολὴ Γονέων 'Αθηνῶν ἔχει σκοπὸ νὰ προχωρήσῃ στὴ δημιουργία Σχολῶν Γονέων στὶς συνοικίες τῶν 'Αθηνῶν καὶ στὶς μεγαλύτερες ἐπαρχιακές πόλεις, ὅπου ὑπάρχει ἤδη σχετικὴ ἀνάγκη. Γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ παρακαλεῖ τὶς τοπικὲς ὀργανώσεις, τοὺς ἐπιστήμονες, τοὺς εἰδικούς, που θὰ εἶχαν τὸ σχετικὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἀνάλογες δυνατότητες νὰ ἐπικοινωνήσουν μαζί της. Στὸ μεταξύ καὶ μέχρις ὅτου τὸ σχέδιο αὐτὸ γίνῃ πραγματικότης οἱ φίλοι τῆς Σχολῆς Γονέων, που βρίσκονται στὴν ἐπαρχία, θὰ ἐξυπηρετοῦνται διὰ μέσου τοῦ ἐιδικοῦ τμήματος ἀλληλογραφίας που λειτουργεῖ γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ¹.

Μαρία Παπαδάκη· Χουρδάκη

'Ο φόβος παρουσιάζεται σὰν θεμελιακὴ ρίζα στὴν ἀνθρώπινη ψυχολογία.

'Ο ἄνθρωπος, μόλις θαμπὰ καταλαβαίνει τὸν Κόσμο γύρω του, γεμάτο ἀγνωστες δυνάμεις καὶ ἀνεξήγητα φαινόμενα, γεμίζει ἀπὸ φόβο. Κι' αὐτὸ γιὰτί, μιὰ καὶ ἡ ψυχὴ ὑπάρχει πρὶν ἀπὸ τὸ πνεῦμα, που θέλει καιρὸ πολὺ νὰ ὀριμάσει, βλέπει στὴν ἀρχή, τὰ πράγματα μόνο με τὴν ψυχὴ του. 'Η ψυχὴ ὅμως εἶναι χωρὶς λογικὸ φῶς. Τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ ἐρμηνεύσει. Γι' αὐτὸ τὰ ξένα αὐτὰ πράγματα που ἔρχονται μέσα της, μένουν ξένα καὶ ἀγνωστα καὶ ἔτσι γεννοῦν τὸ φόβο.

Αὐτὸ εἶναι ἰδιαίτερα ἐκδηλὸ στὴν πρώτη παιδικὴ ηλικία. 'Εκεῖ τὸ λογικὸ λυχνάρι καίει τόσο λίγο, ὅσο εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ νὰ βοηθήσῃ στὴ λειτουργία τῶν ἐνστικτῶν. 'Ο φόβος δεσπάζει στὴ ζωὴ τοῦ παιδιοῦ καὶ οἱ ρίζες που θὰ ἀφήσει, θὰ παίξουν ἓνα σπουδαῖο ρόλο στὴ, βαθμιαία, γενικὴ διαμόρφωσί του.

'Όταν ὁ φόβος ριζώνει καὶ διαμορφώνει ἓνα γενικὸ τρόπο ἀντιλήψεως καὶ ζωῆς, δὲν ὑπάρχει πιά ὁ ἀναγκαῖος χῶρος, γιὰ νὰ σχηματισθῇ ἀνετα τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ἀνθρώπινη προσωπικότης. 'Ετσι δὲν μπορεῖ νὰ φτάσει ὁ ἄνθρωπος στὴ Γνώσι καὶ στὴ λύτρωσι μέσ' ἀπ' αὐτὴ. 'Υπάρχει, βέβαια, καὶ ἡ λύτρωσι με τὸ «θεῖον δέος». Αὐτὴ ὅμως δὲν εἶναι ἀληθινὴ λύτρωσι, ἀφοῦ ἀπορρέει ἀπὸ τὴν ἀτομικὴ ἐκμηδένισι καὶ ἔχει, ἐπομένως, ἀρνητικὸ χαρακτήρα. 'Η ἀληθινὴ λύτρωσι ἔχει θετικὸ χαρακτήρα, γιὰτί ἀπορρέει ὅχι ἀπὸ τὴν ἐκμηδένισι τοῦ ἀτόμου ἀλλὰ, ἀντίθετα, ἀπὸ τὸ ἀπλωμά του παντοῦ.

'Η νίκη τοῦ φόβου εἶναι βασικὴ προϋπόθεσι γιὰ τὴν ἀπόκτησι ἀνθρώπινης ὑπόστασις. Πέρα ἀπὸ τὸ φόβο, μεταφυσικά, ὁ ἄνθρωπος γίνεται κύριος τῆς Μοίρας του, κοινωνικά κύριος τῆς ζωῆς του καὶ ψυχολογικά κύριος τῆς ψυχῆς του.

'Ο φόβος γεννᾷ στὸ παιδί τὴ δειλία καὶ αὐτὴ πάλι τὴν ἀδράνεια. Γι' αὐτὸ ἡ θάσι τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν στὴν 'Ελλάδα, εἶναι ὁ φόβος, που γεννᾷ ἓνα τυφλὸ σεβασμὸ ἀπαγορευμένων πραγμάτων. Χάρις σ' αὐτὸν ἐπιτυγχάνεται ἡ ἀδράνεια, τὴν ὁποῖαν ὀνομάζουν ἡσυχία. Τὸ «ἡσυχὸ παιδί» εἶναι τὸ ἰδανικὸ παιδί, γιὰτί εἶναι εὐκολὸ καὶ δὲν ἐνοχλεῖ. 'Αλλὰ ὁ φόβος δὲν λύνει τὰ προβλήματα τῆς ἀνατροφῆς τοῦ παιδιοῦ· τὰ καταργεῖ.

'Ετσι, με τὸ εὐκολὸ αὐτὸ μέσο, τὸ φόβο, κάνουν μεγάλο κακὸ στὸ παιδί καὶ ἄμεσα καὶ γιὰ τὸ μέλλον. Γενικά γιὰτί τὸ ἐμφυτο που νιώθει τὸ παιδί πρωταντικρίζοντας τὸν Κόσμο, ἔρχεται ἡ ἀστόχαστη αὐτὴ ἀνατροφή νὰ τὸν πολλαπλασιάσῃ καὶ νὰ τὸ ριζώσει βαθειὰ μέσα του, με τὸ κύρος καὶ τὴ ζωερὴ ὑποβολὴ που ἀσκοῦν στὴν παιδικὴ ψυχὴ οἱ μεγάλοι καὶ ἰδιαίτερα οἱ γονεῖς.

Εἰδικώτερα ὁ φόβος φέρνει μιὰ γενικὴ ἀναστολὴ στὴν ὁμαλὴ ἀνάπτυξι τοῦ παιδιοῦ, γιὰτί συγκρατεῖ τὶς δρμές καὶ δυνάμεις του γιὰ ραγδαία ἐξέλιξι, ἀπόλυτα φυσιολογικὴ στὴν παιδικὴ ηλικία καὶ προκαλεῖ μιὰ μερικὴ ἀτροφία.

Βέβαια τὰ ἐνστικτικὰ καὶ οἱ δρμέφυτες δυνάμεις δὲν πρέπει νὰ ἐγκαταλείπονται στὸ παιδί ἐντελῶς ἐλεύθερα καὶ χωρὶς μορφοπλαστικὸ ἐλεγχό, ὅχι γιὰτί εἶναι αὐτὰ ἀπὸ μόνα τους βλαπτικά, ἀλλὰ γιὰτί βλάπτουν ὅταν δὲν διοχετεύονται στοὺς διάφορους τομεῖς διαμορφώσεως με τάξι καὶ ὀργάνωσι. Με τὸ ἀναγκαῖο μέτρο. 'Εκεῖνο που χρειάζεται τὸ παιδί, δὲν εἶναι ἡ ἀνάσχεσι τῶν φυσικῶν του δυνάμεων, ἀλλὰ ἡ τάξι σ' αὐτές. 'Η πρώτη Σχολή, ἡ «Σχολὴ τοῦ φόβου», εἶναι ἡ εὐκολὴ καὶ ὅπως εἶπα τὰ εὐκολὰ πράγματα, ἡ ἐσφαλμένη, γιὰτί, ὅταν ἐπιτύχῃ, δημιουργεῖ τὸ ἡσυχό, ἀλλὰ ἄψυχο, ἀτολμο καὶ κακοσχηματισμένο παιδί, με «νευρωτικὲς ἀπωθήσεις» καὶ ὅταν ἀποτύχῃ, δημιουργεῖ τὸ ἀναρχικὸ παιδί, τὸν ἐπαναστάτη «χωρὶς αἰτία», που ζεῖ συνεχῶς σὲ μιὰ ἀρνητικὴ ἀντίδρασι. Στὸ λογικὸ κενὸ καὶ τὸ ἠθικὸ χάος.

Δυστυχῶς ἡ τάξι δὲν εἶναι στὴ φύσι τοῦ σύγχρονου 'Ελλήνα, παρ' ὅλον ὅτι ἡ

1. 'Η διεύθυνσι τῆς Σχολῆς εἶναι: 'Αμερικῆς 9, 'Αθήναι. Τὸ τηλ. 617.639.

ἀρχαία Ἑλλάδα στάθηκε ἡ μητέρα τοῦ Μένου, πού εἶναι ἡ σπονδυλική στήλη τῆς ἰσορροπίας καί τῆς ἁρμονίας. Σήμερα ἡ ἐκρηκτική φύσι τοῦ Ἑλλήνα διαμορφώνεται γρήγορα, μέ ἐπαναστατικό ρυθμό, πρὶν ἀκόμη δοθῇ καιρὸς στὴν Τάξι νὰ παίξῃ τὸ λειτουργικὸ καὶ εὐεργετικὸ τῆς ρόλου. Ἐτοί σχηματίζεται γρήγορα, ἐπιπόλαια, μέ ἀστραφτερά κομμάτια στὴν ἐπιφάνεια καὶ πολλὰ κενὰ καὶ χάσματα παντοῦ. Τὸ δράμα τοῦ σύγχρονου Ἑλλήνα εἶναι ὅτι, ἐνῶ βασικά, ἀπὸ πρώτη καταβολή, εἶναι πνευματικὴ φύσι, ὡς τόσο εἶναι πνευματικὰ λειψός, ἀνάπηρος. Κι αὐτὸ γιὰ τοῦτο βασικά σχηματίζεται χωρὶς Τάξι. Ἡ ὁρμή, ἡ ταχύτης, κάνει τὴν πνευματικότητά του αὐτοφυῆ. Ἔργο τύχης.

Γι' αὐτὸ ἡ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν στὴν Ἑλλάδα ὕστερεῖ τόσο, ἀπὸ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν στὴν Εὐρώπη. Ἐκεῖ ἡ μέθοδος ἀναπτύξεως καὶ ἀνατροφῆς τοῦ παιδιοῦ εἶναι ἡ ὀρθή. Σηριζέται στὴν Τάξι. Στὴ λογικὴ Τάξι καὶ ὄχι στὸ φόβο.

Ἐτοί, χωρὶς νὰ χάνονται ἢ νὰ ἀπωθοῦνται καθόλου δυνάμεις, εἶναι ὅλες ἐλεύθερες, χωρὶς ὅμως νὰ κάνουν κακό, γιὰτί, χάρις στὴν Τάξι, γίνεται αὐτόματα ἕνας ὀρθὸς καταμερισμὸς τοῦ καὶ ἀποκλείει τὴ συγκέντρωσι πολλῶν σὲ ἕνα σήμερο, πράγμα πού μποροῦσε νὰ δημιουργήσῃ νευρώσεις, ἔλλειψι ἰσορροπίας, κακὲς ροπὲς στὸ παιδί. Χάρις στὴν Τάξι, τὸ παιδί ἀναπτύσσεται ὁμαλὰ καὶ μέ ἰσομέρεια. Καλλιεργεῖ ὅλες τοῦ τις δυνατότητες. Ἐτοί σιγὰ-σιγὰ κατακτᾷ τὴν ἰσορροπία καὶ μπορεῖ πιά μόνο του νὰ αὐτενεργῇ καὶ νὰ αὐτοαναπτύσσεται.

Ἐνῶ τὸ παιδί στὴ χώρα μας, σχεδὸν μέχρι τὰ εἴκοσι τοῦ χρόνια, δὲν ἔχει σχηματισθῇ καὶ χρειάζεται ἀκόμη μιὰ ἀγωνιώδη παρακολούθησι, ἀντίθετα στὴν Εὐρώπη (καὶ ἰδιαίτερα στὴ Γερμανία) τὸ παιδί ἀπὸ τὰ δέκα πέντε χρόνια τοῦ εἶναι σχηματισμένο καὶ μπορεῖ νὰ ἐλέγξῃ τις πράξεις του καὶ νὰ ἐργάζεται μόνο του γόνιμα στὸν τομέα σπουδῶν ἢ ἐργασίας πού τοποθετεῖται. Ταυτόχρονα ἡ ἰσορροπία, τὸ μέτρο, τοῦ χαρίζουν ἡρεμία καὶ πολιτισμό.

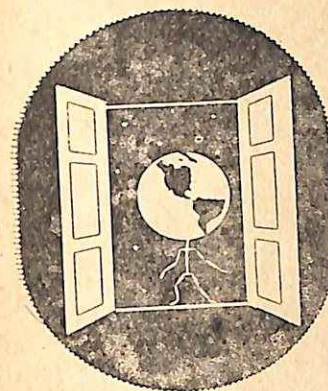
Στὴ θέσι λοιπὸν τῆς παθητικῆς ἡσυχίας, μέ μέσο τὸ φόβο, ἐδῶ ἔχουμε τὴν ἐνεργητικὴ ἡρεμία, μέ μέσο τὴν Τάξι. Τὴ λογικὴ Τάξι.

Ἀκόμη ὁ φόβος, μέ τὴ λαμβάνουσα ἐχθρότητα πού κλείνει μέσα του γιὰ ὅλους, γεννᾷ στὸ παιδί τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ἀγένεια, ἐνῶ τὸ φῶς τῆς ἡρεμίας καὶ τῆς φιλικῆς διαθέσεως πρὸς τοὺς ἄλλους, γεννᾷ στὸ παιδί τῆς Εὐρώπης τὴν εὐγένεια. Ἴσως λεχθῇ ἐδῶ ὅτι ἡ εὐρωπαϊκὴ εὐγένεια εἶναι λίγο τυπικὴ, τεχνητή. Ἄσχετα ἂν ἡ ψευτικὴ εὐγένεια εἶναι προτιμότερη ἀπὸ τὴν ἀληθινὴ ἀγένεια, τὸ πρῶτο δὲν εἶναι ἀπόλυτο. Ἄλλωστε ἡ Τάξι δὲν ἐμποδίζει καθόλου τὴν ἀνάπτυξι μιᾶς ἀληθινῆς εὐγενείας.

Μέ τὴν Τάξι ὅμως δὲν τελειώνει τὸ πρόβλημα σὲ ὅλες τις πτυχές του. Πρέπει νὰ ἀσχοληθοῦμε ἀκόμη μέ τὸ περιεχόμενο, τὸ χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα πού ἔχει ἡ Τάξι: τὴν πειθαρχία. Οἱ Ἕλληνες τρέφουν ἀντιπάθεια γιὰ τὴν πειθαρχία, γιὰτί τὴ βλέπουν ξεκομμένα καὶ σὰν αὐτοσκοπὸ. Πράγματι, ἡ πειθαρχία, μόνη τῆς καὶ σὰν αὐτοσκοπός, εἶναι κάτι κακό, πού ὁδηγεῖ στὸ κενὸ μιᾶς σχολαστικῆς καὶ ἀγονῆς ζωῆς. Ἡ πειθαρχία ὅμως, στὴ σωστὴ τῆς κλιμάκωσι καὶ ὀργανικὴ συνάρτησι, ἐνότητα: πειθαρχία-Τάξι-ἰσορροπία-γόνιμη δράσι, εἶναι κάτι ἀγαθὸ καὶ ἀπαράιτητο. Πειθαρχία γέννησε τὸν Παρθενῶνα. Πειθαρχία γεννᾷ τὴ Μουσική. Ἄλλο πράγμα ἂν δὲν φαίνεται καθόλου καὶ δὲν ἐνοχλεῖ. Κι αὐτὸ εἶναι τὸ θαῦμα τοῦ πνεύματος: νὰ ἀπορρίπτῃ, νὰ ἐξαφανίζῃ τὰ μέσα πού χρησιμοποίησε στὸ δρόμο του, γιὰ νὰ φτάσῃ στὴν κορυφή του.

Πρέπει λοιπὸν ὁ φόβος, πού εἶναι μιὰ ζωώδης ἐπιβίωσι καὶ ἔχει δυνατὴ παραμορφωτικὴ δύναμι, νὰ ἀποκλεισθῇ ἀπὸ τὴν ἀνατροφή τῶν παιδιῶν, γιὰτί μιὰ ἀπὸ τις κακὲς συνέπειές του εἶναι ἡ ἀγονη ἀπομόνωσι. Τὸ δράμα τῆς ζωῆς τῶν μισανθρώπων, ἀκοινώτων, μισονεῖστων, δειλῶν καὶ ἀδέξιων στὴ ζωὴ, ἀποτυχημένων, ἀφείλεται ἔμμεσα στὰ κατάλοιπα τοῦ φόβου, πού ἔσπειρε στὴν ψυχὴ τους, στὰ παιδικὰ χρόνια, ἢ τόσο εὐκολὴ καὶ φαινομενικὰ ἀποτελεσματικὴ, ἀλλὰ οὐσιαστικὰ βαθειὰ σφαλερὴ, τακτικὴ τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδιῶν μέ τὸ φόβο.

Φωκίων Ἐπ. Κόκκινος

ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΤΟ 9ο ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Ἀπὸ τὸ 1948 πού ἔγινε στὴν Πράγα τὸ πρῶτο Διεθνὲς συνέδριο προσχολικῆς ἀγωγῆς συναντιοῦνται οἱ εἰδικοί κάθε δύο χρόνια καὶ ἀνταλλάσσουν τις σκέψεις τους γύρω ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς ἀγωγῆς τῶν μικρῶν παιδιῶν. Τὰ ἄλλα συνέδρια προσχολικῆς ἀγωγῆς ἔγιναν στὸ Παρίσι, Βιέννη, Μεξικό, Κοπεγχάγη, Ἀθήνα, Βρυξέλλες καὶ Ζάγκρεμπ καὶ συζητήθηκαν τὰ θέματα: Θεμελιακὲς ἀνάγκες τῶν παιδιῶν τῆς προσχολικῆς ἡλικίας, ὁ κοινωνικὸς ρόλος τῶν προσχολικῶν ἱδρυμάτων, ἡ ἐκλογὴ καὶ ἐκπαίδευσι τῶν Νηπιαγωγῶν, ἡ σημασία τῶν πρώτων χρόνων τῆς ζωῆς τοῦ παιδιοῦ, ἡ σημασία τῆς συνεχείας καὶ ἐνότητος στὴν ἀγωγή τῶν παιδιῶν, τὸ παιχνίδι ζωτικὴ ἀνάγκη τῶν παιδιῶν.

Ἀπὸ 14-22 Ἰουλίου 1962 ἔγινε στὸ Λονδίνο τὸ ἕνατο Διεθνὲς Συνέδριο Παγκοσμίου Ὁργανώσεως Προσχολικῆς Ἀγωγῆς (O.M.E.P) ὑπὸ τὴν Προεδρία τοῦ Sir David Eccles, Ὑπουργοῦ τῆς Παιδείας τῆς Ἀγγλίας.

Στὸ Συνέδριο τοῦ Λονδίνου, πού ἔχει θέμα «Μιὰ εὐτυχισμένη καὶ ὕγιες νέα γενεά», ἔλαβαν μέρος 401 εἰδικοί ἀπὸ 22 χώρες. Οἱ ἐργασίες τοῦ συνεδρίου πού ἔγιναν στὸ Battersea College of Technology, ἀρχισαν τὴν Κυριακὴ 14 Ἰουλίου μέ ἐπίσημη τελετὴ. Ἐκεῖ μετὰ τὴν παρουσίαι τῶν ἀντιπροσώπων τῶν διαφόρων χωρῶν καὶ τὴν ἀνάπτυξι τῆς κατστάσεως τῆς προσχολικῆς ἀγωγῆς στὴ χώρα τους, ἔλαβε τὸ λόγο ὁ Ἀγγλὸς Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας Sir David Eccles, ἡ Πρόεδρος τῆς Ἀγγλικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς O.M.E.P. Miss P. Pickard καὶ ὁ Ἀντιπρόεδρος Dr David Morris πού μίλησε γιὰ τὴν προσχολικὴ ἀγωγή στὴν Ἀγγλία.

Ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέρουσα ἦταν ἡ ὁμιλία τῆς διακεκριμένης Dr Anna Freud. Τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας τῆς ἦταν «ψυχικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀνάπτυξι τοῦ μικροῦ παιδιοῦ».

Τέσσερα εἶναι τὰ κύρια σημεῖα τῆς τῆς A. Freud, σημεῖα πολὺ σημαντικὰ ἂν θέλουμε νὰ καταλάβουμε ἀληθινὰ τὸ μικρὸ παιδί.

1) Ἡ ἐγὼκεντρικὴ ἀντίληψι τοῦ παιδιοῦ γιὰ τὸν κόσμον γύρω του πού μοιάζει μέ τὰ ὄνειρα τῶν ἐνηλίκων.

2) Ἡ διαφορὰ μεταξὺ λογικοῦ καὶ παράλογου. Οἱ ἐνήλικες βλέπουν μακρότερα, ἐνῶ τὰ παιδιά πολὺ κοντά. Δὲν ὑπάρχει χρόνος ἀναμονῆς στὴν

παιδική ηλικία γιατί οί πράξεις είναι άμεσες και ή ανάγκη τών αισθήσεων και τών έπιθυμιών στο μικρό παιδί πολύ έπείγουσα.

3) Η θεωρία σχετικά με την αντίληψη του χρόνου που ανέπτυξε τόσο προσεκτικά και εικονογράφησε τόσο ζωντανά ή Anna Freud, και

4) ή γενετήσια έκφρασι και ή συζήτησι τών παιδιών σχετικά με το θέμα της αναπαραγωγής.

Στή συζήτησι που έπακολούθησε σέ μικρές ομάδες ύπηρξε γενική όμοφωνία και συνεννόησι σχετικά με το πρώτο σημείο του έγωκεντρισμού του παιδιού. Σχετικά με το τέταρτο σημείο, την έκφρασι δηλ. του φύλου, ύπηρχε μεγάλη διαφορά αντίληψεων. Αντίθετα το δεύτερο και τρίτο σημείο - λογική και χρόνος - προεκάλεσαν μεγάλη συζήτησι και πολλές έρωτήσεις. Ιδιαίτερα: Ποιό είναι το κατώτατο όριο ηλικίας για την εισαγωγή του παιδιού στο Νηπιαγωγείο, ή διάρκεια της έργασίας στο σχολείο και ή συμπαράστασι του παιδιού κατά τόν άποχωρισμό του από τή μητέρα. Από όλα αυτά δύο προβλήματα βασικά παρουσιάστηκαν και προκάλεσαν μεγάλη συζήτησι:

1) Τί χρειάζεται να ξέρουν πραγματικά οί Νηπιαγωγοί για να καταλάβουν ένα παιδί, και

2) πώς θα προετοιμάσουμε τίς νηπιαγωγούς και θα μετεκπαιδύσουμε έκείνες που είναι στην ύπηρεσία.

Γενικά ή διάλεξι της Anna Freud αϊφνιδίασε μερικούς και σ' άλλους έπροκάλεσε πολλές σκέψεις και έρωτήματα.

Ο δεύτερος όμιλητής, Διευθυντής του ψυχοπαιδαγωγικού Κέντρου Claude Bernard, Dr André Berge, μίλησε για την «Κατανόησι του παιδιού από τόν ένήλικο».

Τό ενδιαφέρον τών συνέδρων στράφηκε κυρίως στα δύο ακόλουθα σημεία της όμιλίας του:

1) Τί ιδέα έχουν αί νηπιαγωγοί για τόν έαυτό τους. Τί μπορεί να γίνη για να βοηθηθή ή Νηπιαγωγός που δέν διατηρεί εύχарιστες αναμνήσεις από την παιδική της ηλικία.

2) Πώς μπορούμε να μορφώσουμε Νηπιαγωγούς που να έχουν τα προσόντα που απαρίθμησε ό Dr. André Berge, δηλ. σεβασμό στην προσωπικότητα του παιδιού, ικανότητα προσαρμογής στις δύσκολες συνθήκες έργασίας, περιέργεια σχετικά με το τί κρύβεται πίσω από τή συμπεριφορά ενός παιδιού και αγάπη για το παιδί.

Τό θέμα της τρίτης όμιλήτριας Dr. Lois Murphy, ψυχολογικής έρευνήτριας στο Menninger Foundation, στο Topeka του Kansas τών Ένωμένων Πολιτειών της Άμερικής, ήταν τα «Αποτελέσματα της προσχολικής Άγωγής». Η Dr. Murphy τόνισε, τίς βασικές ανάγκες τών παιδιών και τίς όμοιότητες τών προβλημάτων που αντιμετώπιζουμε όλοι στο έπάγγελμά μας, άν και προερχόμαστε από διάφορες χώρες: Αύξησι του αριθμού τών παιδιών που φοιτούν στα νηπιαγωγεία.

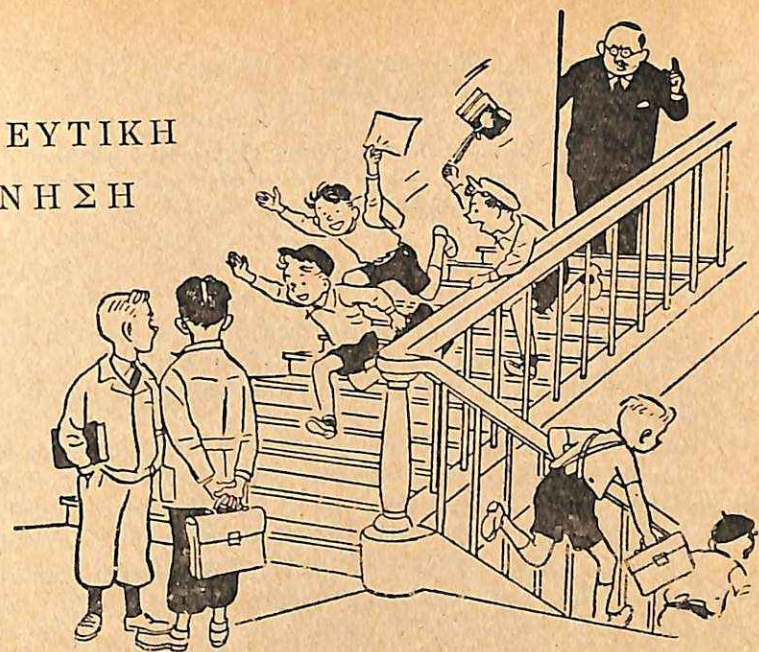
- άνεπάρκεια χώρου τών Νηπιαγωγείων,
- ανάγκη διαρκούς μορφώσεως και μετεκπαιδύσεων τών Νηπιαγωγών,
- ανάγκη βελτιώσεως της ποιότητας της άγωγής τών Νηπιαγωγών,
- ανάγκη κατανοήσεως τών σκοπών της άγωγής από τούς γονείς και δασκάλους,
- ανάγκη ιδρύσεως σχολών γονέων και ιδιαίτερα μητέρων.

Τίς τρείς αυτές κυρίες διαλέξεις ακολούθησαν οί όμιλίες τών αντιπροσώπων τών διαφόρων χωρών: M. Roberts (Αύστραλία), Dr Kothlaue (Αύστρία), Libotte (Βέλγιο), L. Lacombe (Βραζιλία), M. Huici (Χιλή), K.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ

ΚΙΝΗΣΗ

Ι. ΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΙΕΣ

Α. ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ - ΚΡΗΤΗΣ

«ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΣ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ»

*«Λιτά χτίστε τα, απλόχωρα, μεγάλα
γερά θεμελιωμένα από της χώρας
ακάθαρτης, πολύβουης, άρρωστιάρας»*

Sigsgaard (Δανία), G. Mialaret (Γαλλία), Dr Kroeger (Γερμανία), T. Κυριαζοπούλου - Βαληνάκη (Έλλάς), J. Jelic (Γιουγκοσλαβία), A. Skard (Νορβηγία), L. Smedberg (Σουηδία), P. Pickard (Άγγλία), S. Ginsberg (Άμερική) και ή όμιλία του άπεσταλμένου της Ούνεσκο R. Halcouruy.

Τίς διαλέξεις και όμιλίες αυτές έπλαισίωσε ή έκθεσι έργων νηπίων και ή έκθεσι έξοπλισμού σχολείων για παιδιά ηλικίας 2-8 χρόνων, Νηπιαγωγεία και κέντρα ψυχαγωγίας και ή προβολή φίλμς και Slides από διάφορες χώρες. Ιδιαίτερα άρεσε το φίλμ της Αύστρίας «κάθε παιδί πρέπει να είναι εύτυχισμένο» και το Γιαπωνέζικο «Παιδιά στο Σχολείο».

Γυρίσαμε στόν τόπο μας με περισσότερα έρωτήματα στο μυαλό μας από όσα είχαμε όταν ξεκινήσαμε για το συνέδριο αλλά και με μία ανανεωμένη έπιθυμία να προχωρήσουμε στους τομείς που έχουν ανάγκη από έρευνα.

Γυρίσαμε ξέροντας ότι:

- δέν είμαστε μόνοι με άτομικά προβλήματα,
- έχουμε φίλους σ' όλο τόν κόσμο πρόθυμους να συζητήσουν τίς ιδέες μας,
- έχουμε μία έπίσημη Παγκόσμια Όργάνωσι Προσχολικής Άγωγής για να διαδώσι τίς ιδέες μας.

Θά συναντηθούμε πάλι σέ δύο χρόνια για να συζητήσουμε τα προβλήματά μας και να συνεχίσουμε τίς προόδους μας στη λύσι τών προβλημάτων που μάς ενδιαφέρουν ζωτικά.

T. Κυριαζοπούλου - Βαληνάκη

μακριά - μακριά τ' ἀνήλιαγα σοκάκια
τὰ σκολεῖα χτίστε...

... καὶ βαρδιατόρους βάλτε νὰ κρατᾶνε
μακριά - μακριά τὸν ψεύτη καὶ τὸν πλάνο
τῆς Ρωμιοσύνης....»

Κ. ΠΑΛΑΜΑ

(Πολιτεία καὶ Μοναξιά)

Τούτους τοὺς στίχους θυμήθηκα σήμερα ἀπὸ τὸ μεγάλο ποιητὴ τῆς «Φλογέρας τοῦ Βασιλιᾶ» καὶ τῶν «15συλλάβων». Τούτους τοὺς στίχους θυμήθηκα κι ἄθελα ἢ γλώσσα μου τοὺς ψιθύρισε μέσα στὸ βραδυνὸ κούφιο ἄερα.

Καὶ τοῦτο γένηκε - νὰ τοὺς θυμηθῇ - σὰν καὶ πέρασα ἀπὸ τὸ Κάστρο. Ἦταν μούχρωμα - σὰν κεῖνα τ' Αὐγουστιάτικα ποὺ περπατᾶ κανεῖς καὶ νοιώθει γύρα του ἓνα μαλακὸ κι ἀβέβαιο πέπλο ἀνάκατο ἀπὸ ξανθοκλωστὲς τοῦ Φοῖβου κι ἐβένινα μαλλιά τῆς νύχτας νὰ τὸν τυλίγουν.

Εἶναι στιγμὲς ποὺ ὅλα τὰ περασμένα ἔρχονται καὶ χύνονται σὰ λιόντες στῆς θύμης τὸ μαρμαράλωνα καὶ πασχίζουν καὶ μάχονται καὶ κονταροχτυπιοῦνται ποιά θὰ φανῇ πιὸ ζωερὴ καὶ δυναμερὴ.

Τέτοιες ἦταν κι οἱ ἀποψινές.

Διάβαινα ἀπὸ τὴν Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία Ἡρακλείου.

Βουβὴ τώρα στεκόταν στὸ μαβὶ τ' οὐρανοῦ φόντο. Γιὰ τὸν κοινὸ διαβάτη ἂν κοίταζε δὲν θᾶταν παρὰ «τὸ σκολεῖο ποὺ βγαίνουν οἱ δασκάλοι». Θὰ διάβαζε καὶ τ' ἀρχαῖκά: «ΠΑΙΔΑΓ. ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ» καὶ θᾶβλεπε ἓνα καλοβαλμένο χτίριο ποὺ θὰ τοῦκανε μιὰ καλὴ ἐντύπωση.

Μὰ γιὰ ἓνα ἀπόφοιτο τούτου τοῦ «σκολεῖου» τ' ἀντίκρουσμά της ἀνοίξε πλούσιο τῆς θύμης τὸ σακκούλι καὶ χύθηκαν ἀπὸ μέσα του χαριτωμένα φυλαχτάρια.

Κι ἀκριβοδίκαθα θαρρῶ πὼς ἔτρεξεν ὁ νοῦς μου στοῦ ποιητῆ «τὴν Πολιτεία καὶ Μοναξιά» γιὰ νὰ βρῇ ἀντάξια λόγια.

Δημιουργικός, καρποσποριάς καὶ καρποφόρος ἦτανε ὁ φετεινὸς ὁ χρόνος. Θὰ μπορούσαμε ξέχωρα νὰ τὸν στήσουμε ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους, σ' ἓνα βᾶθρο ἀψηλότερο καὶ νὰ τὸν θεωρήσουμε σὰν ἀπαρχὴ μιᾶς ζωῆς γεμάτης ἀπὸ κατευθύνσεις γιὰ τοὺς καινούργιους «δασκάλους».

Τώρα στέκει σιωπηλὸ τὸ χτίριο καὶ ξεκουράζεται κι αὐτὸ ἀπὸ τὸ μόχτο τὸν ὀλόχρονο. Θὰ πρέπη νὰ θυμηθοῦμε ἓνα ὀλόκληρο χρόνο δουλειᾶς δουλειᾶς ἐντατικῆς κι ἀκριβοδίκαθα νὰ τοῦ δώσουμε τὸν ἔπαινο.

Θᾶθελα τοῦτες οἱ ἀράδες μου νὰ μὴ νομιστοῦν γιὰ κολακεία καὶ παινετικά λόγια (κούφια). Μά, ἄς πιστευτῇ τοῦτο σὰν κραυγὴ εὐχαρίστησης γιὰ κάτι ποὺ στάθηκε ἰδανικὸ στὸ εἶδος του κι ἀντάξιο στὸ ὕψος του. Ὅπως ἀκριβῶς λέμε πὼς κάτι εἶναι καλὸ κι ὠραῖο, ὅχι ἐπειδὴ μᾶς ὠφελεῖ καὶ μᾶς εὐχαριστεῖ, μὰ γιατί τὸ ἴδιο εἶναι ἀπὸ γεννησιμιοῦ του καλὸ κι ὠραῖο, καὶ ποὺ ἔχει μέσα του μιὰ ξεχωριστὴ μὰ αὐτόνομη κοσμογονικὴ γραμμὴ καὶ δύναμη.

Αὐτὸ εἶναι ποὺ τὸ κάνει νὰ δείχνῃ πὼς ὁ δημιουργὸς του εἶναι ἓνας ἀγωνιστής, ἀληθινὸς Προμηθεΐας.

Τὸ κάνει τέλος νὰ τὸ θαυμάζουμε γιατί τὸ βρήκαμε ἀντάξιο πρὸς ὅ,τι θὰ τὸ θέλαμε. Τὸ βρήκαμε νὰ πλησιάζῃ τὸ ἀπόλυτο κι ἰδανικὸ ποὺ ἡ ψυχὴ μας κι ἡ καρδιά μας εἶχε στήσει σὰν καλλιμάρμαρο φειδιακὸ δημιούργημα, στοῦ Νοῦ τ' αὐλα κι ἄδυστα θυσιαστήρια.

Δυναμικοί, σπιθοβόλοι, δημιουργικοί, καταρτισμένοι στὸν τομέα τους σὰν ἐκπαιδευτικοί, φωτισμένοι, ἀπὸ μεγάλους παιδαγωγοὺς παγκόσμιας φήμης ποὺ ἦταν μαθηταί, Διευθυντὴς καὶ Ὑποδιευθυντὴς, ὑπῆρξαν δυὸ στύλοι ποὺ ἔδωσαν μιὰ καινούργια ἀνάταση καὶ μιὰ πιὸ φωτισμένη γραμμὴ στὴ Σχολή.

Γεμάτοι ἀπὸ ἀγάπη οὐρανόπλατη γιὰ τὸ παιδί καὶ γιὰ τὸ δάσκαλο ἐργάστηκαν νὰ δώσουν στὸν τελευταῖο κάθε δυνατότητα νὰ ἀξιοποιήσῃ καὶ νὰ κατευθύνῃ τὴς δυνάμεις του ὅπως ὁ καλὸς περιβολάρης μὲ τὸ τσαπὶ ἀνοίγει στὸ θολὸ καὶ τυφλὸ νερό, τὸ αὐλάκι νὰ τρέξῃ κοντὰ στὰ ριζὰ τοῦ διψασμένου φυτοῦ.

Τὸ μάθημα τῆς Εἰδικῆς Διδακτικῆς ἦταν μιὰ εὐχάριστη διαλογικὴ συζήτηση στὸ πὼς ἡ θεωρία γίνεται πράξη καὶ μέσα σ' αὐτὴ τὴ συζήτηση ἐκθέταμε ὅλες τὴς ἀπορίες καὶ τὰ προβλήματα ποὺ συναντούσαμε.

Ἡ λύση ἐρχότανε πάντα ντυμένη σὲ πατρικῆς στοργῆς καὶ ἀπόλυτης κατανόησης λόγια. Τὸ μάθημα τῆς ψυχολογίας παρουσιαζόταν μὲ τὸν πιὸ ἐπιστημονικὸ τρόπο καὶ συζητοῦνταν τὰ προβλήματα τὰ ὅποια τύχαιναν. Ἀλλὰ ἐκεῖ ποὺ πιὸ πολὺ ἢ ἐπιτυχία βρισκόταν στὴν τελείωσή της ἦταν στὸ «ἡ θεωρία γιὰ τὴν πράξη» στὴς ὑποδειγματικὲς διδασκαλίες.

Ἀριστοὶ οἱ διδάσκαλοι τοῦ Προτύπου μας κατῴρθωναν μὲ συνεργασία καὶ συνεννόηση τοῦ Σεβαστοῦ μας Διευθυντῆ νὰ παρουσιάσουν κάθε φορὰ μιὰ ἀληθινὰ ἰδανικὴ διδασκαλία. Χρησιμοποιήθηκαν ἀπὸ τὰ πιὸ τέλεια ὥς τὰ πιὸ ἀπλά ὄργανα ποὺ μποροῦν νὰ κατασκευασθοῦν σὰν ἐποπτικά μέσα.

Κι ὕστερα ἀπὸ τὴ διδασκαλία ἀκολουθοῦσε συζήτηση ποὺ θεμέλιωνε τὴν κάθε κίνηση καὶ πράξη στὸ θεωρητικὸ πεδίο.

Ἀλλὰ δὲν ἦταν μόνο αὐτό.

Μιὰ δοκιμαστικὴ διδασκαλία παρουσία σπουδαστῶν καὶ διδασκάλων, ποὺ δινόταν ἦταν μιὰ δοκιμασία ποὺ φανέρωνε πόσο κατανοητὸ ἔγινε τὸ μάθημα.

Κι ἔτσι καθημερινὰ δασκάλοι καὶ καθηγητὲς καὶ οἱ σπουδαστὲς μαζί ἔδιναν ἐξετάσεις τῆς δυναμικότητάς τους σ' ἓνα κύκλο ζεστό, γεμάτο κατανόηση κι ἀγάπη. Ἡ κριτικὴ συζήτηση ποὺ ἀκολουθοῦσε τὴ δοκιμαστικὴ διδασκαλία μὲ τὸ αὐστηρὸ τῆς πνεύμα ἔδινε περισσότερὴ παρακίνηση γιὰ προσπάθεια ἀνόδου.

Τὸ ἐργαστήριό τῆς Ἀκαδημίας λειτούργησε μὲ τὸν πιὸ καλὸ τρόπο.

Ἐκεῖ κατασκευάστηκαν μὲ τὴν καθοδήγηση τοῦ δασκάλου κ. Καρφοπούλου τὰ ὄργανα γιὰ τὸ μάθημα τῆς Φυσικῆς μὲ τὰ πιὸ ἀπλά καὶ φτηνὰ ὕλικά.

Ἡ παρακολούθηση συνεδρίων Παιδαγωγικῶν ὑπῆρξε μιὰ ὁμορφὴ εὐκαιρία γιὰ νὰ συνηθίσουμε στὴν ἐπιστημονικὴ συζήτηση παιδαγωγικῶν θεμάτων.

Δίκαια λοιπὸν ὁ ποιητὴς θ' ἀναφωνοῦσε πὼς:

Βαρδιατόροι μὴκανε καλοί.

Μὰ καὶ τὸ χτίριο. Τὸ χτίριο ποὺ στέκει τώρα στὸ Αὐγουστιάτικο βραδυνὸ σιωπηλὸ, κι αὐτὸ μεταμορφώθηκε. Ὁ Σεβαστὸς μας Διευθυντὴς κ. Ζαμπετάκης μὲ ἀξιώσυνη ποὺ ἄρμοζε μαθητὴ πρὸς τὸ δάσκαλό του, συνέχισε τὴν ἀποπεράτωση τοῦ χτιρίου ποὺ τόσο ἀξιέπαινα εἶχε ἀρχίσει ὁ δάσκάλης του καὶ πρωτῆς διευθυντῆς κ. Σ. Γλύκας.

Τὰ χτισμένα καλλωπίστηκαν. Καινούργιες αἰθουσες χτίστηκαν καὶ ἡ δουλειὰ συνεχίζεται. Οἱ μέλλοντες φοιτητὲς θὰ εἶναι τυχεροὶ νὰ παρακολουθήσουν τὴν διδασκαλία ὅχι πιά ἀπὸ θρανία ποὺ θυμίζουν «μαθητοῦδι»

μά από καθίσματα τοποθετημένα αμφιθεατρικά όπως γίνεται στις άλλες σχολές.

Αυτά που τόσο γρήγορα διάβηκαν τοις το σούρουπο από το μυαλό μου, υπήρξαν ο απολογισμός μιας χρονιάς.

Απολογισμός γεμάτος σπιθόβολη δημιουργικότητα, γεμάτος ενδιαφέρον πραγματικό, βαθύ, συνεχές για το μελλοντικό δάσκαλο και για το παιδί.

Κι όλα αυτά έγιναν αθόρυβα κι ανεπίδεικτα.

Ήταν μια προσπάθεια που ήθελε να δώσει φως από τη φλόγα της και να μένη ταπεινό λυχνάρι.

Κι η ημέρα της απονομής των πτυχίων έμεινε μια ιστορική συγκίνηση για τους δασκάλους και σπουδαστές. «Εβαπτίσθη, ήγιάσθη, απελούσθη, έμυρώθη, έλαβες Πνεύμα Άγιον...» Δι' αυτών των λόγων, νέοι εκπαιδευτικοί, έπεμβαίνει η Θρησκεία και παραλαμβάνει τον νέον άνθρωπον και τον οδηγεί εις μίαν ανωτέραν ζωήν. Δι' όμοιων λόγων σās παραδίδει σημερον η Παιδαγωγική Άκαδημία εις την Κοινωνίαν...»

Αυτοί ήσαν οι τελευταίοι λόγοι του Σεβαστού μας Διευθυντού.

Και τελειώνοντας :

«Τών όντων αγαθών ούδέν άνευ πόνου και έπιμελείας οί θεοί διδόναι ανθρώποις» ήταν το έπισφράγισμα.

Του ύποσχόμαστε να το κρατήσουμε σαν την πιό τρανή συμβουλή.

Κι όχι γιατί είναι μόνο όμορφη μά γιατί την έκαμε όμορφότερη με τα έργα του...

Νικ. Παπαδογιαννάκης

II. ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ

A. Π Ο Ρ Ι Σ Μ Α Τ Α

Παιδαγωγικού Συνεδρίου 31ης Μαΐου 1963 έν τῷ Δημοτικῷ Σχολείῳ Τυρνάβου Γ'. Έκπαιδευτικής Περιφέρειας Λαρίσης

Τό Σχολικόν έτος 1962-63, διὰ την Γ'. Έκπαιδευτικήν Περιφέρειαν Λαρίσης, υπήρξεν έτος πλούσιον και γόνιμον εις πνευματικήν και παιδαγωγικήν δράσιν. Ο Έπιθεωρητής της Περιφέρειας κ. Χρήστος Κωτούλας, βαθύς γνώστης της παιδαγωγικής έπιστήμης, προικισμένος με όξυ πρακτικόν πνεύμα και πλουσιωτάτην πείραν, ακούραστος, εύγενής, μειλίχιος και εύπροσήγορος, γεμάτος αγάπην και κατανόησιν διὰ τόν διδάσκαλον, δίκαιος και άμερόληπτος, κατέκτησε την αγάπην και την λατρείαν τών ύφισταμένων του.

Κινείται διαρκώς, έπιθεωρεί, κατευθύνει, ώθει πρός έσωσχολικήν και έξωσχολικήν δράσιν τόν διδάσκαλον.

Αί έκάστοτε έμπνευσμένοι έγκύκλιοι, του πρωτεργάτου αυτού Έπιθεωρητού, εύρίσκουν άπήχησιν εις τάς ψυχάς τών διδασκάλων και άνανεώνουν τόν πνευματικόν και ψυχικόν έξοπλισμόν τούτων.

Όργανώνει παιδαγωγικά συνέδρια, όπου υπό την καθοδήγησιν του συζητούν και ανταλλάσσουν γνώμας οί διδάσκαλοι και εύρίσκουν την λύσιν προβλήματα της καθημερινής πράξεώς των.

Ειδικώτερον την 31ην Μαΐου έ. έ έπραγματοποιήθη παιδαγωγικόν

συνέδριον, εις τό 3ον Δημοτικόν Σχολείον Τυρνάβου, με συμμετοχήν υπέρ 50 διδασκάλων της πόλεως και τών γύρω χωρίων του Τυρνάβου, υπό την Προεδρίαν του Έπιθεωρητού Γ' Περιφέρειας Λαρίσης κ. Χρίστου Κωτούλα.

Τό συνέδριον έτίμησαν, διὰ της εύγενοϋς παρουσίας των, ό κ. Νομάρχης Λαρίσης, ό κ. Δήμαρχος Τυρνάβου, ό άκάματος Γενικός Έπιθεωρητής Λαρίσης κ. Σωτήριος Γκόνος, οί Έπιθεωρηταί Α' και Β' Περιφερειών Λαρίσης κ.κ. Στ. Λαζαρίδης και Δημ. Παπαδογούλας.

Έν αρχή ό κ. Νομάρχης δι' έμπνευσμένης όμιλίας εκήρυξε την έναρξιν τών εργασιών του συνεδρίου, τονίσας συγχρόνως την μεγάλην σημασίαν και άξίαν της έξωσχολικής δράσεως του διδασκάλου διὰ την πρόδον του Έλληνικού χωριού.

Τόν κ. Νομάρχην ηύχαρίστησε διὰ τό πολύπλευρον ενδιαφέρον του πρός τό σχολείον και πρός τόν διδάσκαλον ό Έπιθεωρητής Γ' Περιφέρειας.

Έν συνεχεία τό συνέδριον ήσχολήθη με την εξέτασιν τών κάτωθι θεμάτων :

Αον θέμα. Έποδειγματική διδασκαλία διὰ της ένιαίας συγκεντρωτικής αρχής και άνάγνωσις διὰ της όλικής μεθόδου εις την Α' τάξιν υπό της διδασκαλίσσης Χρυσάνθης Λουλέ-Καρακάση.

Η διδάσσα κατάρθωσε εις μίαν διδακτικήν ώραν να ένυφάνη απόλύτως εις την διδασκαλίαν της, συγκεντρωτικώς, τά μαθήματα τών λεκτικών άσκήσεων, άναγνώσεως, πατριδογνωσίας, πραγματογνωσίας, αριθμητικής, ώδικής και θρησκευτικών, άντλήσασα την ύλην ταύτην εκ της μερικής ένότητος «τό περιβάλλι».

Εις την έν γένει πορείαν της εργασίας την διέκρινεν απόλυτος έλευθερία και δεξιότεχνία. Εις την δικαιολόγησιν της πορείας έτονίσθη υπό της διδασκάλου, ότι ή ολοκλήρωσις της διδακτέας ύλης έκάστου μαθήματος δέν έγένετο και θ' άπαιτήση 3-4 ήμέρας διὰ την εξέτασιν της ύποενότητος ταύτης. Συγχρόνως έτονίσθη υπό της ίδίας, ότι σκοπός της διδασκαλίας δέν ήτο ή έξάντλησις έκάστου μαθήματος, αλλά ή κατάδειξις, ότι δύναται να γίνη άβιάστως και έλευθέρως ή ένύφανσις όλων τών μαθημάτων διὰ του συστήματος της ένιαίας συγκεντρωτικής διδασκαλίας.

Έκ της διδασκαλίας αυτής και εκ της άναπτύξεως υπό της διδασκάλου του θέματος, της ένιαίας συγκεντρωτικής διδασκαλίας, έξήχθησαν τά κάτωθι συμπεράσματα :

- 1) Η όλική μέθοδος θεμελιώνεται πρός τά διδάγματα της ψυχολογίας, περί συνολικής άντιλήψεως.
- 2) Στηρίζεται εις την δύναμιν τών αίσθήσεων και εις την κινητικότητα του παιδιού.
- 3) Είναι κατάλληλος δι' άνομοιογενείς τάξεις και οί τυχόν άπουσιάζοντες μαθηταί δύνανται να παρακολουθήσουν τούς άλλους μαθητάς.
- 4) Συνηθίζουν οί μαθηταί εις την εύχερη, μεθ' ύφους και φυσικότητος άνάγνωσιν και όρθογραφίαν.
- 5) Καθιστά τό μάθημα της Α' άναγνώσεως άκοπον και εύχάριστον, λόγω του ότι εκπηγάει εκ τών βιωμάτων.
- 6) Βελτιώνει τό λεκτικόν τών μαθητών και καθιστά αυτούς ίκανούς να εκφράζονται σαφώς και παραστατικώς.
- 7) Η άναγνωστική εργασία λαμβάνει παιγνιώδη μορφήν και ή ύλη της άντλείται εκ του δεσπόζοντος κέντρου διαφέροντος τών μαθητών.
- 8) Η ένιαία συγκεντρωτική διδασκαλία είναι διδακτική αρχή εργασίας και δέν τυγχάνει μέθοδος διδασκαλίας.
- 9) Η ύλη της Ε.Σ.Δ λαμβάνεται εκ της στενωτέρας πατρίδος του

μαθητοῦ, ἄνευ διακρίσεως εἰς τὰ ἐπὶ μέρους μαθήματα καὶ ἀνταποκρίνεται αὕτη εἰς τὴν ψυχικὴν κατάστασιν τοῦ παιδιοῦ.

10) Ἡ Ε.Σ.Δ. ὡς ἐκ τοῦ τρόπου προσφορᾶς τῆς ὕλης, διὰ τοῦ ἐλευθέρου διαλόγου, ὀξύνει τὸν νοῦν, καλλιεργεῖ τὸ θάρρος καὶ ὑποβοηθεῖ τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀτομικότητος τῶν παιδιῶν.

11) Ἡ Ε.Σ.Δ. θεμελιώνεται ἐπὶ τῆς πατριδογνωσίας, ἐποπτείας καὶ αὐτενεργείας τοῦ μαθητοῦ.

12) Ἄνευ τῆς ἐφαρμογῆς τῆς Ε.Σ.Δ. ἡ ὀλικὴ μέθοδος διδασκαλίας καταντᾷ ξηρά, τυπικὴ, ὡς ἡ ἀναλυτικοσυνθετικὴ μέθοδος.

13) Θεωρεῖται ὡς πλέον ἐνδεδειγμένη μορφή ἐργασίας διὰ τὰς δύο μικρότερας τάξεις, μὴ ἀποκλειομένης τῆς ἐφαρμογῆς αὐτῆς καὶ εἰς τὴν Γ' τάξιν, μὲ τακτὰς ὥρας διδασκαλίας τῶν μαθημάτων τῶν Ὁρησκευτικῶν καὶ τῆς Ἱστορίας.

14) Διὰ τὴν ἄσκησιν τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, γραφὴν, ὁδογραφίαν καὶ ἀριθμητικῶν πράξεων ν' ἀφιερώνονται ἰδιαίτεροι ὥροι ἀσκήσεως.

15) Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς Ε.Σ.Δ. καὶ τῆς ὀλικῆς μεθόδου εἰς τὰ σχολεῖα ἀποραίτητοι αἱ προϋποθέσεις: α) ἀρτία ἐπιστημονικὴ καὶ παιδαγωγικὴ κατάρτισις τοῦ δασκάλου, β) εὐρύχωρος αἴθουσα, γ) ἀριθμὸς μαθητῶν οὐχὶ ἀνώτερος τῶν 35.

Ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς παρορμᾷ τοὺς διδασκάλους νὰ ἐφαρμόσουν τὴν ὀλικὴν μέθοδον Ἀ' ἀναγνώσεως καὶ τὴν Ε.Σ.Δ. εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Περιφέρειας, ἀφοῦ πρωτίστως καταρτισθοῦν θεωρητικῶς διὰ τῆς μελέτης καταλλήλων βιβλίων.

2ον θέμα. Ὑποδειγματικὴ διδασκαλία Γεωγραφίας εἰς τὴν ΣΤ' τάξιν ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Δημητρίου Γερογιάννη. Ὁ διδάξας ἐντὸς μιᾶς ὥρας κατάρθωσε νὰ ἐπεξεργασθῇ μὲ μεγάλην ἐπιδεικνύμενη τὸ κράτος τῆς Ἑλβετίας. Ἐπὶ τῆς συζητήσεως, ἐπὶ τῆς πορείας τοῦ μαθήματος, ἐξήχθησαν ὑπὸ τῶν συνέδρων τὰ κάτωθι συμπεράσματα:

1) Ἡ διδασκαλία τοῦ μαθήματος τούτου ν' ἀρχίζει ἀπὸ τὸ σχολεῖον, τὸ χωριό, συνοικίαν, περιοχὴν, Νομὸν τοῦ μαθητοῦ καὶ προχωρώντας νὰ ἐξετάζεται λεπτομερέστερα ὁλόκληρος ἡ Ἑλλάς.

2) Ἐκ τῶν ξένων κρατῶν νὰ ἐξετάζονται λεπτομερῶς τὰ κράτη τὰ ἔχοντα σχέσιν μὲ τὴν πατρίδα μας.

3) Διὰ τὰ μὴ ἔχοντα σχέσιν θὰ γίνεται μικρὰ συζητήσεις, ὡς πρὸς τὴν θέσιν τὴν γεωφυσικὴν, οἰκονομικὴν, πολιτιστικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν αὐτοῦ.

4) Νὰ γίνεται ἡ ἐξέτασις τῶν κρατῶν κατὰ φυσικὴν γεωγραφικὴν ἀρχήν.

5) Νὰ θεραπεύονται αἱ ἀρχαὶ συγκρίσεως καὶ αἰτιωδῶν σχέσεων.

6) Νὰ ὑπάρχουν ἄφθονα ἐποπτικὰ μέσα διδασκαλίας κατὰ τὴν ἐξέτασιν ἐκάστου κράτους.

7) Νὰ ἐθίζονται οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν μελέτην τοῦ γεωγραφικοῦ χάρτου καὶ τὴν ἐξεικόνισιν τῆς διδασκομένης γεωγραφικῆς ἐνότητος διὰ πλαστιλίνης, πηλοῦ, γύψου καὶ ἄλλων εὐπλάστων ὑλῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν ὑπὸ κλίμακα χαρτογράφειαν.

8) Νὰ ὁργανώνονται κατ' ἔτος γεωγραφικαὶ ἐκθέσεις κατὰ τάξεις καὶ ὁμαδικὴ ὅλου τοῦ σχολείου ἐπὶ τῇ λήξει τοῦ σχολικοῦ ἔτους.

3ον θέμα. Ἐγένετο ἀνάπτυξις τοῦ παιδαγωγικοῦ θέματος «Τὰ τεχνικὰ μαθήματα εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον» ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Κων/νου Καρακάση. Οὗτος μὲ σαφῆνειαν ἀνέπτυξε τὸ θέμα ἀπὸ κάθε πλευρὰν καὶ ἐτόνισε τὴν μεγάλην ἀξίαν πού κατέχουν αἱ χειροτεχνικαὶ ἐργασίαι εἰς τὸ

Δημοτικὸν σχολεῖον. Ἐκ τῆς συζητήσεως ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐξήχθησαν τὰ κάτωθι συμπεράσματα:

1) Ὅλα τὰ παιδικὰ ἔργα νὰ εἶναι ἀνάλογα πρὸς τὴν ἡλικίαν. Οὐδέποτε νὰ ζητῇ ὁ δάσκαλος, ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τῶν μικρῶν τάξεων, ἔργα μὲ πολλὴν κατανόησιν. Τὰ ἔργα τῶν μεγαλυτέρων τάξεων νὰ ἔχουν περισσότερας σχέσεις καὶ περιεχόμενον.

2) Εἰς τὴν ἀρχὴν νὰ μὴ εἶναι ὅμοια μὲ τὰ φυσικὰ ἀντικείμενα, διότι τὸ μικρὸ παιδί ἀδυνατεῖ νὰ κατασκευάζῃ ἔργα ἐκ τοῦ φυσικοῦ. Μόνον ἀργότερα, ὅταν μεγαλώσῃ, θὰ δύναται νὰ κατασκευάζῃ ἔργα κατὰ πιστὴν ἀντιγραφὴν ἐκ τοῦ φυσικοῦ.

3) Εἰς ὅλας τὰς τάξεις τὰ ἔργα πρέπει νὰ γίνονται διὰ κάποιον ὀρισμένον σκοπὸν. Ἐλευθερία βέβαια νὰ ἐκτελοῦν τὰ παιδιά σύμφωνα μὲ τὴν κλίσιν τῶν, ἀλλὰ ὑπαγωγὴ συγχρόνως τῆς ἐλευθερίας κάτω ἀπὸ ὀρισμένον σκοπὸν. (Ἐξέτασις ἐνὸς θέματος Γεωγραφίας, Φυσικῆς Ἱστορίας κλπ.).

4) Τὰ ἔργα τῶν μικρῶν τάξεων νὰ εἶναι πλαστικά.

5) Τὰ διάφορα ἔργα νὰ παρουσιάζουν ἐξέλιξιν διὰ νὰ ἔχωμεν εἰσαγωγὴν τῶν μαθητῶν εἰς τὴν καλὴν τέχνην.

6) Ἡ ὕλη καὶ τὰ ἔργα τῶν χειροτεχνικῶν ἐργασιῶν πρέπει νὰ εἶναι:

- α) Σύμφωνα μὲ τὰ βιολογικὰ ἐνδιαφέροντα τῶν μαθητῶν.
- β) Ἀνάλογα μὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν θεωρητικῶν μαθημάτων.
- γ) Ἀνάλογα μὲ τὰς καιρικὰς συνθήκας.
- δ) Ἀνάλογα μὲ τὴν διάπλασιν τῶν δακτύλων.
- ε) Ἀνάλογα μὲ τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ φύλον τῶν μαθητῶν.

Τὴν συγκέντρωσιν ταύτην τῶν διδασκάλων ἐκλείσεν ὁ κ. Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς μὲ ἐμπνευσμένην πράγματι ὁδηγίαν καὶ κατευθύνσεις, εὐχθεὶς ἐφαρμογὴν τῶν πορισμάτων.

Οἱ διδάσκαλοι ἀνεχώρησαν μετὰ τὴν λήξιν τοῦ συνεδρίου ἀναβαπτισμένοι καὶ μὲ μεγαλυτέραν ὁρεξίν, θάρρος καὶ ἀποφασιστικότητα διὰ τὸ τόσον ἐπίμοχθον καὶ διδακτικὸν τῶν ἔργων.

Κωνσταντῖνος Καρακάσης

Β. ΜΕΡΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ ΑΜΥΝΤΑΙΟΥ

Στις 15 Ἰουνίου ἔγινε στὸ Ἀμύνταιον παιδαγωγικὸν Συνέδριον τῶν διδασκάλων τῆς Περιφέρειας.

Ἀπὸ τὴν 14ην Ἰουνίου οἱ ἐργασίαι ἄρχισαν μὲ συνέδριον καὶ ὑποδειγματικὰς διδασκαλίας τῶν νηπιαγωγῶν. Οἱ ἐργασίαι καὶ τῶν δύο Συνεδρίων ἔγιναν, κάτω ἀπὸ τὴν στίβαρὰν καὶ φωτισμένην διεύθυνσιν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Ἀμυνταίου κ. Δ. Σίσκου, τὴς παρακολούθησαν δὲ ὁ κ. Νομάρχης Φλωρίνης, ὁ Γενικὸς Ἐπιθεωρητὴς τῆς ΙΑ' Περιφέρειας καὶ οἱ Στρατιωτικὲς καὶ Πολιτικὲς ἀρχαὲς τοῦ τόπου.

Στὸ Συνέδριον τῶν νηπιαγωγῶν ἀναπτύχθησαν τὰ θέματα: α) «Τρόποι καὶ μέσα καλλιεργείας τῆς ἱκανότητος τοῦ γλωσσικῶς ἐκφράζεσθαι τῶν νηπίων» καὶ β) «Τὸ νέον ἀναλυτικὸν πρόγραμμα τῶν Νηπιαγωγείων», εἰς δὲ τῶν διδασκάλων τὸ θέμα: «Οἱ ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΗΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ», ὑπὸ τοῦ διδασκάλου Νικ. Τσώκα.

Βγῆκαν πλούσια καὶ κατατοπιστικὰ συμπεράσματα πού διέλυσαν τὴν σύγχυσιν ἢ ὁποῖα ἐπικρατοῦσε πᾶν ὁ αὐτὰ τὰ θέματα, ὕστερα ἀπὸ ἐπιστημονικὴν εἰσήγησιν καὶ λεπτομερῆ διαφωτιστικὴν συζήτησιν πού κράτησε μέχρι τῆς 8ης ἑσπερινῆς. Κανεὶς δάσκαλος δὲν ἔφυγε ἀπὸ τὴν αἴθουσα χω-

ρίς ένα αίσθημα ωφέλειας και μία πεποίθηση πάνω στα προβλήματα που μας απασχολούν. Χρόνων ολοκληρών αμφιβολίες διασαφηνίστηκαν και έποικοδομητικές ανησυχίες γύρω από το έργο μας μας άνοιξαν πλατύτερους ορίζοντες έρευνας.

Μερικά σημεία του θέματος συζητήθηκαν περισσότερο γιατί η άνομοιογένεια προελεύσεως και μορφώσεως των συναδέλφων επέβαλε την διασάφηση ώρισμένων διχογνωμιών για να γίνη αποδοτικότερη ή εφαρμογή εις την πράξη των άρχων του Ν. Σχολείου.

Από την πολύωρη συζήτηση βγάλαμε τὰ πάρα κάτω συμπεράσματα :

1. Έπιτακτική είναι η ανάγκη όπως ο δάσκαλος είναι κατατοπισμένος και θεωρητικά, για κάθε μία από τις άρχές του Ν. Σχολείου, για να μπορέση να δώση λύση μόνος του δε κάθε τι ανάλογα με την πραγματικότητα που τον περιβάλλει.

2. Η έλλειψη των διαφόρων έποπτικών μέσων δεν είναι απολύτως έξαρτημένη από τον οικονομικό παράγοντα και γι' αυτό δεν μπορούμε να λέμε πως είναι δύσκολο να εφαρμόσουμε τις διδακτικές άρχές έξ αιτίας του παράγοντα αυτού.

Η όρεξη και ο ένθουςιασμός του Δασκάλου μπορεί να έξοικονομήση άπλούστερα μέσα, με άπλη και φθηνά υλικά και μάλιστα να τὰ κατασκευάση στο Σχολείο του, έστω κι αν αυτό περιβάλλεται από δυσμενείς συνθήκες.

3. Προϋποθέσεις δια να πετύχη η έργασία στο Ν. Σχολείο είναι η πλατειά μόρφωση του δασκάλου, ο οποίος είναι ανάγκη να έχη και κάποια τεχνική κατάρτιση.

4. Οι δάσκαλοι πρέπει να πιστεύουν στις διδακτικές άρχές του Ν. Σχολείου όχι μόνο διότι τις καθώρισαν έπιστήμονες παιδαγωγοί, αλλά διότι ταιριάζουν και στην Έλληνική Πραγματικότητα, χωρίς να παρανοήσουν κατά την εφαρμογήν τους το πνεύμα των άρχων αυτού και γενικά το Ν.Σ. Δηλαδή πρέπει να κατανοήσουν ότι για να δουλέψη ένα παιδί μονάχο του πρέπει πρώτα να μάθη να εργάζεται μονάχο του και να έπεξεργάζεται ένα θέμα με την κατάλληλη χρησιμοποίηση των μέσων που υπάρχουν στην διάθεσή του και έτσι σιγά σιγά θα συνηθήση ο μαθητής να εργάζεται άθόρυβα και με έσωτερική παρόρμηση πάνω στη ύλη των διαφόρων μαθημάτων με μόνο γνώρισμα την χαρά της δημιουργίας. Ο δε δάσκαλος του Ν.Σ. καθήκον έχει να κανη πολλά χωρίς να λήη πολλά και χωρίς να φαίνεται την ώρα που κατευθύνει την έργασία των μαθητών του.

5. Βασικός φορέας της άποτελεσματικότητας και της έπιτυχίας των άρχων του Ν.Σ. είναι η προσωπικότητα του δασκάλου, ο οποίος με την άπερίοριστη αγάπη που πρέπει να διαθέτη για τον μαθητή και την παιδεία γενικά, θα γίνη ο θεμελιωτής της Νέας Έλλάδος.

Χωρίς άλλο λοιπόν όλο το συνέδριο θα έχη τις ωφέλιμες έπιπτώσεις του στην καθόλου σχολική πράξη, άλλωστε ήταν αναγκαία μια πλατειά συζήτηση γύρω από τὰ θέματα που χρειάζονται να διερευνηθούν σε συσχετισμό με τις δικές μας συνθήκες, άφοι και οι γνώμες των έπιστημόνων παιδγών διίστανται γύρω από πολλά θέματα της παιδικής και της διδακτικής, όπως το ίδιο συμβαίνει και με τις έξετασθεϊσες άρχές της αύτενεργείας και της έποπτείας, της έλεύθερης πνευματικής έργασίας, της άτομικότητας, της έξελίξεως και της συνεργαζομένης κοινότητας. Κατά την διάρκεια του συνεδρίου έγινοντο τὰ έγκαίνια της χειροτεχνικής έκθέσεως όλων των σχολείων της περιφέρειας με πρωτοφανή έπιτυχίαν, την δε έσπέραν της 2ας ήμέρας συνεστίας εις ην παρευρέθησαν και αι Πολιτικά και Στρατιωτικά άρχαι του τόπου.

Αριστοτέλης Μαναρατζής

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Η Αριθμητική στο Δημοτικό Σχολείο

Αριστείδου Ε. Καραστεργίου, Έπιθεωρητού Δημ. Σχολείων : Η αριθμητική της Α' τάξεως του Δημοτικού Σχολείου. Αθήναι.

Έκείνο, που διακρίνει κανείς και στο δεύτερο τώρα βιβλίο του κ. Αριστ. Καραστεργίου, όπως και στο προηγούμενό του «Λειτουργία του Δημοτικού Σχολείου», είναι μια ξεκαθαρισμένη αντίληψη, που θέλει να βασίζεται περισσότερο— σχεδόν αποκλειστικά θα λέγαμε— στην πράξη και πολύ λιγότερο στη θεωρία.

Όσοτο στο δεύτερο του βιβλίο η θεωρία κρατά μια πιο καιρία θέση μια και βρίσκεται σε συνεχή ανταπόκριση με την εφαρμογή, τη πράξη. Η πράξη δηλαδή και βασίζεται στα παραδεχτά ψυχολογικά συμπεράσματα, που αναφέρονται άλλωστε συνοπτικά στην άρχη του βιβλίου, και έπικαλείται τη μαρτυρία της θεωρίας κάθε φορά που κινδυνεύει η πράξη να φανή αυθαίρετη. Σωστός θα λέγαμε ένας τέτοιος συνδυασμός, που, αν όχι άλλο τίποτε, μαρτυρεί άκριβώς πως ούτε η θεωρία διαψεύδει την πράξη ούτε η πράξη τη θεωρία.

Ο συγγραφέας μερικές φορές ίσως δεν λείει κάτι το μοναδικά καινούργιο, κάτι που δεν έχει τεθεί ήδη σ' εφαρμογή, μα και σ' αυτές ακόμα τις περιπτώσεις ο τρόπος και η σειρά με την οποία το θέτει σε θέμα, προκαλεί και το ενδιαφέρον και έμπεδώνει με μια σωστή—έπιστημονική θα λέγαμε—διάταξη, την οποία σχετική γνώση. Αλλωστε δεν διαφεύγει από την προσοχή του συγγραφέα— και θάταν άδικαιολόγητος έθελοτυφλωτισμός αν του διέφυγε— ότι το κάθε επί μέρους θέμα που έξετάζει μπορεί και νάχη πάρει και μπορεί ακόμα να πάρη μεγαλύτερη προέκταση από περίπτωση σε περίπτωση. Έκείνο που έχει ιδιαίτερη σημασία—κι αυτό είναι για να έξαρθή—είναι ο πρακτικός τρόπος, το σύγχρονο πνεύμα με το οποίο έξετάζεται το όλο θέμα της αριθμητικής στην Α' τάξη, από τις πρώτες προφορικές προαθήσεις ως τη λύση συνθέτων— όσο το έπιτρέπει η χρονολογική και πνευματική κατά περίπτωση ηλικία—προβλημάτων. Μια έξέταση, που ενώ έχει σε βάση την έπίσημα παραδεδεγμένη θεωρία γύρω από την ψυχολογική κατάσταση των μαθητών κατά την πρώτη σχολική ηλικία, άποφεύγει όπως πρέπει τον κομπασμό και δεν παραλείπει το κάθε συμπέρασμα να το έφοδιάζει με πλήθος από άπλά παραδείγματα. Δίνονται τρόποι άριθμήσεως και καταμετρήσεως (μια πετυχημένη διάκριση των δύο) μορφές άριθμητικών παιχνιδιών, τρόποι διακρίσεως άριθμητικών έννοιών, σχέδια προβλημάτων, διατηρήσεως παιδαγωγικώς ένδεδειγμένου τετραδίου άριθμητικής κ. ά.

Η ξεκαθαρισμένη από μια πείρα έτών, καθώς φαίνεται, αντίληψη και η απλότητα και σαν μέθοδος έκφραστική και σαν γλώσσα, είναι ό,τι μπορεί να θεωρηθή αναμφισβήτητο προτέρημα στο δεύτερο αυτό βιβλίο του κ. Καραστεργίου. Και δεν χρειάζεται να το πη κανείς, ότι μια τόσο πλατιά και διεξοδική μελέτη πάνω σ' ένα συζητούμενο άκόμη θέμα όπως είναι η αριθμητική της πρώτης τάξεως, πως είναι νάχη ένα γενικότερο ενδιαφέρον και να παράσχη μια μερικότερη η γενικότερη—κατά περίπτωση—ώφέλεια μια και με τον τρόπο που παρουσιάζεται, και να πείση είναι εύκολο και να ωφελήση.

Ι. Δ. Ίωαννίδης

Ένα αξιόλογο σχολικό βοήθημα

Κωνσταντίνου Κοντορλή : Α' Ιστορικός "Ατλας". Αθήναι.

Υπό τον άνωτέρω τίτλον έξεδόθη υπό του καθηγητού της Βαρβακείου Προτύπου Σχολής κ. Κωνστ. Κοντορλή πολύτιμον βοήθημα δια τους διδάσκοντας την άρχαίαν Ιστορίαν εις τὰ σχολεία όλων των βαθμίδων. Περικλείει Ιστορικούς χάρτας και παραλλήλως περιείρει κείμενα άρχαίων συγγραφέων περιγράφοντα έν περιλήψει τὰ σχετικά Ιστορικά γεγονότα. Πρός παραστατικότεραν δε διασάφειν του έδα-

φικού περιβάλλοντος τών γεγονότων παραθέτει εις τὸ τέλος τοῦ πονήματος εἰκόνας ἐκ τοῦ φυσικοῦ ἱστορικῶν τοποθεσιῶν. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐποπτικῶς ἀντιλαμβάνονται οἱ μαθηταὶ τὴν θέσιν καὶ ἔκτασιν κρατῶν, τὴν πορείαν ἐκστρατειῶν, τὴν παράταξιν στρατευμάτων καὶ στόλων, τὴν μορφολογίαν τοῦ ἐδάφους πεδίων μαχῶν κ.λ.π.

Εἶναι γνωστὸν ὅτι μόνον διὰ τῆς γεωγραφίας δύνανται ὀρθῶς καὶ βαθύτερον νὰ ἐρμηνευθοῦν τὰ ἱστορικὰ γεγονότα. Ὁ Herder πρῶτος ὑπέδειξε τὴν τοιαύτην μεγάλην διὰ τὴν ἱστορίαν σημασίαν τῆς Γεωγραφίας γράφων: «Διὰ τῆς Γεωγραφίας καθίσταται ἡ ἱστορία φωταγωγημένης, οὕτως εἰπεῖν, χάρις, διότι μόνον δι' αὐτῆς καθίσταται σαφές διὰτὶ ὁ λαὸς οὗτος καὶ οὐδεὶς ἄλλος τοιοῦτον καὶ οὐχὶ ἄλλον πρόσωπον διεδραμάτισεν εἰς τὴν σκηνὴν τῆς Γῆς ἡμῶν, διὰτὶ οὗτοι οἱ ἄρχοντες, ἐδῶ καὶ ἐκεῖνοι ἐκεῖ ἤδυνήθησαν νὰ ἄρξουν, διὰτὶ τοῦτο τὸ κράτος πολὺ, ἐκεῖνο δὲ ὀλίγον ἤδυνήθη νὰ διαρκέσῃ, διὰτὶ αἱ ἐπιστῆμαι καὶ ὁ πολιτισμός, αἱ ἀνακαλύψεις καὶ αἱ τέχναι ταύτην καὶ οὐχὶ ἄλλην πορείαν ἠκολούθησαν καὶ πῶς ἀπὸ τὰ βῆθη τῆς Ἀσίας διὰ τῶν Ἀσσυρίων, Περσῶν, Αἰγυπτίων, Ἑλλήνων, Ρωμαίων, Ἀράβων, Εὐρωπαίων τέλος, ἡ σφαῖρα τῶν παγκοσμίου σημασίας ἱστορικῶν γεγονότων καὶ ἐρίδων, ὅτε μὲν ἐδῶ ὅτε δὲ ἐκεῖ μετετοπίζετο. Ἐνὶ λόγῳ ἡ Γεωγραφία εἶναι ἡ βάσις τῆς ἱστορίας, ἡ δὲ ἱστορία οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἡ ἐν κινήσει Γεωγραφία τῶν αἰώνων καὶ τῶν λαῶν. Ὁ σπουδάζων τὴν μίαν ἀνευ τῆς ἐτέρας οὐδεμίαν ἐννοεῖ καὶ ὁ ἀμφοτέρων καταφρο- νῶν πρέπει νὰ ζῇ, ὅπως ὁ ἀσπάλαξ, οὐχὶ ἐπὶ τῆς Γῆς, ἀλλ' ὑπὸ ταύτην».

Τὴν σημαντικὴν αὐτὴν συμβολὴν τῆς Γεωγραφίας πρὸς κατανοήσιν τῶν ἱστο- ρικῶν γεγονότων ἄριστα δεῖκνυει καὶ ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος «Ατλας». Ἡ ἐπιτυχὴς ἐπι- λογὴ τῶν κειμένων, ἡ ἀνάγκη ἀναπαράστασις τῶν γεγονότων καὶ ἡ ἐξαίρετος ἐκτύπωσις τοῦ ἔργου συντελοῦν νὰ ἀναδύεται ὁλοζώντανον τὸ παρελθὸν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν.

Ἀντώνιος Ἰσηγόνης

Οἱ δημόσιες βιβλιοθῆκες στὴν ὑπηρεσία τῆς Παιδείας

Γ. Φ. Πιερὶδης: Βιβλία καὶ βιβλιοθήκες. Ἀμμόχωστος - Κύπρου, 1962.

Ἡ Ἑλληνικὴ βιβλιογραφία συνεπλήρωσε ἓνα κενὸ τῆς μετὰ τὴν ἐργασίαν «Βιβλία καὶ βιβλιοθήκες» τοῦ κυρίου διευθυντοῦ τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Ἀμμοχώστου κ. Γ. Φ. Πιερὶδης. Βεβαίως ὑπάρχει ἀπὸ τοῦ 1936 ἀνάλογος ἐργασία τοῦ Μάργαρη καὶ τὰ σχετικὰ ἄρθρα εἰς τὰς ἐγκυκλοπαιδείας. Ἡ ἀνάπτυξις ὅμως τοῦ θέματος βάσει ἀγγλικῆς καὶ γαλλικῆς βιβλιογραφίας μετὰ γνώμονα τὴν ἀμετρον ἀγάπην, τὸ Ἑθνικὸν Χρέος πρὸς τὴν ἀποστολὴν τῆς Παιδείας εἰς τὸν ὑπόδουλον Ἑλληνικὸν χώ- ρον, ἔδωκε εἰς τὸν κ. Πιερὶδην τὴν δυνατότητα ἐπεξεργασίας τοῦ θέματος ὅχι χάριν τῆς ἐπιστημονικῆς γνώσεως «θεωρίης ἔνεκεν», ἀλλὰ χάριν οἰσθηλατήσεως τοῦ βιβλιο- φίλου, ζωπυρώσεως τῆς ἀγάπης τοῦ φιλαναγνώστου, προσελκύσεως καὶ τοῦ ἡκιστα πεπαιδευμένου εἰς τὰ ἀναλόγια τοῦ ἀναγνώστη.

Ὁ κ. Πιερὶδης, κατενόησεν ὅσον ἐλάχιστοι, τὴν λαοπαιδευτικὴν ἀποστολὴν τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης, διὰ τοῦτο ἐξέπλισε κατόπιν ἀτρήτων μόχθων τοὺς χώρους τῆς ἀριστοτεχνικῆς ὀρχηστρημένης Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Ἀμμοχώστου μετὰ ὅλα τὰς πρώτης ἀνάγκης βιβλία. Ἐκόσμησε τὴν αἴθουσαν μετὰ θαυμάσια ἀντίγραφα ζω- γραφικῶν πινάκων Ἑλλήνων, Κυπρίων καὶ ξένων ζωγράφων. Ὁργάνωσε τὴν εὐρυ- θμον λειτουργίαν τοῦ πλουσιοῦ δανειστικοῦ τμήματος τῆς Βιβλιοθήκης. Ἐνεπλού- τισε μετὰ παιδικὰ καὶ ἐφηβικὰ ἀναγνώσματα τὴν Βιβλιοθήκην, ὥστε νὰ διέρχωνται ἀπὸ τὰ ἀναλόγια ὑπεράνω τῶν τριακοσίων μαθητῶν καθημερινῶς. Ἐπίσης διὰ τοὺς μαθητὰς καὶ τὸ κοινὸν δις τῆς ἐβδομάδος εἰς τὴν αἴθουσαν διαλέξεων προ- βάλλονται ταινίαι μορφωτικαί, τὸσον εὐχάριστοι, ὥστε νὰ παρατηρῆται ἀσφυκτικὸς συνωστισμὸς κατὰ τὰς προβολὰς. Ὅ,τι ὅμως πρέπει νὰ τονισθῇ ἰδιαιτέρως εἶναι ἡ κατ' ἔτος σειρὰ τῶν διαλέξεων ὑπὸ μορφῶν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς τέχνης τῆς Κύπρου καὶ ἰδίᾳ τῆς Ἑλλάδος, ὅς καὶ αἱ ἐκθέσεις τῶν ἐργασιῶν νέων κυρίως ζω- γράφων καὶ ἄλλων καλλιτεχνῶν.

Τὸ ἔργον τῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης Ἀμμοχώστου, ἐμπνευσμένον ἀπὸ τὸν Ἑλληνοκεντρισμὸν τοῦ κ. Πιερὶδης, ἀπαιτεῖ διὰ τῆς εὐρύτητος καὶ τῆς ἀνθρωποπλα- στικῆς τοῦ ἐπιδράσεως ἐφ' ὅλης τῆς ἀμειγυῆς Ἑλληνικῆς κοινωνίας τῆς Ἀμμοχώστου τοὺς προβληματισμοὺς καὶ τὰς ἀνησυχίας τοῦ Κυπριακοῦ Λαοῦ.

Ὁ ἀπολογισμὸς τοῦ πολυσχιδοῦς αὐτοῦ ἔργου περιλαμβάνεται κατ' ἔτος εἰς καλαίσθητον τόμον «πεπραγμένων». Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Πιερὶδης, γραμμένον μετὰ τὴν ἐπιστημονικὴν μεθοδικότητα καὶ μετὰ τὴν πλουσίαν βιβλιογνωστικὴν ἐμπειρίαν καὶ μνή- μην τοῦ μυσταγωγοῦ τῆς λαϊκῆς ἀγωγῆς, ἔχει τὸ ἰδιόζων γνώρισμα τῆς αἰωνίας ἐπι- κοινότητος. Δι' ὅσους δὲ εἶναι φύσει ἢ θέσει τεταγμένοι εἰς θεραπείαν τῆς Ἀγωγῆς, ἡ περιπτύξις τοῦ ἀθορύβου καὶ πολυτρόπου ἐπιτελοῦντος τὸ ὑψηλὸν ἔθνικον Χρέος κ. Πιερὶδης, ἀποτελεῖ ἀφορμὴν πρὸς ἀναθεώρησιν, ἀνασύνταξιν καὶ ἀνακατάταξιν. Ἡ Ἀγωγή πρέπει νὰ διευρύνῃ τοὺς κύκλους τῆς ὥστε πέραν τοῦ Σχολείου νὰ συμ- περιλάβῃ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Μόνον ἔτσι ἀνέρχεται ἡ «στάθμη τοῦ πολιτισμοῦ».

Δημοσθ. Γ. Γεωργοβασίλης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἐλάβαμε τὰ παρακάτω βιβλία:

1. Τσακίρη Πασχ. Μονοτάξια - Διτάξια - σχολεῖα.

Μαθητικὰ περιοδικὰ καὶ ἑφημερίδες:

1. Ἔρευνα, πολιτικὴ οἰκονομικὴ, τεύχος 80 Σεπτέμβριος 1963.
2. Σπετιοῦτης, 1963, πανηγυρικὴ ἔκδοσις

ἐπὶ τῇ συμπληρώσει τριακονταπενταε- τίας τῆς Ἀναργυρεῖου Σχολῆς Σπε- τῶν.

3. Δελτίον Γεωργικῶν ἐφαρμογῶν καὶ ἐκ- παιδείας ὑπουργείου γεωργίας. Μάιος- Ἰούνιος 1963.
4. Τὸ «Σχολεῖο καὶ τὸ Σπίτι» Ἀριθ. 8 - 9 (20 - 21).
5. Ὁ «Ὁρθόδοξος Παρατηρητής» Ἀριθ. 521; προνοία Ἑλλήν. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικής.
6. Ἀγροτικὴ Οἰκονομία, τεύχος 35. Ἰού- λιος - Σεπτέμβριος 1963.
7. Μόρφωσις, παγκύπριον ἐκπαιδ. περιο- δικὸν Ἀριθ. 219 - 220.

ΓΕΩΡ. Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗ

1. ΕΔΙΚΗ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Γιὰ τοὺς λειτουργοὺς Στοιχειώδους, Μέσης καὶ Ἑπαγγελμα- τικῆς Ἐκπαιδεύσεως.

2. ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Γιὰ τοὺς Νέους 12 - 20 ἐτῶν Μαθητὰς Γυμνασίων ὅλων τῶν τύπων, τεχνικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν Σχολῶν.

3. ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Γιὰ τοὺς μαθητὰς Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως τῶν Δημοτ. Σχολείων.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ:

Υ. LE ROCH

ΑΙΣΘΗΤΗΡΙΑΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ

ΓΙΑ

ΜΙΚΡΑ ΠΑΙΔΙΑ

ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ - ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ - ΣΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ: S. HERBINIERE - LEBERT

Μετάφραση: Γ. Α. ΒΑΣΔΕΚΗ

Ἀπαραίτητο βοήθημα γιὰ τὶς Νηπιαγωγούς καὶ τὶς δασκάλες τῶν Μικρῶν Τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

Τιμὴ Δρχ. 35.

ΠΩΛΕΙΤΑΙ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΥ - ΚΑΜΠΑΛΟΥΡΗ
Διευθυντρίας τοῦ Πρωτ. Δημοτ. Σχολείου τῆς Παιδαγ. Ἀκαδημίας
Ἀρσακείου Ψυχικοῦ.

ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

1. Γυμνάσματα Γραμματικῆς διὰ τὴν Δ'. τάξιν Δημοτικοῦ Δοχ. 12
2. Ἀσκήσεις καὶ Προβλήματα Ἀριθμητικῆς διὰ τὴν Γ'.
τάξιν Δημοτικοῦ » 15
3. Ἀσκήσεις καὶ Προβλήματα Ἀριθμητικῆς διὰ τὴν Δ'.
τάξιν Δημοτικοῦ. Ἔκδ. «ΝΙΚΗ». » 12
4. Ἀσκήσεις καὶ Προβλήματα Ἀριθμητικῆς διὰ τὴν Ε'.
τάξιν Δημοτικοῦ » 25
5. Ἀσκήσεις καὶ Προβλήματα Ἀριθμητικῆς διὰ τὴν ΣΤ'.
τάξιν Δημοτικοῦ » 30

Ἀπαντα εἰς 170 μαθήματα, διὰ τὴν πλήρη καὶ καθημερινὴν διδασκαλίαν τῶν ἀνωτέρω μαθημάτων, με συστηματικὴν κατάταξιν τῆς διδακτέας ὕλης.

Κεντρικὴ Παρακαταθήκη παρὰ τῇ ἰδίᾳ
Τηλέφωνον 962.101

